

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

B 110031

TAGAJÁNLÁSOK

1942-BEN

KÉZIRATUL

B U D A P E S T

1 9 4 2

**A M. TUD. AKADEMIA HÁROM OSZTÁLYÁBAN
1942. FEBRUÁR 28-IG
MEGÜRESEDETT TAGSÁGI HELYEK SZÁMA:**

	I. osztály	II. osztály	III. osztály
TISZTELETI TAG	—	—	3
RENDES TAG			
A) ALOSZTÁLY	—	3	1
B) ALOSZTÁLY	2	—	1
LEVELEZŐ TAG			
A) ALOSZTÁLY	2	2	2
B) ALOSZTÁLY	4	5	4

B110031

Kiadásért felel: Dr. Voinovich Géza.

TAGAJÁNLÁSOK

1942-ben.

AZ I. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYABA

RENDES TAGNAK:

GYÖRGY LAJOS dr. levelező tagot, a kolozsvári Ferenc József-Tudományegyetem ny. r. tanárát, a Pázmány Péter-Tudományegyetem volt magántanárát, a Szent István-Akadémia és a Petőfi-Társaság tagját, a Corvinkoszorú tulajdonosát *rendes* tagnak ajánljuk az I. osztály B) alosztályába.

Mielőtt tudományos érdemeit méltatnók, nyomatékosan rá kell mutatnunk arra, a nálunk kevésbé ismert és méltatott munkásságára, amelyet Erdélyben a román megszállás szomorú két évtizede alatt a magyar kultúra érdekében kifejtett. A kolozsvári egyetemi és főiskolai hallgatók internátusának és szemináriumának megszervezésével és vezetésével, a régi líceumi könyvtárnak nyilvános könyvtárrá való fejlesztésével, a végzett főiskolai hallgatók magyarországi továbbképzésével, az erdélyi tanítóság továbbképzését célzó tanfolyamokkal, s jeles magyar nyelvi és irodalmi tankönyveivel rendkívüli szolgálatokat tett a magyar nevelés ügyének. Nem kisebbek azok az érdemei, melyeket mint az Erdélyi Múzeum Egyesület főtitkára a társaság folyóiratának, az *Erdélyi Múzeumnak* föltámasztásával, évkönyveinek szerkesztésével, az *Erdélyi Tudományos Füzetek* megindításával (eddig 120 számát adta ki), s az *Erdélyi Iskolának*, az egyetlen erdélyi neveléstudományi folyóiratnak szerkesztésével szerzett magának. Ez a néhány adat, melyeket még bízást szaporíthatnánk, csak halvány képet adhat György Lajos páratlanul jelentős, önfeláldozó és nagysikerű működéséről, melyet a legnehezebb viszonyok között, ezernyi akadállyal küzdve

folytatott az elnyomott erdélyi magyar lélek műveléséért, ébrentartásáért és lelkesítéséért.

György Lajos az összehasonlító tárgytörténet igen kiváló bűvára, kit 1930-ban már e téren kifejtett jeles munkássága alapján választott Akadémiánk levelező tagjává. Az akkori tagajánlás rámutatott arra, hogy az anekdotakutatás terén s a magyar regényirodalom legrégibb korára vonatkozólag úttörő a munkássága. Ajánlói kifejezték abbeli óhaját, hogy kutatásainak eredményeit majd összefoglaló munkákban tegye közzé. Ez azóta legnagyobb örömünkre megtörtént. *A magyar anekdota története és egyetemes kapcsolatai* és *Világjáró anekdoták* c. kötetei alapvetőek s módszeresség tekintetében mintaszerűek.

Legnagyobb jelentőségű azonban *A magyar regény előzményei* c. hatalmas (540 l.) munkája, mely huszonötévi magyarországi és külföldi kutatás eredménye.

Előmunkálatok hiányában minden adatot magának kellett felkutatnia s a könyvtárak rejtekeiből előkeresnie a jórészt elfelejtett, még bibliográfiákban sem szereplő regények példányait. Kb. négyszáz regényt dolgozott fel. Valamennyit elolvasta s forrásaikat is felkutatta. Munkájának első felében rendszerezi és összefoglalja kutatásainak eredményeit, amelyek nemcsak a magyar regény eddig legnagyobb részét ismeretlen előzményeit tárják fel, hanem a szellemtörténet számára is tömördek becses adatot szolgáltatnak.

A mű második része az 1730-tól 1836-ig megjelent románokat egyenként ismerteti, minden oldalról megvilágítja s felsorolja a rájuk vonatkozó irodalmat. A nagyrészt elkallódott, vagy nehezen hozzáférhető anyagot így közkinccsé teszi s a további kutatásnak szilárd alapot teremt.

Ez a nagy mű a szakember számára megbecsülhetetlen értékű és hézagpótló. Szerzőjében a lelkes és önfeláldozó kutató párosul a szigorú kritikával dolgozó, kiváló szaktudóssal, aki anyagát fáradhatatlan munkával gyűjtötte össze, nagy tudással dolgozta fel és foglalta rendszerbe.

1930 óta önállóan megjelent munkái:

Eulenspiegel magyar nyomai. Kolozsvár, 1932.

Kónyi János Democritusa. Budapest, 1932.

Tárgytörténeti jegyzetek Mikszáth Kálmán anekdotáihoz. Budapest, 1933.

Magyar anekdotáink Naszreddin-kapcsolatai. Budapest, 1933.

A magyar anekdota története és egyetemes kapcsolatai. Budapest, 1934.

A magyar nyelv küzdelmes sorsa Erdélyben. Budapest, 1935.

Anekdota. Budapest, 1935.

Dr. Bitay Árpád életrajzi adatai és tudományos munkássága. Kolozsvár, 1938.

Világjáró anekdoták. Budapest, 1938.

Az „Erdélyi Múzeum” története. Kolozsvár, 1930.

Dr. Rajka László élete és tudományos munkássága. Kolozsvár, 1939.

A magyar nábob. Kolozsvár, 1940.

A magyar regény előzményei. Budapest. A M. Tud. Akadémia kiadása. 1941.

György Lajos ezzel a nagyértékű tudományos munkásságával teljesen rászolgált arra a kitüntetésre, hogy Akadémiánk rendes tagjai sorába válassza.

Szinnyei Ferenc r. t.

Hozzájárulnak:

Szász Károly t. t.

Viszota Gyula r. t.

Horváth János r. t.

Solymossy Sándor r. t.

Papp Ferenc r. t.

Kéky Lajos r. t.

Zsigmond Ferenc l. t.

Gulyás Pál l. t.

Alszeghy Zsolt l. t.

Brisits Frigyes l. t.

Keményi János l. t.

ZSIGMOND FERENC-et, Akadémiánknak 1925 óta l. tagját, *rendes* tagnak ajánljuk az I. osztály B) alosztályába.

1925 előtt írt művei (köztük Jókai monográfiája volt a legjelentékenyebb) főképp elbeszélő irodalmunkkal foglalkoztak. Azóta is tervszerűleg vizsgálódott ezen a területen, Jósikáról (1927), Mikszáthról (1927), Herczeg Ferencről (1928) írva egy-egy, nagy anyagán otthonosan uralkodó, eredeti észrevételekben gazdag, szép tanulmányt. — *Jósikáról* összefoglaló képet rajzol, emberi és írói egyéniségének egyaránt eleven színezésével. A regény-műfaj előtörténetét, abban az eposz fontos szerepét, Jósikának is mintegy korszerűsített eposzi látás- és előadásmódját, a történetiség illúziójának felkeltésére igénybe vett

eszközeit, igazságosan csak elődeihez és korához mérve megítélhető lélektanát, s anyagának még sok más oldalát kitűnő határozottsággal világítja meg. — Más természetű, s az effélék közt talán legeredetibb a *Mikszáthról* szóló jellemrajza. Ebben a jellemzetesen mikszáthias jegyet keresi, s a látásmódnak bizonyos kettősségében: szép illúziók és kopár valóság egyszerre szemlélésében találja meg. E megállapítás szövétnekével vezet végig Mikszáth alkotásainak legkülönbébb területein, s meggyőző igazságáról. Vallás és szerelem világa, de a történelemé is, mítoszok, szügies ábrándok, megszépítő délibábok képeivel gyönyörködtet írónk rajzaiban, de folyvást érezzük mögöttük a rajzoló kételyeit, földiségét, esetleg kiábrándultságát, többnyire azonban a humor békéltető mosolyával szelidítve. — *Herczegről* írva, magát a jellemzendő anyagot, az író műveit nézegeti és láttatja elébb, kifejtve belőlük, majd fokozatosan kiegészítve és megerősítve jellemzőikül felismert vonásait: témái problémászerű elhelyítését, a lelki rúgók nyílt láttatását, önmagát fegyelmzetten ellenőrző realizmusát, az egyszeri tapasztalatba eszmei érvényt lehellő művészetét, humora és iróniája változatait, és — ritka elmélyedéssel — az átviteles beszédmódban is szabatos stílusát. Herczeg sokat hánytorgatott, állítólagos erkölcsi közönyét előkelő, diszkrét tárgylagossággként méltányolja és sokkal többre becsüli Tolnai Lajos pamfletszerű felháborodásainál, melyek csak a művészi hatás csökkentésére jók.

Bírálatait, könyvismertetéseit odaadó figyelem jellemzi, valóságos megtisztelése a megbíráltnak, egy önálló gondolkodó jóhiszemű érdeklődése a másik iránt. Így okulni vágyó figyelemmel olvasta végig az Ady körül felgyűlt kritikai irodalmat is, s annak — mégpedig éppen az Ady-pártinak — sokszor indokolatlan, zágyva, elvtelen, az ő jószándékú érdeklődését cserbenhagyó, önkényes ítéletei bírták rá, hogy *Az Ady-kérdés története* c. könyvecskéjében (1928) az Ady-irodalomból kiszemelt, ellentmondó idézetek szembesítésével mutasson rá a kérdés elintézetlen voltára. Függelékül csatolta e kötetéhez egy alkalmi megemlékezését Adyról, mely egy évvel előbb a Prot. Tanügyi Szemlében látott napvilágot. — Újabb irodalmunk jelességei közül mások is foglalkoztatták. *Gulácsy Irén*ről, fejlődése addigi fokozatát is megállapítva, szólt röviden a Debreceni Szemlében (1927), s ugyanott két évvel utóbb századunknak, e történetietlen világnézetű, ideges, a tiszta tragikumot ki sem bíró, ízlelni sem tudó

időszakának történeti tárgyú színdarabjain tartott szemlét igen érdekesen és sok tanulsággal.

Régibb irodalmunk egyes részletei felé ritkábban fordult önálló tanulmánnyal, s ha igen, leginkább az egyént és kort egyaránt jellemző stílus kérdései érdekelték (*Dugonics stílusa*, 1936; *A műfordítás elvi kérdései megújódaskori irodalmunkban*, 1939), s ilyenkor csaknem elcsépeltnek vélt tételeket tudott mélyebbre ható értelmezéssel tartalmazítani, felfrissíteni.

Most tíz éve jelent meg ref. középiskolák számára írt *Magyar irodalomtörténete*, ez a lelkiismeretes tudóst és gondos tanárt egyaránt dicsérő, kitűnő kézikönyv. Az iskolai irodalomtanítás, sajnos, sok félszezségre nevelheti a tanulót, főképp éretlen esztétizálásra és üres szavakkal való szépelgésre. Zsigmond gondossága minden effélének elejét veszi. Minden fejtegetést szilárd tapasztalatra: olvasmányra épít; bizonyos címke-szavakkal (barokk, biedermeier stb.) nem hint port a tanuló szemébe, hanem, ha él velők, meg is magyarázza; nemzeti és vallásos érzést nem retorikával, hanem komoly ismerettel, tartalommal táplál; eljárása célját, gondolkozása mozdulatait szinte láttatja a tanulóval, s ezzel bizalmat ébreszt, ragaszkodásra hív. Elfogulatlanságát szépen mutatja a Pázmányról és Szenci Molnárról szóló két szakasz; azt az erényét pedig, hogy egy-egy cikkelyét, bár minden mondatával újabb tudnivalót közöl, folyamatos, hangulatilag is egynemű egységgé tudja kikerekíteni, talán Zrínyi-fejezete tükrözteti legpéldaszerűbben. Stílusa elkerüli az ismert két szélsőséget, a művészkedőt, meg a formátlanságig csúszást; amaz díszítményeivel terheli s a külsőre hárítja át a figyelmet, emez könnyűséget célozva, súlytalanná válik és semmivel sem köt le. Az övé nem díszeskedik, nem is könnyűsködik: szabatos, komoly, a teltségig tartalmas: közöl, tanít, s egyúttal a beszéd tiszteletére nevel.

Egy ünnepi megbízásból írt nagy könyvével, *A debreceni ref. kollégium történetével* (1938) bebizonyította, hogy határos tudományok egész széles körét átölelő feladatban is biztos tájékozódással mozog. Méltó elismeréssel fogadta azt az illetékes bírálót, valamint a nagymúltú intézet számtalan neveltje és tisztelője. Szűkebb szempontú, de nem kisebb érdekű ez intézet történetével kapcsolatos másik nagyarányú műve, *A debreceni kollégium és a magyar irodalom* (1940), mely példaadó lehet az irodalomtanítás történetét tárgyalandó minden további kísérlet számára. Ennek is, mint az előbbinek, meglep világos

rendje, sokszempontúsága, s tiszteletre hív elfogulatlan őszintesége, tudós tárgyilagossága. Város és iskola, világnézetek és tanításrendszerek története, s a magyar irodalomtörténet általános kerete: mind résztvesz a tulajdonképpeni tárgy helyes és valószínű megvilágításában. Zsigmond nagyon reálisan fogja fel feladatát: a tanítás eredménye, iskola és tanárok valódi hatása érdekli; figyeli, mint kapcsolja be az iskolát egy-egy nagy tanáregyéniség az irodalom korszerű áramlataiba, vagy mint keres azokkal önként érintkezést maga az ifjúság. Az előbbi szempontból a Péczely Józseffel, meg Imre Sándorral, az utóbbiból az önképzőköri alakulatokkal és ifjúsági közlönyökkel foglalkozó fejezetek a legértelmesebbek. A tanítványok közül Horváth Ádám, Csokonai, Földi, Fazekas, Kölcsey, Kuthy, Arany, Szabolcska, Ady a legismertebb nevek, de rajtuk kívül még sok más igényelte a könyvrőfigyelmét. Jeles művéből az egyetemes magyar irodalomtörténet is hasznos, olykor meglepő tanulságokat meríthet.

Tisztelettel kérjük, méltóztassék rendes tagsággal kitüntetni ezt a minden érdemet tisztelő, sablontalan, de a maga eredetiségét sohasem fitogtató, a tudomány világában magányos elmélyedéssel vizsgálódó tudóst és gondolkodót, noha ő, ha rajta állna, minden megkülönböztetést szerényen elhárítana magától.

Horváth János r. t.

Hozzájárulnak:

Ravasz László íg. és t. t.	Kéký Lajos r. t.
Szász Károly t. t.	Mészöly Gedeon l. t.
Petrovics Elek t. t.	Pukánszky Béla l. t.
Melich János íg. és r. t.	Alszeghy Zsolt l. t.
Németh Gyula íg. és r. t.	Brisits Frigyes l. t.
Szinnyei Ferenc r. t.	Fest Sándor l. t.
Viszota Gyula r. t.	Keményfy János l. t.
Solymossy Sándor r. t.	Rédey Tivadar l. t.

AZ I. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

Alulírottak tisztelettel ajánljuk az I. osztály A) alosztályába levelező tagnak **GALDI LÁSZLÓ**-t.

Galdi László, a Báró Eötvös József-Kollégium tanára,

a Kir. M. Pázmány Péter-Tudományegyetem magántanára s jelenleg az általános romanisztikai és oláh filológiai tanszék ellátásával megbízott helyettes tanára, a fiatal magyar tudósnevezeték egyik legkiválóbb képviselője. Egyéniségében az érdeklődés sokoldalúsága, páratlan munkakedv, fejlett problémaérzék, nagy nyelvismeret és széleskörű filológiai képzettség rendkívül szilárd elméleti és módszertani megalapozottsága ritka szerencsés összhangban egyesülnek. Nyelvészeti, irodalmi és művelődéstörténeti téren egyaránt könnyedén és biztosan ismeri fel a megoldásra váró kérdéseket s a magyar tudományt tulajdonképpen szaktudománya határain messze túlmenően már eddig is értékes eredményekkel ajándékozta meg. Munkásságának rövid áttekintése, melyet ide mellékelünk, csak a legfontosabbakra szorítkozik és nem nyújt bepillantást abba a szintén gazdag kritikai munkásságba, amelyről hazai és külföldi folyóiratokban megjelent ismertetései és recenziói tanúskodnak.

Gáldi László irodalmi munkássága a következőkben foglalható össze:

A) Általános romanisztika.

Problemi di sostrato nel creolo-francese, Paris, 1933. (a római III. romanisztikai kongresszuson tartott előadás); *La structure grammaticale des patois français-créoles*. Jena—Leipzig, 1934. A francia gyarmatokon beszélt nyelvjárások grammatikai alkatának első modern összefoglalásai. Értékes megfigyeléseket tartalmaznak a nyelvkeveredés és a substratum-hatások szempontjából. Ugyanebből a tárgykörből tartott a szerző előadást a Magyar Nyelvtudományi Társaságban (1937. ápr. 13.) és a koppenhágai Antropológiai és Néprajzi Kongresszus Nyelvészeti Szakosztályában (1938. aug. 2. v. ö. Congrès International des Sciences Anthropologiques et Ethnologiques, Copenhague, 1939. 371 kk. 1.).

Le romanisme transdanubien. Róma, 1937. (Biblioteca dell'Accademia d'Ungheria di Roma). A dunántúli romanizmus nyelvészeti emlékeinek és azok nyelvtörténeti jellegének vizsgálata. A dunántúli „rumén-oláhság” elméletének cáfolata.

Contributions à l'étude des lexiques latin-hongrois du moyen-âge. Budapest, 1938. (Eötvös-Füzetek, IX). A szerző, aki egyszermind a magyarországi latinság új szótárának munkatársa is, legrégibb latin-magyar szójegyzékeink latin szókészletét vizsgálja, megállapítja annak

forrásait s így kísérletet tesz a magyarországi latinság nyelvtörténeti értékelésére. E tanulmány egyik részlete megjelent a Magyar Nyelv 1937. kötetében (*Haranga*) s a Magyar Nyelvtudományi Társaság a *Szily-jutalommal* tüntette ki.

L'unité spirituelle du monde néo-latin. Paris, 1939. (Cahiers „Dante”). Egy modern olasz költő Fiumi L. egyik versének különböző neo-latin nyelvű fordításait teszi vizsgálat tárgyává s megállapítja, hogy a nyugati neolatin nyelvek egységes szókészletével szemben az oláh szókészlet sokkal archaikusabb és tökéletesen tükrözi azt az elszigeteltséget, mely az oláh nép történelmi sorsa volt.

B) Magyar-oláh nyelvi és művelődési kapcsolatok.

A magyar szótárirodalom hatása az oláhra. Budapest, 1932. (kny. a Nyelvtudományi Közlemények XLVIII—XLIX. k.-ból). A magyar-oláh tudománytörténeti kapcsolatok egyik fontos részletének feltárása és Szenci Molnár Albert, Páriz-Pápai Ferenc és más magyar szótárírók közvetlen hatásának kimutatása. Bobb J. erdélyi oláh püspök szótárával kapcsolatban összeállítja annak magyar elemeit is. A tanulmány értékét növeli, hogy Corbea T. Balázsfalván levő kéziratosa nagy szótárából, mely Sz. Molnár A. szótárának szövege fordítása, először itt találunk szemelvényeket.

A legrégebbi oláh iskolai dráma. Debreceni Szemle, 1933. Gáldi találta meg a nagyváradi oláh püspökség könyvtárában a román drámairodalom bizonyára legrégebbi termékét (1778.). Ez a farsangi előadásra szánt darab a magyar iskoladráma hagyományaiban gyökerezik.

A román irodalomtörténet tájrajzi problémái. Budapest, 1935. (Apolló-könyvtár). Jól megválasztott példákkal igazolja az erdélyi, a moldvai és a havaselyi oláh irodalom arculatában észlelhető sajátos táji vonásokat, amelyeket az oláh irodalomtörténészek rendszeren óvakodnak kidomborítani, mert ez ellenkeznék az oláh nemzeti egységről vallott felfogásukkal. Magától értetődik, hogy a tájtipusok megrajzolására törekedő módszer alkalmazása révén a magyar hatások is erősebben domborodnak ki, amint azt e tanulmánnyal kapcsolatban az oláh kritika is elismerte (Fat—Frumos, 1936).

Argirus históriája az oláh irodalomban. Budapest, 1939. (Egyetemes Philológiai Közöny LXIII. k.). Részletes elemzése a magyar széphistória oláh átdolgozásainak.

Eminescu, a legkiválóbb oláh költő, ebből a történetből akarta megteremteni az oláhság hiányzó naív eposzát.

A XVIII. századi oláh nyelv jövevényszavai. (Magyar Nyelv XXXV. 1939). A magyar-oláh kapcsolatok szempontjából legérdekesebb része az, melyben a szerző kimutatja, hogy a XVIII. századi erdélyi oláh nyelv magyar és magyar közvetítéssel átkerült latin szavakkal telt meg, a Kárpátokon túl viszont elsősorban török és görög szavak honosodtak meg. Ez a tájankénti eloszlás is nagymértékben igazolja azokat a szempontokat, melyeket Gáldi *A román irodalomtörténet tájrajzi problémái* c. dolgozatában már előbb felvetett. E tanulmány egyébként kibővítve megjelent olasz nyelven is: *Problemi di geografia linguistica nel rumeno del Settecento*: Biblioteca dell'Accademia di Ungheria di Roma. 13.

A XVIII. század magyar humanizmusa és a román-ság. Budapest, 1940. (Budapesti Tudományegyetemi Romanisztikai Dolgozatok.) Széleskörű adatgyűjtéssel határozza meg az oláhság latin kultúrájának gyökereit. Megállapítja, hogy az oláh tudomány és irodalom XVIII. századi gyors felvirágzása teljesen a magyar szellemi élet légköréből sarjadt; részletesen bemutatja a két legfontosabb erdélyi oláh történetíró, Şincai és Maior forrásait, s arra az eredményre jut, hogy ezeknek egész tudományos fegyverzete kifejezetten hungarocentrikus, de persze munkásságukat mégis az oláhság nagy népi érdekei fűtik. E tanulmány fontos adalék a dákóromán ideológia kialakulásának történetéhez. Megjelent olaszul is: *L'influsso dell'umanesimo ungherese sul pensiero rumeno*. Budapest, 1940.

Zum Einfluß der ungarischen Syntax auf das Altrumänische. (Archivum Europae Centro-Orientalis, VI. 1940.) A Heltai-féle bibliafordítás alapján készült szászvárosi ó-szövetségben (Palia dela Orăştie, 1582.) az igeidők és igemódok használata magyar hatást árul el, amennyiben a feltételes mód mult ideje a latin *cum venisset*, magyar *midőn eljött volna*-féle szerkezetek mintájára az oláh nyelvszokástól eltérően fordul elő. Mivel e sajáttság csak a reánk maradt két könyv középső szakaszában mutatható ki, fel kell tennünk, hogy a megszövegezés végleges formáján két különböző kéz dolgozott.

Goga pesti évei és a Luceafărul. Budapest, 1941. (kny. az Egyet. Phil. Közlöny, 1941. évi kötetéből). A kiváló erdélyi oláh költő budapesti egyetemi éveinek ösz-

szefoglalása, utalással Goga formakincsének magyar gyökereire.

Die Kulturarbeit der siebenbürgischen Reformation in Südosteuropa. (Donauropa, 1941.) Az erdélyi oláh reformáció magyar irodalmi vonatkozásainak összefoglalása a külföldi közönség számára.

Ungarisch-deutsche Kulturbeziehungen. (Ungarische Jahrbücher, 1941.). A magyar-oláh művelődéstörténeti kapcsolatok részletes összefoglalása számos új adalékkal (pl. az oláh nyelvújítás magyar ösztönzéseire vonatkozólag).

Erdély hivatása Délkelet-Európa művelődésében. Budapest, 1941. (Minerva-könyvtár.). — Olaszul is: *La Transilvania come mediatrice degli influssi europei.* Roma, 1941. — A Budapesti Phil. Társaság 1941. évi közgyűlésén elhangzott előadás, amely Erdély fontos szerepére mutat rá a nyugatról jött művelődési áramlatok délkelet-európai elterjedése szempontjából.

C) Oláh nyelvészet és irodalomtörténet.

Les mots d'origine néo-grecque en roumain à l'époque des Phanariotes (Magyar-Görög Tanulmányok 9). Budapest, 1939. A XVIII. századi Kárpátokon túli oláh nyelv újjörög jövevényszavainak első monografikus feldolgozása, szótárszerűen rendezett adatgyűjteménnyel. Utal a kétnyelvűség fontos szerepére, s annak nyelvtörténeti következményeire. Megállapítja, hogy a görög nyelv elterjedése elsősorban politikai tényezők hatása alatt ment ugyan végbe, de elősegítette azt az egyházi befolyás is. A nép nyelvét, az oláht, ez a görög hatás nem szorította egészen háttérbe, sőt inkább azt mondhatjuk, bizonyos szempontból egyenesen elősegítette az oláh írásbeliség elterjedését és az oláh irodalom kezdeteit. Az oláhból azonban ekkor még hiányoztak a magasabb szellemi élet szavai s ezek most javarészt a dunai vajdaságokban elterjedt újjörög nyelvből kerültek át. Az újjörög befolyás, mely elsősorban a magasabb társadalmi osztályokat és a városi lakosságot érte, elég sok olasz és francia elemet is honosított meg az oláh nyelvben. Hogy az alacsonyabb néposztályokban ennek a mély görög hatásnak kevés nyoma maradt, annak legfőbb oka az a hatalmas szakadék, amely társadalmi téren a sokszor állati sorban sínylő parasztságot a görögös műveltség sokszor idegen eredetű hordozóitól elválasztotta. E könyv bevezetéséből nagy figyelemre tarthat számot az a fejezet, amely a

XVIII. század szellemi életének főbb vonásait összefoglaló képpen mutatja be. E tanulmány egyes részleteinek további kidolgozását adják a következő dolgozatok:

Les premiers verbes d'origine française dans la langue roumaine (Zeitschr. f. frz. Sprache u. Literatur LXIII, 1939.) és *Contributo alla storia dei italianismi della lingua rumena* (Archivio Glottologico Italiano XXXI, 1939.).

A modern román líra. A modern román regény. A mai román dráma. (Magyar Szemle, 1936—7.) Összefoglaló tanulmányok a mai oláh irodalomról.

A középeurópai irodalomtörténet lehetősége: Eminescu és Közép-Európa. (Apollo, IV, 1936.) Eminescu Mihály oláh költő ifjúságának fejlődésrajza a délkeleteurópai összehasonlító irodalomtörténet szemszögéből. A szerző többi Eminescu-tanulmánya közül különösen említésre méltó: *Geneza sonetului Veneția*. Csernovic, 1936., mely a költői variánsok feldolgozása szempontjából módszertani megállapításokat is tartalmaz.

D) Magyar nyelvészet.

A Magyar Nyelvben megjelent cikkei közül különösen figyelemre méltó: *Flandriai szövetneveink középkori szójegyzékeinkben* (Magyar Nyelv XXXVI, 1940.) és „Huszár” szavunk bizánci kapcsolatai. (U. o. XXXV, 1939.) Utóbbit a M. Tud. Akadémia 1940-ben a Sámuel—Kölberdijjal tüntette ki.

E) Olasz filológia.

Mussolini és a modern olasz stílus (Egyet. Phil. Közlöny LXIV, 1940). A Duce nyelvének és stílusának első magyar nyelvű, a modern stílustörténeti kutatások eredményeit értékesítő feldolgozása.

F) Metrika.

Le mètre et le rythme. Paris, 1937. (Bibliothèque des Études Hongroises, XXV). A verstani alapfogalmak újszerű felfogása; metrum és ritmus viszonyának megállapítása.

Le origini italo-greche della versificazione rumena. Róma, 1939. Az oláh verselés olasz eredetű, de újjörög közvetítéssel átkerült formáinak összefoglaló vizsgálata. Ugyane témakörbe vág: *Az újjörög verstörténet mai állása és az újjörög-olasz kapcsolatok.* (Egyetemes Phil. Közlöny, LXIV, 1940.)

G) *Oláh történelem.*

E filológiai jellegű munkásság mellett Gáldi László újabban több oláh történelmi problémával is foglalkozott. Résztvett dr. Lukinich Imre egyetemi tanár megbízásából a *Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia* (Budapest, 1941. Ostmitteleuropäische Bibliothek 29.) c. oklevélkiadás szerkesztésében s e mű bevezető részében két tanulmányt tett közzé:

Le nom des Roumains dans les chartes latines de Hongrie.

Le témoignage des chartes antérieures à 1222.

Mindkét tanulmány megjelent olasz és német fordításban is.

Ezenkívül Makkai Lászlóval együtt szerkesztette *A románok története* (Budapest, 1941.) c. összefoglaló művet, amelynek három fontos fejezetét ő írta:

A románság kialakulása.

A román vajdaságok a fanarióták korában.

Az erdélyi románság szellemi újjászületése.

E nagykiterjedésű és értékes munkásság alapján az a meggyőződésünk, hogy Gáldi László kivételes képességei és eddigi eredményei méltók az akadémiai tagságban rejlő kitüntetésre, s hogy megválasztása esetén az Akadémia benne értékes munkatársat nyerne.

Melich János íg. és r. t.

Moravcsik Gyula l. t.

Láng Nándor r. t.

Laziczius Gyula l. t.

Husztí József r. t.

Bárczi Géza l. t.

Az I. A) alosztály egyik megüresedett *levelező* tag-sági helyére megválasztásra ajánljuk dr. **SCHWARTZ ELEMÉR**-t, a Pázmány Péter-Tudományegyetem ny. r. tanárát, Akadémiánk nyelvtudományi bizottságának meghívott tagját.

Schwartz Elemér közel háromévtizedes tudományos működése során gazdag és eredményes munkásságot fejtett ki a magyar vonatkozású német nyelvészet, néprajz és irodalomtörténet terén.

A német nyelvtudomány tág körén belül különösen a hazai német nyelvjárások kérdései érdekelték. Már első önálló munkája is (*A rábalapincsközi nyelvjárás hangtana*. Budapest, 1914. 132 l.) e körből merítette tárgyát, s ide torkoltak első fontosabb dolgozatai is (pl. *A rábalapincs-*

közi cigánynémet nyelvjárás hangtana: Nyelvtud. V, 185—204; A hazai bajor nyelvjárások egy-két hangtani problémájáról: EPhK XLII, 209—14; Hienc és rábalapincsközi csúf- és gúnynevek: Ethn. XXIX, 110—5; Zur Kenntnis der bayrischen Mundart in Ungarn: Zeitschr. f. deutsche Mundarten XV, 64—80; A német népnyelv ügye a magyar néprajz körében: Ethn. XXXIII, 64—72), amelyek közül az egyiket (Nyelvkeveredés a lapincsontrúli német nyelvjárás-területen: Nyelvtud. VII, 1—19) Akadémiánk a Sámuel-díjjal tüntette ki. Ezekben a munkálatokban elért eredményeit ajánlottunk *Bevezetés a hazai német nyelvjáráskutatásba* (88 l.) c. füzetében foglalta össze, melyet Akadémiánk adott ki 1923-ban.

A hazai német nyelvjárások közül a nyugati határszéleken fekvők nemcsak szorosan vett nyelvészeti szempontból érdekelték Schwartz Elemért, hanem az eredetkérdés és településtörténet szempontjából is. Ezért már korán bekapcsolódott a helynévkutatásba, s vizsgálódásai-ból számos részletet tett közzé (*A nyugatmagyarországi németek eredete*: Ethn. XXXII, 113—9; *Három érdekes helységnevképző nyugati németiségünknel*: EPhK. L, 296—300; *A vizek és helységnevek Nyugatmagyarországon*: Színnyei-Emlékk. 219—28; *A Burgenland név*: Magyar Nyelv XXIII, 484—7; *Der Ortsname Fidsch*: ZONF II, 155—6. és IV, 78; *Magyar helységnevek a nyugatmagyarországi németiségnél*: Szent István-Akad. Ért. 1928., székf. ért.; *Güssing*: Magyar Nyelv XXV, 54—5; *A patrocínium a helynévfejtés és településtörténet szolgálatában*: különnyomat a Századok 1933. évf. 4—6. füz.-ből; *Dülönév és telepítéstörténet*: EPhK. LVII, 175—82; *A felsőöri új dülönévek*: Magyar Nyelv XXXI, 346—8. stb. stb.), majd megjelentette összefoglaló nagy munkáját *A nyugatmagyarországi német helységnevek* (Budapest, 1932. 295 l.), melyből csakhamar (1933) második kiadás is készült.

E munka annakidején élénk visszhangot keltett itthon is, a külföldön is egyaránt. Tudásaink közül elismeréssel szólt róla Eckhardt Sándor, Házi Jenő, Melich János, Szekfű Gyula, Tamás Lajos, ellene foglalt állást Moór Elemér és az osztrák Karner. A munka érdemi részének megítélésére legyen szabad idéznünk Melich János németül írt ismertetésének szavait: „Es liegt in der Natur der Sache, daß in diesem Werke auch Erklärungen geboten werden, die möglicherweise keinen allgemeinen Anklang finden. Doch sind auch diese nach den Grundsätzen einer streng wissenschaftlichen Methode aufgebaut, wie über-

haupt das ganze Werk zu den besten Erzeugnissen der ungarischen Ortsnamenkunde gehört" (DÜng. Hbl. V, 117).

A hazai németiség népi nyelvének és településtörténetének kérdésein kívül a magyarországi német köznyelvi ejtés ügye is sokszor és sokat foglalkoztatta ajánlottunkat. Két előkészítő irat (*A német köznyelvi ejtés iskoláinkban*. Budapest, 1938. 83 l.; *Az új német helyesejtés a magyar tanárság kritikájának tükrében*. Budapest, 1938. 60 l.) után *A német köznyelv és helyes kiejtése* (Budapest, 1940. 270 l.) címen foglalta össze idevágó kutatásait és nézeteit. Itt egy részletes történeti áttekintés keretében Schwartz Elemér megrajzolja a német köznyelv kialakítására irányuló törekvéseket a legrégibb időktől napjainkig, majd ismerteti azokat az elveket, amelyek a nem anyaországi németiség köznyelvének az anyaországi ejtéshez való hozzáigazítása terén legújabban felbukkantak. Ezekhez általában csatlakozik is, de mindig a sajátos helyi viszonyokat tartja szemmel, amikor az egyes részletkérdések megoldására tesz javaslatokat. E munkához csatlakozik legutóbbi két publikációja is: *A' német nyelvnek helyes kimondásáról avagy olvasásáról* (Budapest, 1941. 52 l.) és *A német beszédejtés problémája* (Kat. Tanügyi Tanács Ert. 1942.).

Már legkorábbi dolgozataiban is hangsúlyozta ajánlottunk, hogy annak, aki a hazai németiség kérdéseivel akar foglalkozni, nem szabad egyesegyedül a nyelvi adatokra hagyatkoznia. A nyelvi tények sokszor sokféleképp magyarázhatók, s így egyedül nem elégségesek, hogy a felvetődő problémákat megoldják. Ha pedig történeti adatok sem igen támogatják a kutatót, mint ahogy a korai német települések kérdésében, akkor nagyon meg kell becsülni azokat az útbaigazításokat, amelyeket a néprajz tár elénk. Innen Schwartz Elemér beható érdeklődése a hazai németiség mondái, szokásai stb. iránt. Ennek az érdeklődésnek eddigelé mintegy 20 tanulmány a gyümölcse: valamennyi értékes adalék a hazai német folklóre ismeretéhez. Közülük csak a következőket említjük: *A nagyfalvai bolygó vadászról szóló monda* (Ethn. XXX, 91—4); *A virágszentelés Nyugatmagyarországon* (Ethn. XXXVI, 15—21.); *A szentjánosnapi borszentelés Nyugatmagyarországon* (Ethn. XL, 69—73); *Ein altes Neujahrlied aus Rumpfungarn* (DÜng. Hbl. I, 39—42, 86—94); *Die Fronleichnamssfeier in den Ofener Bergen* (Zs. f. Volkskunde 1930. 45—49.); *Die deutschungarische Volkskundeforschung* (Deutsche Volkskunde im außerdeutschen Osten: 26—40.).

Irodalomtörténeti vonatkozású munkái közül még csak azt a hét dolgozatát érintjük, amelyben a magyar származású, de németül író Pyrker János László költői alakját rajzolta meg, olyan életrajzi és munkássági adatokat tárva fel, melyek eddig jórészt ismeretlenek voltak.

Ha mindehhez még hozzávesszük azt a többszáz kisebb dolgozatot, cikket, ismertetést, melyet ajánlottunk az idők során írt és közölt, akkor nagyjából már előttünk is áll termékeny és sokoldalú munkásságának váza. E munkásság érdemi részének részletes megvilágítására nincs terünk, egyet azonban megállapíthatunk: kevés tudósunk volt és van, akinek annyit köszönhetnénk a hazai német-ség nyelvének, szokásainak, eredetének megismerése terén, mint Schwartz Elemérnek.

Solymossy Sándor r. t.

Alszeghy Zsolt l. t.

Husztí József r. t.

Moravcsik Gyula l. t.

Thienemann Tivadar l. t.

Laziczius Gyula l. t.

AZ I. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

ECKHARDT SÁNDOR budapesti egyetemi tanárt levelező tagnak ajánljuk az I. osztály B) alosztályába.

1. Eckhardt Sándort első ízben 1929-ben ajánlotta Horváth János. Az ajánlás részletesen beszámol Eckhardt Sándor tudományos munkásságának nagy eredményeiről és rámutat arra, hogy kevesen vannak Eckhardt Sándor kortársai között olyanok, akik már pályakezdésükben gazdagabb eredményekre tekinthetnének vissza. A *francia forradalom eszméi Magyarországon* (1923.) c. könyvéről azt írja az ajánlás, hogy „eszmék leszármazása, szétterjedésük módjai, csatornái, felfogóik és új milieujuk élénk megvilágítást nyernek” a könyvben; középkori mondáinkat tárgyaló tanulmányairól pedig ezt: „germanistáink kezdeményeit dicséretes módon folytatja és egészíti ki a magyar romanista fölkészültségével a középkori mondaproblémák területén is.”

2. Az 1937-ben benyújtott ajánlásból idézzük a következőket: „Eckhardt Sándornak tudományos munkássága a magyar tudomány újabb fejlődésében jelentős helyet foglal el. Számos rendkívüli szolgálat a magyar kutatások külföldi értékelése terén Eckhardt nevétől immár

elválaszthatatlan. Ki kell emelnünk a vérbeli tudós kutatót annyira jellemző fáradhatatlanságát: megszakítást nem ismerő folytonosságban egymásután jelennek meg dolgozatai, amelyek mindegyike tudományos birtokállománynak gyarapodását jelenti. Külön megemlítendőnek tartom, hogy Eckhardt Sándor irodalmi, kritikai, szerkesztői működését mindvégig igen jelentékeny nyelvészeti kutatómunkásság kísérte. A kivételes jelentőségű tudóst a legmelegebben ajánljuk a tekintetes Akadémia figyelmébe."

3. Az eddigi két ajánláshoz nehéz volna érdemlegesen hozzáfűzni, ha Eckhardt Sándor munkássága nem volna olyan természetű, hogy szinte egy-egy évi termékenysége alapján is ajánlható Akadémiánk tagjának. A *francia szellemről* írt 300 lapos könyve (1938.) két kérdésre válaszol — kimerítő és az egész francia történelemre kiterjedő, eredeti anyaggyűjtés alapján —: milyennek látta magát a francia nemzet öntudata és mi kapcsolata van ezzel az öntudattal annak a szellemnek, mely a francia irodalomból felénk áramlik? Munkája, mely szintetikus látásban és filozófiai megértésben a francia szellem legkiválóbb elemzőivel (Madariaga, Wechssler, Curtius) kongeniális, de ezek munkáinál nagyobb erudícióra épül fel: nagyban hozzájárult a magyarság-ismeret legújabb irodalmának ihletéséhez. A *Mi a magyar?* c. kötetbe Eckhardt Sándor írta *A magyarság külföldi arc képe* c. fejezetet (1939.). Legutóbb (1941.) *Balassi Bálintról* írt kötetével (224 l.) lepte meg a magyar mult bűvárait: huszonöt évvel ezelőtti doktori értekezésének témája érlelődött itt gazdag és aprólékosságában is összefoglaló szellemi arcképpé és európai kitekintéssé.

Eckhardt Sándor ma szellemi életünkben fontos vezető pozíciót tölt be és kiválóan nemzeti érdekű működést fejt ki. Akadémiánk immár nem mondhat le arról, hogy Eckhardt az Akadémia keretein belül is alakítsa a magyar szellemiséget. Eckhardt Sándor szerkeszti az *Egyetemes Philológiai Közlönyt*; sokáig résztvett a *Nouvelle Revue de Hongrie* irányításában; egyik vezére és szerkesztője a *Magyar Szemlének* és a budapesti egyetem *Magyarságtudomány* c. folyóiratának; ő az irányító szerkesztője a Franklin-Társulat *Magyar Írók* c. sorozatának. Tanítványainak disszertációsorozata a magyar filológiának egyik számottevő részletkutatási fóruma. Tanítványai közül többen tagjai Akadémiáknak, egyetemi tanszékeken működnek vagy magántanárok.

Egyszersmind talán szabad megjegyeznünk, hogy

Eckhardt Sándor megválasztásával az I. osztálynak régi óhaja teljesülne.

Zolnai Béla l. t.	Zsirai Miklós l. t.
Horváth János r. t.	Pukánszky Béla l. t.
Németh Gyula ig. és r. t.	Alszegehy Zsolt l. t.
Láng Nándor r. t.	Moravcsik Gyula l. t.
Husztí József r. t.	Brisits Frigyes l. t.
Pais Dezső r. t.	Laziczius Gyula l. t.
Thienemann Tivadar l. t.	Ligeti Lajos l. t.
gr. Zichy István l. t.	Keményi János l. t.
György Lajos l. t.	Bárczi Géza l. t.
	Knieszsa István l. t.

Alulírottak a M. Tud. Akadémia I. osztályának szép-tudományi alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk **dr. KERECSENYI DEZSŐ** egyet. m. tanárt, a budapesti áll. tanárképzőintézeti gyakorlógimnázium r. tanárát, a Protestáns Szemle szerkesztőjét.

Kerecsényi Dezső (szül. 1898-ban) a magyar irodalomtörténészek fiatal generációjának egyik legszorgalmasabb s egyben legtehetségesebb tagja. Szakképzettségét és nagy világirodalmi műveltségét a budapesti egyetemen, az Eötvös-Kollégiumban és a párizsi Sorbonne Faculté des Lettres-jén szerezte, s már első tudományos dolgozatában, az 1923-ban megjelent *Elvi kérdések a régi magyar irodalomban* c. művében megmutatta egész tudományos pályáján végighúzódó kettős érdeklődését az irodalom történeti és elméleti kérdései iránt. Megmarad mindvégig kutatónak, az irodalmi tények gondos és szerencsés kezű feltárójának, de a jelenségeket a nemzeti és világirodalom fejlődésének szerves menetében látja és láttatja. Legnagyobb elmélyedéssel azt a fejlődési korszakot vizsgálta, amely a magyar kolostori irodalomból a humanizmusba vezet át, érdekes egyéniségek lelkiségét érteti meg (Dudith Andrásét, Oláh Miklósét, Bornemisza Péterét), stúdiumok és műfajok lelki gyökereire világít (rég magyar nyelvtanok, Aesopus-fordítások), az irodalmiságnak koradta felfogását szemlélteti. Széleskörű adatismeret, finom megfigyelés teszi értékké e dolgozatait. Látását függetleníti a sablon korlátaitól: a maga szemével néz, és a mások látását azoknak sajátos lelkiségével magyarázza. A *reformáció és az irodalomtörténeti korszak-határ* c. tanulmánya például két korszaknak, a reformációnak és a XVIII.

század fordulójának lelkét világítja meg, amikor sorra veszi az okokat, amelyekkel a meginduló magyar irodalomtörténet multszemlélete a reformáció korát elhatárolta.

Megfigyeléseinek finomságát, meglepő mélyrelátását meggyőzően igazolja Katona József színi utasításairól írt dolgozata, ahol a pársoros utasítások megváltozott árnyalataiból a nagy drámaíró művészi fejlődésének egész sereg, eddig észre nem vett bizonyosságát emeli elénk; Szenczi-Molnár Albert lapszéli jegyzeteiből a nagyszorgalmú író lelkiségére világító adatokat sorakoztat; a magyarországi latinságról írt tanulmánya azt a kérdést tisztázza, hogy mi a szerepe a latin irodalomnak a nemzeti irodalomban. Apró adatok ragadják meg figyelmét, egyszerűen meglátja azoknak mélyebb jelentőségét, és kiemelésükkel új szint hoz egy-egy irodalmi korszak vagy író ismert képéhez.

Az író és ember lelki egységének problémája foglalkoztatta Kölcsey Ferencről írt nagyobb munkájában; a fejlődő, az élet külső és belső hatásai alatt formálódó ember és annak — lelkéhez szükségszerűen szabott — költői megnyilatkozása magától értetődőnek látszó egységben jelenik meg ez írói jellemrajz lapjain, egyaránt gyönyörködtetve a lélek és a költői művek elemzésének finomságával.

Nagyobb egészlet egybefogó műve is van: a Szekfű Gyula szerkesztette „Mi a magyar?” lapjain áttekinti a magyar irodalom teljes életét, finom tapintattal emeli ki a sajátosan magyar vonásokat, mutat rá a nyugati szellem áramlatainak felszívódására. A *magyar próza könyve* c. antológiája a régi magyar próza emlékeit szedi össze, sok friss újságot tár elénk, bevezetésében pedig — régi magyar irodalom lelkét és prózai stílusát kíséri nyomon.

Mint irodalmi kritikust a pártatlan igazságkeresés jellemzi. Megérteni törekszik a szépíró és tudós lelkét és célját, értékelését viszont a művészi és nemzeti érdek irányítja. Tanári működése is a magyarság irodalmi nevelését szolgálja, amint ezt cikkei (Prot. Tanügyi Szemle, a pápai ref., a budapesti ev. és gyakorlógimn. ért.) és az új gimnáziumi tanterv és utasítás irodalmi és művészeti nevelésről szóló fejezetrészei mutatják. A tanárnak és tudósnek ezt a szoros egységét állapította meg benne a budapesti egyetem bölcsészeti kara, amikor egy irodalomtörténeti proszeminárium vezetőjévé, a Középiskolai Tanárképző Intézet, amikor a tanárjelöltek irodalmi előadójává szemelte ki.

Az a meggyőződésünk, hogy elismerésre méltó tudományos pályát jutalmazna, egyben hasznos, szorgalmas munkaerőt nyerne a M. Tud. Akadémia, ha Kerecsényi Dezsőt levelező tagjai közé választaná.

Szinnyei Ferenc r. t.

Horváth János r. t.

Kéký Lajos r. t.

Pukánszky Béla l. t.

Gulyás Pál l. t.

Alszeǵhy Zsolt l. t.

Brisits Frigyes l. t.

Legfontosabb dolgozatai:

Elvi kérdések a régi magyar irodalomban. 1923.

A Magyarságtudomány Tanulmányai. (IV. Kolostor és humanizmus Mohács után. — IX. Humanizmus és reformáció között.)

Kölcsey Ferenc. 1940.

Magyar Irodalom. (A „Mi a magyar?” c. kötetben.)

A magyar próza könyve. I. A Magyar Szemle kiadása. 1942.

Kisebb dolgozatok a Prot. Szemle 1929—33. évfolyamaiban. (*Bornemisza Péter, Régi magyar nyelvtanok, Magyarországi latinság, Aesopus magyar nyelven* stb.)

Dolgozatok az Irodalomtörténet c. folyóiratban (*Katona József, Kosztolányi Dezső, Dudith András, Humanizmusunk helyzetképe, A reformáció és az irodalomtörténeti korszakhatár* stb.)

Irodalmi és nevelésügyi cikkek a Napkelet, Prot. Szemle, Prot. Tanügyi Szemle, Magyar Szemle, Nouvelle Revue de Hongrie, Irodalomtörténeti Közlemények, Irodalomtörténet, Nyugat, Magyar Csillag stb. folyóiratokban.

Az I. osztály B) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk **MARAI SÁNDOR** író.

Régi, érdemes kassai családból származik. Pályája kezdetén verseket is írt s ez megérzik prózai stíljének hajlékonyságán, belső rezgésén. Első munkáit fiatalos, nyílt, szinte dacos maga-feltárás hatja át; ez vezette be az élet s a lélek mélyebb, sokoldalú ismeretébe. Világlátottsága, nagy műveltsége táplálják elmélkedő és bíráló hajlamát, melynek a könnyed, szellemes beszélgetés formájában oly vonzó és magvas műveket köszönünk, mint a *Napnyugati őrzár*at, melyben párizsi élményeit s angolországi útjának benyomásait foglalta össze; hasonló módon elevenítette fel Kassának az országba való visszaté-

rése idején szülőföldi emlékeit, *Kassai őrjárat* címen. E szemlélődéseivel s magvas megjegyzéseivel rokonok a *Pesti Hirlap*ba szinte naponként írt, jobbára a nap s a mindennapok eseményeire vonatkozó, finom, szellemes cikkei, melyekkel mintegy Tóth Béla népszerű *Esti leveleinek* gazdagabb folytatója.

Szorosabban vett szépirodalmi alkotásai könnyű és gazdag termő-erőre vallanak. *Szindbad hazatér* c. könyve Krúdy Gyula emlékét idézi fel; egy szemlélődő és emlékező írónak egy napon át úgyszólván minden gondolatát, ötletét, hangulatát, érzését s ezek ellentmondásait megmutatja, belevonva az emlékezések és kívánságok körébe az ország több vidékének életét, szokásait, egészen az ételek, italok, főzés emlékeztető titkaiig; — közben megjelenítve a körülte élő ifjú írókat, a neki kedves vendéglőket, alakjaikat, — az ismerős, bizalmas pincérekkel együtt, — egy egész nap minden benyomását, háttérben az otthon és a család elmosódott képével.

Hasonló, pillanatról-pillanatra menő megfigyelés és feltárás a *Vendégjáték Bolzanóban* c. regény tárgya is. Mintha Carrière módjára szürke fátylakon át nézné és festené alakjait, — a valóság és az árnyképek határán. E mű stíl tekintetében is szokatlan és merész kísérlet, de illik a tárgyhöz.

Legújabb regénye, *Az igazi*, ismét új módot és hangot keres. Egy házasság történetét mondja el előbb az elvált feleség, azután a férj, kit egy felébredt régi szerelem ragad magához. Ez realisabb a szerző előbbi műveinél. Itt is a lélektani rajz művészenek bizonyul, — de művésze az előadásnak is; érti a módját, mint lehet a személyes beszélgetést úgy vezetni, hogy észrevétlenül alakuljon ki az alakok külső leírása, sőt egész jelenetek éledjenek meg.

A színpadon is megjelent *Kaland* c. művével, mely irodalmi értéke mellett nagy közönségikert is aratott.

Márai magasrendű író, akit joggal ajánlhatunk megválasztásra.

Herczeg Ferenc íg. és t. t.

Voinovich Géza íg. és t. t.

Szász Károly t. t.

Pukánszky Béla l. t.

Csathó Kálmán l. t.

ZILAHY LAJOS regény- és drámaíró, a Kisfaludy-Társaság tagját *levelező* tagnak ajánljuk az I. osztály B) alosztályába.

Literáti Zilahy Lajos 1891-ben született Nagyszalon-tán. A világháború elején tűnt fel neve az irodalomban egy verses könyvvel; ehhez Beöthy Zsolt írt meleghangú ajánlást.

A háború után regényekkel, elbeszélésekkel, színpadi művekkel folytatta írói munkásságát, ezekben sem tagadva meg egyéniségének erős lírai jellemét. Pályáján kezdettől fogva komoly becsvágyú, magas célokra tekintő írónak bizonyult, még irodalmunk legszegényebbé vált területén: a színpadon is. A háború utáni magyar drámának egyik vezető helyére került mindjárt első felléptével s ezt a helyet két évtizeden át mindmáig megtartotta. A M. Tud. Akadémia Vojnits-jutalmi jelentései tizenhat ízben fordultak megbecsülő bírálattal színpadi művei felé; három alkalommal (*Süt a nap; A tábornok; A szűz és a gödölye*) az éremmel való kitüntetésben is az ő alkotásai részesültek. Művei mindig gondolatkeltők, külsejükben művésziek, a líra vére kering bennük, ami manapság ritka (*Zenebohócok, Szibéria, Leona*), nyelve kifejező, dallamos.

Regényei is magasan kiemelkednek a tömegkegyre vadászó, divattal és kelendőséggel alkudozó írárok áradatából. Főlényesen biztos a szerkesztésben, lélektana gazdag és finom, hangja férfiasan komoly. Gondolat és érzés őszinte melege fűti a nélkül, hogy a céliródalom kopár tarlójára tévedne. Régibb regényei közül *A két fogoly*, az újabbak sorából *A lélek kialszik, Valamit visz a víz, A menekülő város, A fegyverek visszanéznek* mai elbeszélő irodalmunk legjobb színvonalát jelzik; az utóbbiaknak címük is mutatja, hogy a háború nagy problémáit tükrözik. Nagy részük külföldön, fordításban is becsülettel állt helyt szellemiségünkért és művészi rangunkért. Könyvei olvashatók is valamennyi nyugati nyelven, színművei is végigjárták az európai színpadokat s még Amerikába is eljutottak. Tudjuk, hogy ez az út sokszor a talmi exportárutól sincs elzárva, de Zilahy sohasem versenyzett ezekkel, az ő sikerei ránk nézve inkább ezek *ellensúlyozásául* értékesek.

Ujabban regényeinek mozgóképekké átdolgozásával művészi úttörője, példaadója a magyar mozgóképnek, mely — sajnos — nehezen tanul a nemes példákból.

Eredményeit itthon is megértés és méltánylás kísérte,

a Kisfaludy-Társaság már tizenhét éve tagjai közé fogadta, a Corvin-rend koszorúsai közt a testület alapítása óta helyet foglal.

Zilahy mind írói természeténél és irányánál, mind kimagasló tehetségénél, mind pedig egész, immár valódi életművet jelentő munkásságánál fogva méltó tagja lenne Akadémiánknak. Az I. osztályban a szépíróknak az utóbbi időben igen meggyérülő sorát meggyőződésünk szerint ideje kiegészítenünk. Ha ebben az igyekezetünkben irányra, tehetségre, érdemre ügyelünk, elsősorban ajánlottunkra kell gondolnunk.

Herczeg Ferenc ig. és t. t.

Voinovich Géza ig. és t. t.

Szász Károly t. t.

Csathó Kálmán l. t.

Rédey Tivadar l. t.

A II. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYABA

RENDES TAGNAK:

A II. osztály A) alosztályába *rendes* tagnak tisztelettel ajánljuk **dr. KOVÁCS ALAJOS** c. államtitkárt, a Központi Statisztikai Hivatal ny. elnökét.

Kovács Alajost az Akadémia 1920-ban választotta meg levelező tagnak, irodalmi munkásságán kívül főképp annak a sokoldalú munkának elismeréseképpen, amelyet a béketárgyalások statisztikai anyagának összeállítása és Magyarország igazának megvédése körül végzett. Kovács Alajos az azóta eltelt 22 év alatt is kiterjedt irodalmi munkásságot folytatott. Tíz önálló munkája és 185 statisztikai tanulmánya jelent meg népesedési, nemzetiségi, közegészségügyi, nemzetpolitikai és kulturális kérdésekről. Több munkája idegen (német, francia, angol, olasz) nyelveken is napvilágot látott. Ezzel nemzetközi tudományos körökben is elismerésre tett szert. 1926 óta tagja a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek, amelynek azóta minden ülésén résztvett és előadásokkal szerepelt az Intézet ülésein. A statisztikai tudomány előbbrevitele érdekében végzett munkálkodása elismeréseképpen tiszteleti taggá választotta a német, finn és mexikói Statisztikai Társaság. A Magyar Statisztikai Társaságnak és a Magyar Néprajzi Társaságnak is tiszteleti tagja, a Corvin-koszorút pedig

mindjárt a Corvin-rend megalapításakor elsőnek kapta meg a statisztikusok közül.

A revízió érdekében is sokat dolgozott és a kormány, nyugdíjazása után is sűrűn vette igénybe munkáját, ha a magyar nemzetiségi statisztika megvédéséről és az elszakított területekhez való jogunkról volt szó. Számos bizalmas memorandumot dolgozott ki ezekben a kérdésekben. Az első bécsi döntés idején is tevékenyen vett részt a munkálatokban, sőt jelen volt a bécsi döntésnél, ahol, mint gr. Teleki Pál említette, különösen Kassa városának a magyar nyelvterülettel való összefüggését bizonyító statisztikai érvei és térképei döntő szerepet játszottak Kassa visszaitélésénél. Különösen kiemelendők azok a munkái, amelyekkel az ú. n. utódállamok népszámlálásait bírálta meg és amelynek köszönhető, hogy a tengelyhatalmak inkább a magyar statisztikának adtak hitelt.

Alig van a magyarság sorskérdései közül olyan, amelyet a statisztika számaival meg nem világított volna. A választójog, földbirtokreform, egyke, zsidókérdés, az elszakított magyarság sorsa, mind szerepelnek munkái között. A Magyarországot ismertető idegen nyelvű munkákban is többször találkozunk demográfiai tanulmányaival.

Mint a nemzetgazdasági bizottság jegyzője Kovács Alajos szorgalmasan résztvesz Akadémiánk munkájában is.

Levelező tagsága óta megjelent munkái közül a következőket emeljük ki:

A népesség fejlődése Magyarországon az utolsó félszázad alatt. Stat. Szemle. 1925. 1—16 lap.

Nemzetiségi erőviszonyok a történeti Magyarországon. Klebelsberg-Emlékkönyv. 615—630 lap.

A Szerb—Horvát—Szlovén állam népszámlálásának nemzetiségi adatai. Stat. Szemle. 1926. 403—434 lap. Franciául: *Revue de la Société Hongroise de Statistique.* 1926. 61—94 lap.

La Connaissance des Langues comme Controle de la Statistique des Nationalités. Inst. International de Statistique. 101 lap. Le Caire, 1928.

A nyelvismeret, mint a nemzetiségi statisztika ellenőrzője. Stat. Szemle. 1928. 1—32 és 133—156 lap.

A katolikusok statisztikája Csonka-Magyarországon. M. Katolikus Almanach 1929. 903—917 lap.

A nemzetiségi statisztika problémája. Stat. Szemle, 1929. 73—94 l. Franciául is megjelent.

La statistique hongroise de la fécondité des mariages.

A „Comitato Italiano parto Studio de Problemi della Popolazione” kiadványa. Róma, 1931. 1—17 lap.

Statistische Skizze Rumpf-Ungarns. Fenno-Ugrica III. 1931. 458—479 lap.

A belső vándorlások Magyarországon. Stat. Szemle, 1933. 373—394 lap.

Népesedésünk fény- és árnyoldalai. Magyar Szemle, 1933. jan. 10—21 lap.

Az erdélyi magyarság sorsa. Stat. Szemle, 1935. 247—264 lap. Franciául a Journal de la Société Hongroise de Statistique-ban 1935. 56—87 lap.

A belső vándorlások nemzetközi statisztikája. Stat. Szemle, 1935. 665—676 lap. Franciául: Journal de la Société Hongroise de Statistique-ban 1935. 410—435 lap.

A csonka-magyarországi zsidóság a statisztika tükrében. 77 lap. 1938. Az Egy. Keresztény Nemzeti Liga kiadványa.

La situation des peuples non-magyars dans la Hongrie d'avant-guerre. Revue des Études Hongrois. 1939. 1—3. 5—31 lap.

Erdély néprajzi képe. A M. Nemzetbiológiai Intézet kiadványa. 1940. Németül és olaszul is.

Az erdélyi magyarság és a román statisztika. Kisebbségvédelem. 1940. 1—20 lap. Franciául is megjelent.

Magyarország népe és népesedésének kérdése. A M. Stat. Társ. kiadványa. 1941. 96 lap.

Földes Béla t. t.

Finkey Ferenc t. t.

Heller Farkas r. t.

Kováts Ferenc l. t.

Balás Károly l. t.

Neubauer Gyula l. t.

Alulírottak tisztelettel ajánljuk a t. II. osztály A) alosztályában üresedésben levő *rendes* tagsági helyek egyikére **dr. LAKY DEZSŐ** egyetemi nyilvános rendes tanárt, Akadémiánknak 1926 óta levelező tagját.

Még mielőtt Akadémiánk 1926-ban Laky Dezsőt tagjai sorába választotta, munkássága az Akadémiával már kapcsolatba került. Az Akadémia ugyanis 1923-ban kiadta *Csonka-Magyarország megszállásának közgazdasági kárai* c. munkáját, mely nemcsak hazánk történetének egy szomorú fejezetét világította meg, hanem mint tudományos teljesítmény is teljes elismerést érdemelt, mert a statisztika

tikai kutatást egészen újszerű feladat elé állította. Amit Laky Dezső e dolgozatában mint a magyar élet kutatója ígért, teljes mértékben megtartotta későbbi munkásságában: kezdeményező tehetség, találékonyság az összefüggések felkutatásában, önállóság és ötletesség jellemzik további munkásságát is. Szeme előtt a statisztika nem mint öncél lebeg, hanem mint oly eszköz, melynek segítségével hazánk égető kérdéseibe mélyen belevilágíthatunk, hogy a jelenségek okait kifürkészessük és a bajok orvoslásának módját megtalálhassuk.

Dolgozatai tárgyának megválasztásánál Laky Dezső mindig ezeket tartotta szem előtt. Miképp akkor, amidőn a megszállás kárainak vizsgálatára vállalkozott, úgy később sem riasztotta vissza sohasem a kérdés bonyolult volta, mindig egy-egy határozott és fontos, nagy horderejű probléma lebegett szeme előtt és ez mindig Magyarországnak egy-egy nagy jelentőségű kérdése volt. Merész kézzel nyúlt hozzá olyan kérdésekhez is, melyek nem fekszenek a statisztika kitaposott országútján, hanem messze belevezetnek olyan területekre, amelyekre eddig még kevés világot vetettek. Így p. o. *A törvénytelen gyermekek Budapesten* c. munkájában sokszor szerencsétlen emberek sorsát kísérte figyelemmel és nem restelte a fáradságot e kérdést évtizedekre vonatkozólag feldolgozni. Általában az emberi sors és annak különböző változatai és szomorú fordulatai erősen felkeltették érdeklődését. A Magyar Statisztikai Társaság szakértekezletén az öngyilkosságok és elválások kérdését világította meg élesen, rámutatva arra, hogy nem a tartós nyomor, hanem a gazdasági helyzet hirtelen megbillenése a fő ok az öngyilkosságok számának növekedésében. A bűnözés kérdéseit fejtegette már akadémiai székfoglalójában és később idevágó vizsgálatait tovább is elmélyítette *Csonka-Magyarország kriminalitása* c. munkájában, mely francia nyelven is megjelent.

Erdeklődésének szociális beállítottságánál fogva Laky Dezső szívesen foglalkozott az alsó osztályok sorsával. A gümőkór magyarországi pusztításával már egyik korábbi, alapvető munkájában foglalkozott. Ezt a tuberkulózis halandóság századeleji állapotát vizsgáló dolgozatát 1927-ben *Csonka-Magyarország halandósága az 1920—23. években* c. munkája követte. Ezután az albérlők és ágybérlok viszonyairól szóló vaskos kötetet tett közzé, mely mélyen belevilágít a lakásviszonyoknak e szomorú fejezetébe. Az ipari munkabérek háború utáni alakulásával is behatóan

foglalkozott, kiterjeszkedve nemcsak a névleges bérekre, hanem a reálbérekre is.

A pénzügyi kérdések nem kevésbé vonzották Laky Dezsőt. Még mielőtt Akadémiánk megválasztotta, e téren nagy jelentőségű munkával gazdagította irodalmunkat a magyar városok háztartásáról szóló kötetével. Majd, midőn a forgalmi adó kérdése erősen előtérbe lépett, a forgalmi adóról írt beható tanulmányt. Gazdag tárháza az e nagyfontosságra emelkedett adónemre vonatkozó adatoknak, mely sok tanulságot rejt magában. Ugyancsak behatóan foglalkozott Laky Dezső a társulati adó kérdésével.

Különös érdeklődéssel kísérte Laky kezdetől fogva az ország szívének, Budapest fővárosnak fejlődését. Két kötetes nagyszabású monográfiát szentelt e tárgynak, melynek első kötete *Budapest székesfőváros népességének fejlődése 1900-tól 1920-ig, különös tekintettel a fejlődés gazdasági rúgóira* címen 1925-ben, második kötete pedig 1929-ben jelent meg. E munkát Akadémiánk 1930-ban a Chorin-díjjal tüntette ki. Laky önállóságra és mindig a mélyebben fekvő okok felkutatására való hajlama fényesen nyilatkozik meg ebben a munkában, melyben a főváros és a vidék egymáshoz való viszonya szempontjából kutatja a magyar népesség alakulását. Különös figyelmet érdemel ez a két vaskos kötet módszertani szempontból is, mert a szoros demográfiai szempont helyes, széles távlatban vizsgálja a lakosság alakulását. Eredményeiből bizonyos optimizmus csendül ki. A székesfőváros viszonyainak alakulása iránti érdeklődése további idevágó kérdések vizsgálatában is megnyilvánult. Példának a főváros iparosainak, kereskedőinek és közszolgálati alkalmazottainak viszonyait alaposan megvilágító tanulmányára utalunk.

E sokoldalú és mindig éleslátásról tanúskodó irodalmi munkássága mellett Laky az Országos Statisztikai Tanács munkájában is kivette a maga részét. Mint a tanács tudományos bizottságának 1929—1938-ig elnöke, nagyszabású munkának volt irányítója, mely átvizsgálta a M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal valamennyi adatgyűjtését és a hivatalon kívül folyó adatgyűjtések ügyével is behatóan foglalkozott.

A közéletnek is számos fontos szolgálatot tett Laky Dezső. Már amidőn 1933-ban a minisztérium az árellenőrzés kérdését kezébe vette, Laky Dezső egyike volt az Árellemző Bizottság alelnökeinek. Majd az árkormánybiztos felelősségteljes hivatalát vállalta, később pedig mint

közellátási tárcanélküli miniszterre még súlyosabb feladat hárult.

Dr. Laky Dezső tudományos munkásságának értékelése volt az, hogy 1935-ben az Institut Internationale de Statistique tagjává, a Magyar Statisztikai Tanács pedig 1941-ben tiszteleti tagjává választotta.

Végigtekintve a fentiekben csak legnagyobb vonásokkal vázolt munkásságon, úgy hisszük, hogy annak sokoldalúsága, alapos és elmélyedő jellege és önállósága érdemessé tették Laky Dezsőt arra, hogy Akadémiánk rendes tagjai sorába válassza.

Földes Béla t. t.

Finkey Ferenc t. t.

Heller Farkas r. t.

Balás Károly l. t.

• vitéz Surányi-Unger Tivadar l. t.

Tudományos munkásságának fontosabb termékei 1926. óta:

Budapest népességének fejlődése 1900—1920-ig. 2. kötet. A M. Tud. Akadémia által Chorin-díjjal jutalmazva. Bp. 1928—29. 191—400 l.

Az általános forgalmi adó 1921—27-ig Budapesten. 1929. 476 l.

Albérlok és ágybérlok szociális gazdasági viszonyai. 1929. 290 l.

Iparosok szociális gazdasági viszonyai. 1930. 480 l.

Törvénytelen gyermekek Budapesten. 1931. 308 l.

Az elválások és öngyilkosságok okai és leküzdésének eszközei. 1927. (Szerk. és összefoglalás.) 98 l.

Adalékok az ipari munkabérek alakulásához. 1927. (Városi Szemle) 84 l.

Adalékok Budapest társadalmának összetételéhez. (Városi Szemle) 1932. 68 l.

Le service statistique de l'état hongrois en dehors de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique. 1934. 40 l.

Adalékok Magyarország kulturális viszonyainak újabbkori fejlődéséhez. 1926. 36 l.

Étude sur le développement de la culture intellectuelle en Hongrie dans les temps récents. 1926. 60 l.

A magyar egyetemi hallgatók statisztikája. 1930. 104 l. 8°.

Csonka-Magyarország kriminalitása. 1932. (Kenéz-
emlékkönyvben) 32 l.

Contributions a l'étude de la criminalité de Hongrie.
(Hága) 1938. 13 l.

*A magyar statisztika alapvető nagy korszakának aka-
démikus képviselői.* Megemlékezés Körösy Józsefről,
Vizaknai Antalról, br. Láng Lajosról és Vargha Gyulá-
ról. 1938. 20 l.

*Csonka-Magyarország tuberkulózishalandósága az
1920—23. években.* 1927. 113 l.

Népesséspolitikai. 1934. 80 l.

Csonka-Magyarország népességének halandóságáról.
(Balás—Heller-emlékkönyvben) 1937. 18 l.

*1940. Südost-Economist: Die Auswirkungen der un-
garischen Gesellschaftssteuer.* 1940.

Zur Frage der industriellen Arbeitslöhne. Pester-
Lloyd. 1940.

Bemerkungen zu den neuen ungarischen Steuern. 1940.
Südost-Econ.

*Aktuelle Fragen des landwirtschaftlichen Kreditwe-
sens.* 1940. Pester-Lloyd.

Steuerpolitik und Preisfrage. Südost-Economist, 1941.

Regelung des Getreidehandels in Ungarn. Südost-Eco-
nomist, 1941.

A II. osztály A) alosztályába *rendes* tagnak ajánljuk
vitéz MOÓR GYULA, budapesti tud. egyetemi tanárt,
Akadémiánk levelező tagját.

vitéz Moór Gyulát Akadémiánk 1925-ben választotta
még levelező taggá. Már az akkori ajánlás (néhai kitűnő
tagtársunk: Pauler Ákos tollából) kiemelte, hogy: „Moór
Gyulának addig megjelent, a jogbölcészlet alapvető kér-
déseivel foglalkozó mindenik dolgozatát a jogtudományok-
ban és a bölcészeti disciplinákban való teljes jártasság,
éles ítélő és elemző képesség, bátor kritikai szellem, világ-
gos, eleven stílus jellemzik.” Az 1923-ban megjelent:
Bevezetés a jogfilozófiába c. legnagyobb terjedelmű és
értékes munkája — ezen ajánlás szerint — egy igen sike-
rült, rövidre szabott jogbölcészeti tankönyv. Kitűnő ösz-
szeállítást ad a jogfilozófia összes mai irányairól, minde-
niket helyes bírálattal kíséri... Moór Gyulától nagy ké-
szültsége, írói hivatottsága, tudományszeretete alapján
teljes joggal várhatjuk a kiváló tudományos művek egész
sorozatát.”

Tíz évvel ezen ajánlás után, 1935-ben a Chorin Ferenc-jutalom odaítélése tárgyában kiküldött akadémiai bizottság ezt írja róla: „Moór Gyula munkássága szinte iskolapéldáját mutatja a szüntelenül dolgozó, új meg új vizsgálati terrénumokat kereső, az elhivatottságát érző tudományos elme tevékenységének.” Ez a bizottság azért, mivel az 1934. évben megjelent, a jutalomra elsősorban igényrel bíró közgazdasági munkák közt nem talált jutalmazásra méltót, „örömteli érzéssel” ajánlta a jutalmat Moór Gyula *A természetjog problémája* c. 1934-ben megjelent tanulmányának kiadni, mint az alapítványi ügyrend értelmében „tudományos vagy irodalmi jelentősége folytán jutalmazásra méltó államtudományi munkának”. Indokolja ez a bizottság döntését azzal, hogy: „a magyar tudomány büszke lehet arra, hogy a tiszta tudományosság területén mozgó képviselői közt oly kutatói is vannak, mint amilyenek egyike vitéz Moór Gyula tagtársunk, aki már eddigi munkásságával is a magyar tudomány legkitűnőbb képviselői közé méltán beérkezett. „Ezt a legteljesebb elismerést erősíti meg az 1939. évi nagyjutalmi bizottságunk jelentése is, mely szintén megállapítja, hogy: „Moór Gyula a jogbölcsezetnek, ennek az annyira fontos tudománynak legkiválóbb magyar képviselőjévé és vezéregyéniségévé emelkedett.”

Ezeknek a kivételesen szép elismerő nyilatkozatoknak igazolására és a mi mostani ajánlásunk támogatására elég lesz, ha felsoroljuk a vitéz Moór Gyula tollából 1925 óta megjelent s *nagyobb tudományos beccsel bíró* jogbölcsezeti dolgozatokat, mellőzve a hazai és külföldi szakfolyóiratokban megjelent rendkívül nagyszámú kisebb cikkeit, bírálatait, nekrológjait, könyvismertetéseit és a jogi oktatásügy reformjára vonatkozó nagybecsű dolgozatait, melyek azonban — lehet mondani, kivétel nélkül — a jogbölcsezet körébe vágnak és annak előrevitelét szolgálják. Ilyen nagyobb jelentőségű munkái:

A szocializmusról. 1925.

A logikum a jogban. 1928. Németül is: *Das logische im Recht.* 1929.

Metafizika és jogbölcsezet. 1929.

Örök béke és világjogrend. 1929.

Zum ewigen Frieden. 1930.

Abänderung der Völkerbundsatzung und Probleme des Pacifismus. 1931.

Gesellschaft, Staat und Recht. 1931.

A jogi személyek elmélete. 1931.

Reine Rechtslehre, Naturrecht und Rechtspositivismus. 1931.

Érték-e a nemzetek szövetsége az emberiség számára? 1932.

Creazione e applicazione del diritto. 1932.

A filozófia mibenléte Pauler szerint. 1933.

A természetjog problémája. 1934. Németül: *Das Problem des Naturrechts.*

Sociológia és jogbölcselet. 1934.

Recht und Gewohnheitsrecht. 1934.

Az alkotmány. 1935.

A gazdasági élet és a jogi rend. 1935.

A jogrendszer tagozódásának problémája. 1937.

Der Wissenschaftscharakter der Jurisprudenz. 1939.

A joghézag kérdéséről. 1939.

Recht und Gesellschaft. 1941.

Miként a felsorolt művek címei is mutatják, vitéz Moór Gyula valamennyi újabb munkája kivétel nélkül a jogbölcselet legmélyebb kérdései körül forog. Ezek a munkái négy nagy problémakörre csoportosíthatók: a jogrendszer logikai vonásai, — a jogbölcselet módszere az általános bölcsészettel, a szociológiával és a természetjoggal való kapcsolata, — az örökbéke kérdése, — a jogbölcselet és a tételes jogtudományok viszonya.

A logikum a jogban c. művében pótolni kívánja azt a mulasztást, ami a jogbölcselet művelőit terheli a jog és a logika kapcsolatának elhanyagolásaért. Meggyőző erővel mutatja ki, mily fontos szerepet játszik a logika a jogban, a jogalkalmazásban és a jogtudományban. Fejtegetéseinek eredménye, hogy a három megvizsgált terület közül legkiemelkedőbb szerepet játszik a logikum a jogtudományban. A jogrendszerben csak másodlagos, eszközi jelentősége van, a jogalkalmazásban már elsődleges fontosságú, míg a jogtudományban kizárólag a logikai eljárások uralkodnak. Ebbe a problémakörbe tartozik: *A jogrendszer tagozódásának problémája* c. rendkívül érdekes és élvezetes műve is, melyben a tételes jogtudományoknak szokásos beosztását a közjogi és magánjogi fő csoportokba teszi éles bírálat tárgyává. Bölcs mérséklettel figyelmeztet itt az univerzalizmus és az individualizmus egyoldalú túlhajtásainak logikai képtelenségére. De ide tartozik: *A joghézag kérdéséről* írt tanulmánya is, melyben állást foglal az utolsó évtizedekben különösen a német jog-

irodalomban, (de nálunk is) állandóan szőnyegen levő vitás kérdésben, hogy van-e hézag a jogrendszerben? Moór bátran kifejti, hogy a jogban nincsenek hézagok abban az értelemben, hogy a fennálló jog alapján minden felmerülő konkrét esetet el ne lehetne dönteni. A „joghézag álarcában” mindig a joggal való elégedetlenség, a jog kritikája jelenik meg, vagyis a joghézagnak csakis mint jogpolitikai fogalomnak van értelme.

A jogbölcsezet és az általános bölcsezet viszonya kérdésében Moór álláspontja az, hogy a metafizika és a jogbölcselet közt nincs közvetlen kapcsolat, a jogfilozófia problémái a logika, a pszichológia és az etika problémáival határosak. A szociológiával szemben megértő állásponton van. Élesen elítéli a Kelsen-féle „tisztá jogtan” elméletét, mely megtagadja a szociológiával való érintkezést. Kelsen elméletével több munkájában is foglalkozik (Kelsen-nek egy művét magyarra is lefordította: Az államélet alapvonalai címmel. 1927.). A túlzó ismeretelméleti idealizmus elutasításával Moór nyíltan és határozottan az ismeretelméleti realizmus elve mellett foglal állást, mely szerint a jog a valóság és az érték világának kapcsolata. Ezt már a *Macht, Recht, Moral* c. dolgozatában is kifejti, még élesebben a *Szociológia és jogbölcselet* c. remek tanulmányában. Meglepő bátorsággal nyúl hozzá a *természetjog problémájához* is. Szerinte a természetjog kétezeréves gondolatát Savigny és Bergbohm éles támadásai nem tudták megdönteni, mert „a halandó ember lelkében olthatatlan lángú vágyakozás lobog, a tökéletesség, az örökkévalóság, az Absolutum után”. Ez fejti meg, hogy ma szinte szemtanúi lehetünk a természetjog feltámadásának. A szabadjogi mozgalom, az új kantianizmus, új hegelianizmus, a neoskolasztika, sőt a nemzeti szocializmus jogfilozófiája is alapjában véve a természetjogi felfogás alapján állanak. Moór a maga elméletét Stamm-ler, Rickert és Hartmann Nicolai elméletének talpraesett kritikája nyomán, *negatív* vagy *limitatív* természetjogi álláspontnak nevezi, mely összeegyeztethető a mérsékelt jogi pozitívizmussal is.

Az *örök béke* kérdésében Moór a mi nagy Concha Győzőnk felfogását osztja. A béke nem cél, hanem eszköz, hogy a nemzetek eszméiket megvalósíthassák. Ahol ez nem lehetséges, ott a béke sokkal rosszabb, mint a háború. Éles kritika tárgyává teszi több érdekfeszítő dolgozatában (*Örök béke és világjogrend, Zum ewigen Frieden. A pacifizmus útján*) a pacifizmust. Kimutatja, hogy: „a

pacifizmus és az anarchizmus gondolatvilága nagy részben azonos forrásból fakad, mint ahogy a pacifizmus nem egyéb, mint részleges, az államok egymásközi viszonyaira korlátozott anarchizmus." De mind az anarchizmus, mind a pacifizmus magában hordja a belső ellentmondás sorvasztó betegségét, amikor meg akarja szüntetni az emberiség életében a kényszert, amit azonban csak kényszerrel lehetne sikeresen kiirtani.

A tételes jogtudományok és a jogbölcselet viszonyára nézve Moórnak szintén bölcs kiegészítő felfogása van. Nem kicsinyli le azokat, mint annyi sok bölcsész, sőt elengedhetetlennek látja, a jogbölcselet haladása szempontjából is, azoknak mint „a legjogászbibb jogtudományoknak” minél magasabb színvonalát. Az ő beosztása szerint a jogbölcselet is jogtudomány, mely a jog megismerésének általános elméletét (jogtudományi módszertan), a jogi alaptant, az általános jogszociológiát és a jogi értéktant foglalja magában. Azért Moór maga is szívesen foglalkozik tételes jogtudományi kérdésekkel is. Így különösen büntetőjogi problémákkal (az esküdtszék kérdése). Sőt legnagyobb (387 l.) és egyik legértékesebb műve: *A jogi személyek elmélete*, is lényegében jogtudományi munka, mely a hazai és külföldi jogtudományok, különösen a magánjogászok körében egy évszázad óta állandóan napirenden levő vitás kérdést kívánja nyugvópontra juttatni. Ez a gyönyörű monográfiája Akadémiánk jogtudományi bizottságának kiadványai sorában (2. sz.) jelent meg s a magyar jogászvilág büszke örömmel fogadta, mint a jogi személy mibenléte és jellege felől eddigelé legmegnyugtatóbb jogtudományi elméletet. Moór ugyan szerényen azt írja, hogy a jogi személy nehéz problémájának csak a jogbölcseleti oldalát próbálta megvilágítani, de munkája nemcsak az e problémával foglalkozó eddigi elméletek pompás kritikája, hanem egy biztos alapokra felépített új jogtudományi elmélet, melyből a jogi személy minden vitás részletkérdése — mind magánjogi, mind közjogi vonatkozása — egységes és kielégítő megoldást nyert.

vitéz Moór Gyulának mint írónak különösen három jellemvonását emeljük még ki. Egyik: bátor kritikai szelleme, amit már az 1925-i ajánlás is nagy dicsérettel említett, az újabb 17 évi munkássága alapján pedig hatványozottan megerősödve látunk. Amilyen nagy tisztelettel hajlik meg a régi és a mai nagy bölcsészek érdemei előtt és készséggel átveszi különösen Kant, Stammler, Rickert, Concha, Somló B. és Pauler Akos igazságait, époly bát-

ran megbírálja a legnagyobb mestereket is és rámutat tévedéseikre. Másik nagy érdeme irányának kristálytisztasága és világossága. A legnehezebb bölcsészeti problémákat legnagyobb könnyűséggel állítja az olvasó elé és nem hagy homályban a saját felfogása felől. És talán még legnagyobb érdeme ezeken felül a nemzeti szellemhez való sziklaszilárd ragaszkodása a jogbölcsészeten is. Már tankönyvében erősen hangsúlyozza, hogy „nagy tévedés az a közkeletű mondás, hogy a jogbölcsészeti mezőin szükségképen nemzetközi szellő lengedez.” Ellenkezően, „a jogfilozófia nem lehet nemzetietlen, hiszen a nemzeti eszme egyike az emberiség legmagasztosabb ideáljainak.” Ez az egészséges felfogása vezette rá arra is, hogy *Az Ember Tragédiájának jogbölcsészeti megvilágítása* c. 1923. évi jogászegyleti felolvasásában, amikor Goethe Faust-jával szemben rámutat Madách remekének, ennek a „minden ízében politikai, illetőleg jogfilozófiai irányú műnek” nemesebb erkölcsi felfogására, hozzáteszi, hogy „része van ebben talán annak is, hogy Madách jogi tanulmányainak rendén a magyar közjogi felfogás levegőjét szívta magába.”

Mindezek alapján azt hisszük, vitéz Moór Gyula bőségesen rászolgált újabb nagy arányú és rendkívül értékes munkáival arra, hogy Akadémiánk rendes tagjai sorába emelje.

Balogh Jenő íg. és t. t.
 Finkey Ferenc t. t.
 Polner Ödön r. t.
 Ereky István r. t.
 Kolosváry Bálint r. t.
 Schütz Antal r. t.

Navratil Akos r. t.
 Dékány István l. t.
 Tomcsányi Móric l. t.
 Kuncz Ödön l. t.
 Szladits Károly l. t.
 Marton Géza l. t.
 Nizsalovszky Endre l. t.

Alulírottak a M. Tud. Akadémia II. A) alosztályában megüresedett *rendes* tagsági helyek egyikére, mély tisztelettel ajánljuk megválasztásra **dr. TOMCSÁNYI MÓRIC** egyet. professzort, Akadémiánk levelező tagját, a magyar közjog és a magyar közigazgatási jog tudományának kiváló képviselőjét. Terjedelmes és a jelzett két rokon tudományágat egyaránt átfogó érdemes munkássága, azóta, hogy Akadémiánk őt 1928-ban lev. tagjául megválasztotta: egyre szélesedő keretek között és mélyebbé váló szinteken

gazdagította rendszeres művekkel és értékes részlettanulmányokkal tudományos irodalmunkat.

Akadémiai székfoglalóját, megválasztása évében *Rendészet—közigazgatás—bírói jogvédelem* címen tartotta meg s azt követőleg egész sorát bocsátotta közre kisebb értekezéseinek, melyekben sohasem a felmerült problémák újszerűsége és publicisztikai kiaknázása, hanem az azok mélyében rejlő elvi kérdések elméleti és dogmatikai feldolgozásának szempontjai vezették.

Nem tartva igényt a felsorolás teljességére, javaslatunknál hivatkozunk:

Polizei — discretionäre Verfügungen — gerichtlicher Rechtsschutz (1931); *Adalék a jogellenesség problémájához* (1933); *Ungarns konstitutionelle Entwicklung und gegenwärtige staatsrechtliche Lage* (Zeitschrift für Ostrecht 1932); ugyanez francia nyelven *L'évolution constitutionnelle de la Hongrie et la situation actuelle en droit public* (Acta juris Hungarici 1932); *A magyar közigazgatási jog rendszere és néhány alapkérdése* (Mai Magyar Közigazgatás 1937); *Jogi oktatás, közigazgatási képzés, közigazgatási minősítés* (Magyar Felsőoktatás 1937); *Az alkotmányreformról* (Magyar Jogi Szemle 1937), — címen megjelent dolgozataira és azokra az önmagukban is esszaiszerű, magas színvonalú felsőházi (különnyomatokban is napvilágot látott) előadmányokra és felszólalásokra, melyek a lefolyt több mint két évtized törvényhozási alkotásainak megannyi emlékkövei.

Tomcsányi szorgalmas és új utakon járó tudományos munkásságának azonban azok a rendszeres és monografikus részletekre kiterjedő művek a legbecsesebb bizonyosságai, melyekben *Magyarország közjogát* (II. kiad. 1932; III. egészen átdolgozott kiadás 1938.) és a magyar közigazgatási jogot és pénzügyi jogunknak különös részét dolgozta fel (1933).

Nem pusztá anyagközlés és összeállítás, nem a tételek és jogszabályok nyers recitálása ez a két munka, hanem dogmatikus alapokon, széles elméleti háttér előtti fejtegetése sok vonatkozásban újjáalakult alkotmányjogunknak, — metodikájában és didaktikai szempontból pedig úttörő dokumentuma a magyar közjog tudományának.

Azt a munkaerőt és azokat a képességeket, melyeket Tomcsányi Móric neve fémjelez irodalmunkban: sokszorosán gyümölcsözőbbé fogja tenni a megválasztásával járó

elismerés, melyre öt mély tisztelettel hozzuk a Tek. Akadémiának javaslatba.

Balogh Jenő ig. és t. t.

Finkey Ferenc t. t.

Angyal Pál r. t.

Kolosváry Bálint r. t.

Illés József r. t.

Kuncz Ödön l. t.

Szladits Károly l. t.

Nizsalovszky Endre l. t.

Marton Géza l. t.

A II. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYABA

LEVELEZŐ TAGNAK:

Alulírottak **BALLA ANTAL** dr.-t, a Pesti Hírlap főmunkatársát (született Kiskunhalason, 1886. április 26-án) a Magyar Tudományos Akadémia II. osztályának A) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk.

Balla Antal 1911 óta mint újságíró és közíró igen érdemes és értékes munkásságot fejt ki. Napilapokban és folyóiratokban megjelent nagyszámú cikkének, illetve tanulmányának és könyvének tárgyköre széles területet ölel fel. A történelmi vonatkozásokon kívül nemzetpolitikai, külpolitikai, közgazdasági és szociális időszerű kérdéseket fejteget alapos szakismerettel. Nyelvezete magyaros, előadása világos, közérthetőségében és közvetlenségében is mindig választékos és élvezetes. Közírói tevékenysége során állandóan éber figyelemmel kíséri a külföldi eszmearamlatokat, politikai, társadalmi és gazdasági irányzatokat, de mindig megőrzi ítéletének függetlenségét és soha nem téveszti szem elől a magyar állami és nemzeti élet önálló kialakultságát, sajátos érzelmi- és gondolatvilágát, a magyar életformát. Ez szabja meg szellemi munkásságának irányvonalát. Ez jellemzi cikkeit, tanulmányait és önállóan megjelent nagyobb munkáit.

Hírlapírói és közírói működése 1911-től kezdve negyedszázadra terjed. Az első világháborúban csapattisztként teljesített szolgálatot, majd pedig súlyosan megsebesült s e miatt öt évig kénytelen volt az írói tevékenységből kikapcsolódni.

A napilapokban és folyóiratokban megjelent cikkeinek és tanulmányainak száma e negyedszázad alatt több-ezerre (kb. négyezerre) tehető. Jelentősebb önálló munkáinak száma is tekintélyes. Tartalmuk maradandó értékű és szerzőjük sokoldalú ismereteit, közéleti széles szemhatárát bizonyítják.

Fontosabb munkáiként megemlítjük a következőket:

Hobbes és az újkori abszolutizmus. (A M. Tud. Akadémia Athenaeum című folyóiratában jelent meg négy ívnyi terjedelemben.) 1912-ben átdolgozta Gustave Le Bon tömeglélektanát és a tömeglélektan problémáiról több cikket írt. Ezután Durkheim francia szociológus híres szociológiai módszertanát dolgozta át.

A világháború után első nagyobb munkája: *A liberalizmus történelme, gazdasági és politikai tanításai.* (363 l. Légrády-kiadás.) A Magyar Szemle Társaság megbízásából megírta a Kincsestár számára *Az utolsó száz év történetét.* Szerkesztett egy nagy összefoglaló történeti munkát, *A magyar országgyűlés története 1867—1927-ig* címmel. (Légrády-kiadás.) Az összeomlás és forradalmak történetét maga írta meg.

Hat esztendei munka után készült el Balla Antal két legfontosabb könyve.

Az egyik: *A legújabb kor világtörténete* (600 l.)

A másik: *A legújabb kor gazdaságtörténete.* (300 l.) Az Egyetemi-nyomda kiadványa. A Világtörténet három, a Gazdaságtörténet két kiadást ért.

Budapest szerepe Magyarország történetében. (A Fővárosi Statisztikai Hivatal kiadványa.)

II. Rákóczi Ferenc élete. (Lukinich Imre Rákóczi-émlékkönyve számára.)

Buda ostroma és visszafoglalása 1686-ban. (A főváros számára. Az ostrom népszerű leírását tartalmazza.)

A világháború hatása a gazdasági eszmékre. (Tárgyalagos, tömör ismertetése és bírálata a fasiszmusnak, a német nemzeti szocializmusnak, a bolsevizmusnak és a Roosevelt-féle „New Deal” néven ismert kísérletnek.)

Világgazdaság. (Áttekintő kép a modern világgazdaság kialakulásáról.)

E két utóbbi munkája a Hegedüs Lóránt szerkesztette „Mai gazdasági élet” című nagy művében jelent meg.

A Fisher-féle háromkötetes Európa-történethez kiegészítésként részletesebb magyar történetet írt. (Az angol szerző engedelmével.)

Az Északamerikai Egyesült Államok története. (Athenaeum kiadása.)

Átdolgozta angol eredetiből Ford emlékiratait (Életem és működésem) és Duff Cooper „Haig” című művét. (Ez utóbbi „Nyugati hadszíntér” címen jelent meg.)

Balla Antal dr. ritka szorgalmú szellemi munkás, aki

a magyar közkérdésekkel foglalkozó irodalmat hézagpótló művekkel gazdagította. Megválasztása ezért indokolt.

Hegedüs Loránt ig. és t. t.	Szekfü Gyula r. t.
Balogh Jenő ig. és t. t.	Illyefalvy Lajos l. t.
Angyal Dávid t. t.	Gratz Gusztáv l. t.
Fellner Frigyes r. t.	Illés József r. t.

Dr. EGYED ISTVAN-t, a József Nádor-Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen a közigazgatási jog nyilv. r. tanárát tisztelettel ajánljuk a II. osztály A) alosztályában megüresedett egyik *levelező* tagsági helyre.

Egyed István közigazgatási és közjogi irodalmunknak hosszú idő óta igen érdemes és kiválóan termékeny munkása. Munkáit erős jogász érzék, tudományos gondolkodás, finom jogász elemzés, a joganyagnak az elvek mellett a legapróbb részletekig menő ismerete, szabatos előadás és világos, magyaros stílus jellemzi.

Nem lehet megemlítés nélkül hagyni alkotmányjogi kérdésekben okszerű konzervatív felfogását sem; a nélkül, hogy mereven elzárkóznék az alkotmány korszerű javítása elől, az ú. n. alkotmányreformokat csakis történeti alkotmányunk ősrégi elveinek épségben tartásával az alkotmányfejlesztés útján tartja lehetőnek.

Munkái részben átfogóbb munkák, részben monográfiák és szaklapokban igen nagy számban megjelent tudományos cikkek és dolgozatok, de mindegyik erős jogdogmatikai érzékről tesz tanúbizonyságot.

Tudományos egyéniségének és képességének ez után az általános jellemzése után irodalmi munkáinak főbbjeit, megjelenésük időbeli sorrendjében, a következőkben vagyunk bátrak felsorolni:

A törvényhatóság önkormányzati hatásköre. Különnyomat a Katolikus Szemle 1913. évfolyamából. 24 l.

Önkormányzati közigazgatás a német államokban. Magyar Jogászegyleti Értekezések, 1916. 72 l.

Az alsófokú közigazgatási bíráskodás. Különnyomat a Városi Szemle 1916. évfolyamából, 36 l.

Mai közjogi berendezéseink. 1923. 64 l.

Iparjog. 1925. 286 l.

Közjogi alapismeretek. 1927. 240 l.

Az alsófokú közigazgatási bíráskodás. Vélemény az Országos Jogászegyülésre. 1928. 21 l.

Az udvartartás és az udvari vagyon. 1828. 49 l.

Vármegyei önkormányzat. 1929. 468 l.

A kisebbségi kérdés. A Külügyi Társaság kiadása. 1930. 57 l.

Das Staatsangehörigkeitsrecht des Königreichs Ungarn. Különnyomat a Rechtsverfolgung im internationalen Verkehr VII. kötetéből. 1934.

Új irány a modern alkotmányokban. Magyar Közigazgatás könyvtára 1935. 63 l.

Új államrendszerek és a magyar alkotmány. Magyar Jogászegyleti Értekezések. 1935. 22 l.

A törvényhozás feladatai a család- és erkölcsvédelem fokozottabb kiépítésében. Az Actio Catholica kiadványa. 1936. 52 l.

Budapest önkormányzata. Statisztikai Közlemények. 1936. 111 l.

Országgyűlési összeférhetetlenség. Magyar Jogászegylet könyvtára. 1938. 344 l.

Szent István államalkotása. Különnyomat a Magyar Jogászegyleti Értekezések 1938. évi kötetéből.

Politikai nemzet, népi nemzet. Országos Nemzeti Klub kiadványa 1940. 25 l.

Az új honvédelmi törvény. Különnyomat a Magyar Jogászegyleti Értekezések 1940. évi kötetéből. 29 l.

Apponyi mint közjogász. A Szent István-Akadémián székfoglaló.

Mint ebből a felsorolásból is látható, Egyed munkássága mind az alkotmányjog, mind a közigazgatási jog területére egyaránt kiterjed, és csak ismétellhetjük, hogy e munkásság valóban a teljes szakavatottság és tudományos képzettség bélyegét viseli magán.

Mindezek alapján Egyed Istvánt mint közjogi irodalmunk egészének régi, kiváló művelőjét melegen ajánljuk a II. osztály A) alosztályának levelező tagjai közé való megválasztásra.

Balogh Jenő ig. és t. t.

Finkey Ferenc t. t.

Angyal Pál r. t.

Kolosváry Bálint r. t.

Fellner Frigyes r. t.

Tomcsányi Móric l. t.

Kuncz Ödön l. t.

Szladits Károly l. t.

Nizsalovszky Ödön l. t.

Alulírottak **dr. GAJZAGÓ LÁSZLÓ** m. kir. rendkívüli követ és meghatalmazott minisztert, a Kir. M. Pázmány Péter Tudományegyetem jog- és államtudományi karán a nemzetközi jog nyilvános rendes tanárát a M. Tud. Akadémia II. A) alosztályának *levelező* tagjául ajánljuk.

Gajzágó László 1883-ban született Karcagon, Jász-Nagykun-Szolnok megyében.

Gimnáziumi tanulmányai jó részét Ausztriában végezte, ahol tanulmányi eredményei a sub auspiciis Imperatoris követelményeinek megfeleltek. A jog- és államtudományokat a budapesti és több félében át az aix-marseille-i, párizsi, római egyetemeken végezte, látogatott előadásokat a bécsi és berlini egyetemeken. Párizsban később ügyvédi irodát is látogatott. Az államtudományok doktorává a kolozsvári egyetemen *summa cum laude* 1912-ben avatták, s nyomban utána a jogtudományok doktorává, sub auspiciis Sanctissimi Regis Apostolici. Utána dispenciációval kitüntetéses ügyvédi vizsgát tett és még ugyanabban az évben elnöki titkárrá nevezték ki Konstantinápolyban a Cs. és Kir. Konzuli Főtörvényszékhez, ahol rövidesen helyettes főbíró lett. A Monarchia összeomlásakor a konzuli bíróság felszámolójává nevezték ki. Ezután a magyar külügyminisztériumba vétetett át, ahonnan előbb a Szövetségesek budapesti Tábornoki Bizottsága, majd Főbizottságához volt a magyar kormány képviselőjeként sérelmi ügyek tárgyalójaként delegálva. Később a külügyminisztérium egyik politikai osztályának vezetője lett, mely osztály sérelmi ügyekkel és kisebbségvédelmi kérdésekkel foglalkozott. 1927-ben m. kir. rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter. De közben már 1923-ban e rendes beosztásán kívül fő kormány megbízottként a magyar viszonylatban felállított nemzetközi döntőbíróságok mellé is delegáltatott s a Kormány megbízottak Hivatala néven akkor szervezett hivatal vezetésével is megbízott. E mellett 1922-től kezdve előbb mint nemzetközi jogi szakértő, később mint delegátus és fődelegátus úgyszólván valamennyi diplomáciai jellegű nemzetközi konferencián, melyre Magyarország hivatalos volt, résztvett.

Nemzetközi magánjoggal doktrinális szempontból való foglalkozásának fő korszaka a Konstantinápolyban töltött közel 7 éves szolgálati ideje volt; ezekből az időkből származó számos doktrinális emlékiratait a volt Cs. és Kir. Ház és a Külügyek Minisztériumának irattárai őrzik. A

valóságos nemzetközi joggal egyetemi tanulmányi ideje óta, tehát mintegy 35 éve foglalkozik. A nemzetközi jogi tudományos emlékiratoknak, jegyzékeknek, vitairatoknak hosszú sora jelzi e tevékenységét, melyek részben nagy nemzetközi intézményeknek, mint a Nemzetek Szövetségének és az Állandó Nemzetközi Bíróságnak nagytekintélyű kiadványaiban francia és angol nyelven közzé is tettettek. Nemzetközi jogi természetű, általa előkészített publikációk s a saját hivatalos perbeszédei vagy felszólalásai nemzetközi bíróságok előtt vagy a Nemzetek Szövetsége Tanácsában vagy nemzetközi konferenciákon — összegyűjtve sok száz, sőt több ezer oldalt tennének ki. A hágai Állandó Nemzetközi Bíróság előtt a Pázmány Péter-Tudományegyetem 1933. évi fellebbviteli perében ő volt ennek a nemzetközi jogi kérdéseknek egész hosszú sorát felvető, hónapokig tartó tárgyalásnak ellátója. Vonatkozó periratait és hetekre terjedő perbeszédeit az Állandó Nemzetközi Bíróságnak e szóbeli tárgyalásról kiadott, kizárólag ezt az egy anyagot tárgyaló *Serie C*-beli 72 és 73 számú, 2 kötetes, 1439 oldalas hivatalos francia kiadványa tartalmazza.

Tisztán tudományos működései is a jog igen különböző ágaiban messze időkre nyúlnak vissza. Már 1912-ben két tanulmánya jelent meg, az egyik *Az állam felelőssége közhivatalnokai által okozott károkért*, a másik *A korlátozott felelősségre alakult társaság*. Mindkét tanulmány azokban az időkben nálunk még megvalósítatlan törekvéseket érint, azonban mindkettőből csakhamar reális valóság lett.

A Washingtonban működő American Society of International Law már 1926-ban tagjai közé hívta s kevéssel később a Párizsban székelő Académie diplomatique internationale is. A nemzetközi jog tudományos művelésének legszebb elismerését azonban akkor kapja, amidőn az egyetlen tisztán nemzetközi alapokon megszervezett magas tudományos akadémia, az 1873 óta fennálló Institut de droit international, amelynek tudvalevőleg rendkívül korlátozott számú tagja van, associé-jává választotta.

A II. Congrès international de droit comparatif 1937-ben tanulmányt kér tőle *L'individu dans le droit international* nehéz kérdéséről, melyet széles alapokon készített el, ami e tudományos kongresszus részéről előadói tisztségre való meghívását vonta maga után.

Boldogemlékü gróf Teleki Pállal együtt tagja volt,

s ma is a Permanent Conference for International Studies tagja.

1935-ben a Pázmány Péter-Tudományegyetem nemzetközi jogi működéseiről kitüntetésként az akkor egyetemes magyar állampolgár jogtudományi díszdoktor, gróf Apponyi Albert mellett a jogtudományok honoris causa doktorává avatta, majd 1936-ban a nemzetközi jogi tanácsra egyhangúlag meghívta. Azóta bizonyos külügyi elfoglaltságainak megtartása mellett a budapesti Kir. M. Pázmány Péter-Tudományegyetemen a jogi fakultáson a nemzetközi jog nyilvános rendes tanára és a nemzetközi jogon kívül nemzetközi magánjogi előadásokat is tart.

Legutóbbi magyar nyelvű, igen időszerű tárgyú nemzetközi jogi munkái: *A háború és béke joga*, egy nagyobb méretű nemzetközi jogi és jogbölcséleti tanulmány, mely 1940-ben a Közigazgatási Továbbképző Tanfolyamon s azóta másutt is előadásra is került; *A nemzetközi jog eredete, annak római és keresztény összefüggései, különösen a spanyol nemzetközi jogi iskola*, mely 336 lap terjedelemben egyelőre a Notter Antal-Emlékkönyvben már 1941-ben megjelent, s függelékkel is kibővíve mintegy 450 lap terjedelemben újból kinyomtatva éppen megjelenés alatt áll.

Az előadottakból kitűnik, hogy dr. Gajzágó László oly nagy jelentőségű, magas színvonalon álló tudományos munkásságot fejtett ki, amely mindenképpen méltóvá teszi őt arra, hogy a M. Tud. Akadémia tagjai között helyet foglaljon.

Balogh Jenő íg. és t. t.

Angyal Pál r. t.

Kolosváry Bálint r. t.

Eckhart Ferenc r. t.

Illés József r. t.

Kenéz Béla l. t.

Tomcsányi Móric l. t.

Balás Károly l. t.

Kuncz Ödön l. t.

Szladits Károly l. t.

Marton Géza l. t.

Nízsalovszky Endre l. t.

Gratz Gusztáv l. t.

Dr. MOLNAR KALMAN-t, a jelenleg Pécsen működő M. Kir. Erzsébet-Tudományegyetem ny. rendes tanárát tisztelettel ajánljuk a II. A) osztályban egyik *levelező* tagsági helyre.

Dr. Molnár Kálmán szül. 1881-ben s 1907-től 1926-ig az egri érseki jogliceumnak volt tanára. 1925. év december

havában az Erzsébet-Tudományegyetemre neveztetett ki a magyar közjog nyilvános rendes tanárává.

Már jogakadémiai tanár korában jelentékeny tudományos munkát fejtett ki s értékes tanulmányai jelentek meg a jogforrások kérdéseiről, így különösen a kormányrendeletekről, a döntvények jogi természetéről, másrészt a nemzetiségi kérdésről.

Az 1918. évi összeomlás után érdeklődése különösen a jogfolytonosság kérdései felé fordult és önálló nézeteit több cikkben fejtette ki; így 1920-ban *A jogfolytonosság követelményei és a kibontakozás útja*, majd 1926-ban *Alkotmányos jogrendünk és a közjogi provizórium* című cikkeiben, végül *A jogfolytonosság helyreállításának jogelvi szükségessége és lehetősége* című Szent István-akadémiai székfoglalójában. Álláspontjaival szemben merültek fel elvi ellentétes nézetek, de ez munkáinak értékét nem csökkenti és színvonalukat nem szállítja le.

Közben megjelent nagy, rendszeres műve, a *Magyar Közjog*, amelyet Akadémiánk 1931-ben a Kornfeld Zsigmond-jutalommal tüntetett ki.

Abban a vitában, amely a körül forgott, vajjon alkotmánytörténeti illúzió-e a magyar alkotmányfejlődés legzetes közjogi iránya, szintén résztvett s nézetét terjedemesebb tanulmányban fejtette ki.

Visszatérve még egyszer a jogfolytonosság és a közjogi provizórium jogalapjainak kérdéseire, egyúttal a főkegyúri jog fontos kérdésének megoldásával foglalkozott két tanulmányában és azt külön pályadíj kitűzésével is igyekezett megoldáshoz juttatni.

Rövid bár, de igen értékes munkája az 1932-ben a Némethy Károly-émlékkönyvbe írt cikke: *Allamelméletek lecsapódásai a tételes alkotmányjogban*, amelyben egyrészt az ú. n. atomisztikus, másrészt az ú. n. nemzetállami elméletnek az alkotmányjogban visszatükröződő hatását vizsgálja és szemlélteti. E tanulmánya 1938-ban németül is megjelent.

Legújabban feldolgozta az 1937. és 1938. év alkotmányjogi reformjait megvalósító törvényeket, különösen a kormányzó valamint a felsőház jogkörére vonatkozókat.

Alkotmányjogunkkal és közéletünkkel kapcsolatos sok kisebb cikket is írt, ezeknek egy része 1932-ben jelent meg külön füzetben.

Végül megemlítjük, hogy a jogi oktatás reformjának kérdését is behatóan tárgyalta.

Az előadottak indokolják, hogy Akadémiánk tagjai sorába válassza.

Polner Ödön r. t.
Erekly István r. t.
Holub József l. t.
Irk Albert l. t.

Mielőtt ajánlásunkat megteesszük, nem mulaszthatjuk el érinteni a jelen helyzetet: az Akadémiába *húsz* év alatt összesen *három* filozófus választatott be: azaz 6—7 évenként egy. Ez pedig a magyar filozófia jelen állásával egyáltalán nem áll összhangban, mert míg évtizedek hosszú során át valóban alig volt tagul ajánlható filozófusunk, addig az utolsó két évtizedben feltűnő, oly mértékű gazdagodás állott be, hogy ilyent pár évtizede remélni nem mertünk. És épp a mai helyzet láttán, midőn ismét egy újabb nemzedék lép immár a sorompóba, lehetetlennek véljük az érettebbeket sorra mellőznünk. Ezért

SOMOGYI JÓZSEF-et, a szegedi Polgáriskolai Tanárképző Főiskolán a filozófia és pedagógia rendes, a budapesti egyetemen c. ny. rk. tanárát újból ajánljuk *levelező* tagnak a II. A) alosztályába. Az 1937-es ajánlást nem ismételjük (l. ott 13—15. lk.). Megemlítjük, hogy a 44 éves szerző igen alapos logikai, kiváló fenomenológiai, és szolid metafizikai iskolázottságának egyre újabb tanújeleit adja. 1937 óta jelent meg nagy cikke: *A tudomány* (a Szellemi élet c. kollektív munkában, 1937. 56 l.), valamint *Die Wahrheit*, *A létezés kezdete*, *A test metafizikája*, és sok más, hazai és külföldi folyóiratban megjelent dolgozata, melyek szintén igen alapos felkészültségről tanúskodnak. Meglepetést keltettek Somogyinak — a hazai filozófusok közt ritka — szakismeretei biológiai téren. Ezeknek köszönhetőek a mai zavaros fajelméleti kérdéseket kellő értékükre leszállító könyvei (*A faj*. 1940. 276 l.); bemutatja, minő más síkon mozog a nemzet és a faj fogalma (*Fajiság és magyar nemzet*, 1941. 104 lap), végül több ponton jelent tisztázást új könyve (*A nemzeteszmé*. 1941. 340 lap). Legújabb könyve (*Hazánk közoktatásügye a második világháborúig*. 1942. 310 lap) kiváló szorgalmát mutatja pedagógiai téren. Általános értékjelzőként csak ismételjük előző ajánlásunk végszavait: „A tudományokon végigrezeg ma valaminő határozott honvágy az őshaza: a filozófia után. Ez a megmozdulás, amennyire alkalmas arra, hogy ismét becsülethez segítse a bölcseletet, annyira veszedelemmé válhatik, mikor felszabadít egy végzetes szinkre-

tizmust. Ilyenkor meg kell becsülni azokat a filozófusokat, kik, mint Somogyi, széleskörű és szolid szakismeretekkel rendelkeznek, nevezetesen mint ő az alapvető természet-tudományok s a matematika terén is, és egyben birto-kosai annak a tudományos fegyelmezettségnek, iskolázott-ságnak, mely a határzavarokkal és dilettánskodással szem-ben érvényre tudja juttatni a szigorú tudományosságot, annak kritikai érzékét, higgadt tárgyilagosságát." Termé-szettudomány és filozófia között merőben gyér a kapcso-lódás nálunk. Sőt általában a szaktudományok és a filo-zófia kettéválnak. Somogyi a szerencsés kivételhez tarto-zik, az újabb nemzedék legszolidabb tudású tagjainak egyike a filozófia terén.

Melegen ajánljuk — miután a II. osztály annak-idején megválasztásával megtisztelte, — őt újból való megválasztásra.

Schütz Antal r. t.

Madzsar Imre r. t.

Dékány István l. t.

Tisztelettel alulírtak a II. osztály A) alosztályába levelező tagnak ajánljuk **dr. THEISS EDE** miniszteri osztálytanácsost, műegyetemi magántanárt, a Szent István-Akadémia rendes tagját.

Theiss Ede Budapesten 1899. február 25-én született. Középiskolai tanulmányait a budapesti Kegyes Tanítórendi Főgimnáziumban, főiskolai tanulmányait pedig a József-Műegyetem gépészmérnöki szakán, majd pedig közgazda-sági osztályán végezte. Néhány éven keresztül a Műegye-temen mint tanársegéd működött, majd 1928-ban a m. kir. kereskedelmi minisztérium energiagazdasági osztályába került, 1938 december óta pedig vezetője a m. kir. ipar-ügyi minisztérium energiagazdasági osztályának.

Theiss első tudományos dolgozata 1931-ben jelent meg; benne az ár, a termelés és a jövedelemelosztás ösz-szefüggéseit világította meg Walras és Pareto rendszere alapján. E dolgozat már csak azért is figyelemreméltó, mert ennek a nálunk eddig erősen elhanyagolt rendszer-nek magyar nyelven első beható feldolgozása. Már ez az első munka is tudományos önállóságra való törekvést mutat, mert Theiss nem szorítkozott benne Walras és Pareto rendszerének ismertetésére, hanem egyúttal meg-kísérelte a lausanne-i iskola rendszerének a Menger, Wieser és Böhm—Bawerk-féle rendszerrel való összhangba

hozatalát, amely kérdés akkortájt kezdte nagyobb mértékben foglalkoztatni a közgazdákat. Theiss e dolgozatával magára vonta a figyelmet. 1931-ben a Rockefeller-ösztöndíjat nyerte el, mely alkalmat adott neki tanulmányainak az Egyesült Államokban való folytatására. Tudományos felkészültségét az amerikai egyetemek tanárai méltányolták; különösen Fisher Irving és Schults Henry szűkebb körükbe befogadták és más vezető közgazdákkal is közelebbi érintkezésbe került. Az Egyesült Államok egyik legtekintélyesebb közgazdasági folyóirata, a „Journal of Political Economy” ismételtén cikkeket közölt tőle, és tanárai az ösztöndíj meghosszabbítását eszközölték ki számára akkor, amidőn hivatali kötelességei Magyarországra visszahívták, sőt még azt is biztosították neki, hogy ösztöndíj segítségével Európában folytathassa tanulmányait. Így vált számára azután lehetővé, hogy Angliában és Skandináviában folytassa tanulmányait. Theiss már első dolgozatában a termelés időbeli lefolyásának a közgazdasági egyensúlyban való szerepét tanulmányozta. Böhm—Bawerk és Wicksell Knut alapvető szempontjait felhasználva igyekezett a kérdést a tartós termelési eszközökbe befektetett tőke törlesztési feltételeinek vizsgálatával elmélyíteni. Idevágó tanulmányait, az álló és forgótőke nagyságának és egymáshoz való viszonyának kapcsolatát behatóbban elemezve mélyítette el abban a dolgozatban, amely *Time and Capitalistic Production* címen jelent meg a „Journal of Political Economy” XL. kötetében a 705—714. l. Egy második, a termelési folyamat időbeli vonatkozásaival foglalkozó tanulmány követte ezt, mely ugyancsak a „Journal of Political Economy”-ban jelent meg (XLI. köt. 334—349. l.) *A Quantitative Theory of Industrial Fluctuations Caused by Capitalistic Technique of Production* címen. Ebben a dolgozatban a munkamegosztásra és tőkére támaszkodó termelési rendszernek hullámlásokra való hajlamosságát vezeti le a rendszerben ható tényezők közül. Egy másik, szintén angol nyelven megjelent munkája *Dynamics of Saving and Investment* címet viselő dolgozata az „Econometrica” c. folyóirat III. kötetében 1935-ben jelent meg a beruházások és megtakarítások közötti kapcsolatáról.

Theiss már az említett tanulmányaiban is a közgazdasági elmélet azon újabb törekvéseibe kapcsolódott be, amelyek arra irányulnak, hogy az időnek a közgazdasági folyamatban jutó szerepét felderítse. Erre vonatkozik Az időmozzanat az exakt közgazdaságtanban c. dolgozata

(Közü. Szemle LXXVI. köt. 1932. 849—882. l.), mely behatóbban világítja meg azt az utat, melyen egyrészt Moore H. L., másrészt pedig Evans igyekeztek ezt a kérdést megközelíteni. Hasonlóképpen az idő szerepével foglalkozik *A termelés és a pénz dinamikája* c. dolgozata (Közü. Szemle LXXVIII. köt. 613—641. l.) is.

A közgazdaságtan módszertani kérdései kezdettől fogva nagyon érdekelték Theisst és ezt az érdeklődést tanulmányútja erősen fokozta. Az Egyesült Államokban és később Skandináviában is az econometria irány főbb egyéniségeivel való érintkezése fokozta a matematikai statisztika fejlettebb módszerei iránt való érdeklődését, amely az elmélet eredményeinek induktív alapon való ellenőrzését és továbbfejlesztését teszi lehetővé. Theiss *A statisztikai korreláció és keresleti törvény* c. dolgozatában (Közü. Szemle LXXX. köt. 1—53. l.) nemcsak behatóan ismerteti a korrelációs számítás kiindulási pontjait és módszerét, hanem ezt magyar adatokra alkalmazva, a cukor és a tej keresletére vonatkozólag számításokat is végzett. Hasonlóképpen *Statisztikai törvényszerűség a jövedelemeloszlásban* c. dolgozatában (Közü. Szemle LXXVIII. köt. 1—27-ig) az ú. n. Pareto-féle törvényt vizsgálja magyar adatok alapján, behatóbban rávilágítva Magyarország jövedelemeloszlási viszonyaira.

Theiss újabb dolgozatai az utat keresik, mely az elmélettől a gazdaságpolitika felé vezet. Kiindulási pontul ebben az elméletnek az az új iránya szolgál, mely 1930 óta erősen foglalkozik a verseny akadályaiával és ezzel az elmélet számára a gyakorlati élet feltételeinek megközelítését teszi lehetővé. *Korlátozott verseny és gazdaságpolitika* (Közü. Szemle LXXXII. köt. 387—442. l.) és *Közgazdaságtudomány és korszerű gazdaságpolitika* (Szent István-Akadémia Értesítője XXV. köt. 54—75. l.) c. értekezéseiben foglalkozik ezzel a kérdéssel, megvilágítva azt, hogy a változott termelési és piaci viszonyok miért és milyen irányban teszik szükségessé az állam beavatkozását a gazdasági életbe.

Az előadottakból kitűnik, hogy Theiss tudományos munkássága nemcsak mélyenszántó, hanem egyúttal sokoldalú is; szorgalmától és tudásától Akadémiánk szép eredményeket remélhet.

Földes Béla t. t.
Heller Farkas r. t.
Navratil Ákos r. t.

Kováts Ferenc l. t.
Balás Károly l. t.
Neubauer Gyula l. t.

Irodalmi működése:

Az áralakulás, termelés és jövedelemelosztás matematikai elmélete. Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye Havi Füzetek. VIII. k. (1931.) 1—98. l.

Time and Capitalistic Production. The Journal of Political Economy. XL. k. (1932.) 513—531. l.

A határhaszon mérésének problémája. Közgazdasági Szemle. LXXV. k. (1932.) 705—714. l.

Az időmozzanat az exakt közgazdaságtanban. Közgazdasági Szemle. LXXVI. k. (1932.) 849—882. l.

A Quantitative Theory of Industrial Fluctuations Caused by the Capitalistic Technique of Production. Journal of Political Economy. XLI. k. (1933.) 334—349. l.

Statisztikai törvényszerűség a jövedelemelosztásban. Közgazdasági Szemle, LXXVIII. k. (1935.) 1—37. l.

Valutapolitika és konjunktúra Svédországban. Közgazdasági Szemle. LXXVIII. k. (1935.) 427—432. l.

Dynamics of Saving and Investment. Econometrica. III. k. (1935.) 213—224. l.

A termelés és a pénz dinamikája. Közgazdasági Szemle. LXXVIII. k. (1935.) 613—641. l.

California villamos energiagazdálkodása. Az amerikai Unió nyugati államainak villamos energiagazdálkodása. Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye. LXVII. k. (1933.) 1—12. l.

Statisztikai korreláció és keresleti törvény. Közgazdasági Szemle. LXXX. (1937.) 1—53. l.

Az Oekonometria főbb szempontjai és problémái. Ünnepi Dolgozatok Balás Károly és Heller Farkas születésének 60 évfordulója alkalmából. (1937.) 427—456. l.

Franklin D. Roosevelti gazdaságpolitikája. Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye. LXXII. k. (1938.) 1—23. l.

La Corrélation Statistique et la Loi de Demande. Journal de la Société Hongroise de Statistique. (1938.) 240—262. l.

Korlátozott verseny és gazdaságpolitika. Közgazdasági Szemle. LXXXII. k. (1939.) 387—442. l.

Közgazdaságtudomány és korszerű gazdaságpolitika. A Szent István-Akadémia Értesítője. XXV. k. (1941.) 54—72. l.

Ezekén kívül számos közlemény különböző folyóiratokban.

Alulírottak tisztelettel ajánljuk a Magyar Tudományos Akadémia II. osztályának A) alosztályába *levelező* tagnak **dr. VARGA ISTVÁN**-t a budapesti Kir. M. Pázmány Péter-Tudományegyetem c. ny. rendkívüli tanárát, a Magyar Gazdaságkutató Intézet igazgatóját.

Dr. Varga István 1897-ben született. Az első világháborúban 1915 októberétől kezdve a háború végéig katonai szolgálatot teljesített. Emléklapos tartalékos hadnagy, akit a nagy ezüst vitézségi éremmel, a sebesülési éremmel és a Károly-csapatkeresztel tüntettek ki. Súlyos sebesülése következtében hadirokkant, s így a hadirokkant-jelvény viselésére is jogosult. A Kormányzó Úr Ó Főméltósága 1932-ben a *signum laudisszal* tüntette ki.

A budapesti tudományegyetemen szerzett államtudományi doktorátust, a volt Műegyetem Közgazdaságtudományi Osztályán pedig közgazdaságtudományi oklevelet. 1922—23-ban a berlini és a londoni egyetemen folytatott tanulmányokat, 1926—27-ben pedig a pittsburgi egyetem ösztöndíjával az Egyesült Államokban volt tanulmányúton. A pittsburgi egyetemen ekkor vendégelőadóként is működött. Egyetemi tanulmányait követően a budapesti tudományegyetem statisztikai tanszékénél mint adjunktus működött, 1921—22-ben és 1923—24-ben pedig a volt Műegyetem egyik közgazdaságtani tanszékénél tevékenykedett mint tiszteletbeli tanársegéd. 1927 óta a Magyar Gazdaságkutató Intézet igazgatója. 1931—32-ben a kereskedelemügyi m. kir. minisztériumban működött mint szaktanácsadó. A Pázmány Péter-Tudományegyetem jog- és államtudományi kara „a közgazdaságtan statisztikai fejezetei” című tárgykörből 1933-ban magántanárrá képesítette. Ugyanennek a karnak 1939. június hó 21-én kelt javaslata alapján 1940-ben nyilvános rendkívüli tanári címet kapott.

Tudományos munkássága több irányú. Már a Magyar Gazdaságkutató Intézet szervezése előtt foglalkozott a hazai gazdasági élet jelenségeinek kutató magyarázatával. Ebben az időben a Közgazdasági Szemle melléklete gyanánt megjelenő gazdasági helyzetjelentéseket készítette. Kitűnően működő Gazdaságkutató Intézetével megszervezte a konjunktúrakutatást hazánkban. Ebben a vonatkozásban a műkifejezések megmagyarosítása terén is vannak érdemei. A statisztika elméleti kérdései közül behatóan foglalkozott az index-számok problémájával. (*Problèmes des Indices. Journal de la Société Hongroise de Statistique. 1934., 82—122. l.*) A statisztikai jellegű gya-

korisági megoszlás nem szimmetrikus tendenciáinak kifejezésére új képletet szerkesztett, melyet a négyzetes eltérés képletéből vezetett le. (*An Expression for the Asymmetrical Tendencies of Frequency Distributions*. Journal of the American Statistical Association. 1928., 35—39. l.) Statisztikai dolgozatai közül különösen említésre érdemes a nemzeti jövedelem megállapítására vonatkozó módszertani munkássága (*A nemzeti jövedelem problémái*. Budapest, 1938., 29. l.), valamint hazánk nemzeti jövedelmét megállapító nagy munkája (*Magyarország nemzeti jövedelme 1924—25—1934—35.*), amelyet Matolcsy Mátyással együtt írt és amely dr. Laky Dezső előszavával Budapesten, 1936-ban jelent meg. Ezt a munkát, amelyet a szerzők angol nyelven is közzé tettek (*The National Income of Hungary 1924—25—1936—37*. London, 1938. P. S. King & Son Ltd., VIII + 116. l.), a német, az angol és az amerikai kritika egyértelműleg igen nagy elismeréssel fogadta.

A közgazdaságtan elmélete körébe vágó legjelentősebb dolgozata a vállalati nyereséggel foglalkozik. Ebben azt igyekszik kimutatni, hogy a vállalati nyereség nem jövedelem-, hanem vagyonmegoszlási kategória. Ezért is beszél vállalati és nem vállalkozói nyereségről. Az igazi vállalati nyereséget szerinte az a hullámozó változás mutatja, mely a vállalat vagyonának az értékében következik be. (*A vállalati nyereség*. Budapest, 1930., 44. l.) A vállalkozásnál szereplő kockázati elem pedig szerinte nem tényezője olyan értelemben a nyereségnek, amint ezt eddig gondolták. A kockázatért járó jutalomnak ugyanis, mely benne foglaltatik a versenyárban, nagyobbnek kell lennie a tényleges kockázatnál, mert ez az utóbbi és a vele járó veszteség gyakran korábban jelentkezik, semmint a veszteséget fedező tartalék felgyülemlett volna. Ennek következtében a kínálnak kisebbnek és a versenyárban magasabbnak kell lennie, mint ahogy ezt a gazdasági jellegű matematikai kockázat megkíváná.

Az *Über den Inhalt der Konjunkturschwankungen* című tanulmányában (Weltwirtschaftliches Archiv, 1937., 435—464. l.) azt bizonyítja, hogy a konjunkturahullámzás tartalma tulajdonképpen a nemzeti jövedelem volumenének a változása. Ezzel kapcsolatban a közgazdasági jövedelmezőség fogalmát állítja előtérbe, ami nem jelent egyet az úgynevezett összetőkének a magángazdaságtan felfogása szerint értelmezett jövedelmezőséggel. A magángazdasági szempontból vett jövedelmezőség a

vállalat könyvelés szerint befektetett eredeti értékösszegeinek a jövedelmezőségét jelenti, miközben a számítás az idegen tőke okozta kamatterhet is figyelembe veszi. Ezzel szemben a közgazdaságilag értelmezett jövedelmezőség az újraelőállítás költsége alapján veszi számba a vállalat üzleti eredményességét. A konjunktúra pedig akkor javul, a fellendülés akkor mutatkozik, mikor a vállalatra nézve az újraelőállítás költsége alapján számított jövedelmezőség kedvezően alakul, helyesebben, ha ez kedvezőbben alakul a piaci kamatlábnál. Ez teszi érthetővé, hogy fellendülő konjunktúra mutatkozhatik akkor is, mikor a régi vállalatok magángazdasági szempontból tekintett jövedelmezősége és így ezeknek az értékelése is viszonylagosan még kedvezőtlen. Mert ha a közgazdasági jövedelmezőség kedvezően alakul, akkor annak ellenére, hogy a régi vállalatok nehéz helyzetben vannak, mégis keletkezhetnek új vállalatok. Márpedig ez mutatja valójában a konjunktúra fellendülését.

Az ipari önfinanszírozás kérdésének a tisztázásához azzal járult hozzá Varga, hogy az ipari nyereség automatikus növekedésének a törvényét dolgozta ki. Az önfinanszírozásnál szerinte az álló tőke törlesztési hányadát fektetik be újra, ennek eredményeként pedig az ipari vállalatoknak értékcsökkenési tartalékában rejlő tőke szintén nyereséget hoz a vállalatnak. (*Az áralakulás kérdése a magyar gyárparban*, Budapest, 1941., 24. l.).

Megemlítjük még dr. Varga István agrárstatisztikai és agrárpolitikai jellegű tanulmányait, továbbá a lélektani jellegű piackutatás terén kifejtett kutató tevékenységét és ilyen irányú irodalmi munkásságát, amint ezt műveinek következő jegyzéke is mutatja. Ebből a jegyzékből egyúttal az is kiténik, hogy külföldi folyóiratokban is nagyszámú értekezést tett közzé.

Irodalmi munkássága.

Zwei ungarische Kapitaltheorien. Schmollers Jahrbuch, 1925. 835—862. l.

A magyarországi gazdasági viszonyok. A Közgazdasági Szemle melléklete. 1925—31. 457. l.

A magyarországi földbirtokviszonyok egyenetlensége és a földbirtokreform. Közgazdasági Szemle, 1926. 25—35. l.

Über die statistische Darstellung von wirtschaftlichen Verhältnissen und Veränderungen. Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, 1926. 591—598. l.

Tőke és infláció. Közgazdasági Szemle, 1926. 562—590. 1.

A statisztikai sorok asszimetriájának kifejezése. Magyar Statisztikai Szemle, 1927. 724—729. 1.

Statisztikai idősoroknak ábrázolása és összehasonlítása. Magyar Statisztikai Szemle, 1927. 822—826. 1.

Gazdasági internacionalizmus és nacionalizmus. Közgazdasági Szemle, 1928. 42—52. 1.

An Expression for the Asymmetrical Tendency of Frequency Distributions. Journal of the American Statistical Association, 1928. 35—39. 1.

A jelentősebb budapesti pénzintézetek helyzete az 1927. évi mérlegek adatainak tükrében. Közgazdasági Szemle, 1928. 444—485. 1.

A budapesti tőzsdén jegyzett részvények jövedelmessége. A Magyar Gazdaságkutató Intézet. 1. sz. különkiadványa, 1929. 16. 1.

A Magyar Nemzeti Bank és az Osztrák-Magyar Bank bankjegyforgalmi, váltótárca- és érckészletadatainak magyarázata. A Magyar Gazdaságkutató Intézet 2. sz. különkiadványa, 1930. 55. 1.

A magyar búza minősége, ára és értékesítése. Közgazdasági Könyvtár, IX. kötet, 1930. 36—55 és 160—182. 1.

Wirtschaftlicher Nationalismus und Internationalismus. Schmollers Jahrbuch, 1930. 111—124. 1.

A vállalati nyereség. Adalék a vagyonmegoszlás elméletéhez. Közgazdasági Szemle, 1930. 165—206. 1.

Az aranypengő. Közgazdasági Szemle, 1931. 745—759. 1.

Das ungarische Getreidescheinsystem und Schwierigkeiten bei der Konstruktion der Preisindexzahlen. Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, 1931. 257—264. 1.

Die Preisbestimmungsfaktoren des ungarischen Weizens. Zeitschrift für Nationalökonomie, 1931. 780—792. 1.

Csonka-Magyarország gazdasági fejlődése. Emlékkönyv Kenéz Béla negyedszázados professzori munkásságának évfordulójára. Budapest, 1932. 179—214. 1.

Előteremtés és átváltás. Közgazdasági Szemle, 1932. 617—631. 1.

Le développement économique de la Hongrie mutilée. 1932. 42. 1.

Munkaszerzés és pénzürték. Közgazdasági Könyvtár, XIV. kötet, 1933. 54. 1.

Bemerkungen zu den Problemen von Aufbringung und

Transfer. Economic Essays in Honour of Gustav Cassel. George Allen & Unwin Ltd., London, 1933. 649—663. 1.

Problèmes des indices. Journal de la Société Hongroise de Statistique. 1934. 82—122. 1.

A fasiszmus gazdaságpolitikája. Közgazdasági Szemle, 1934. 570—594. 1.

A mezőgazdasági világválságról. Mezőgazdasági Közöny, 1934. 513—528. 1.

Adalékok a magyar gyáripár helyzetének konjunktúrális alakulásához. A Magyar Gazdaságkutató Intézet 8. sz. különkiadványa, 1935. 35 1.

A közgazdaságtan elhatárolása az ú. n. segédtudományaitól. Ünnepi dolgozatok Navratil Ákos születésének 60. és egyetemi tanári kinevezésének 30. évfordulója alkalmából. 1935. 463—472. 1.

Gyümölcsfogyasztási szokások Budapesten. Gazdaságpszichológiai tanulmány. A Magyar Gazdaságkutató Intézet 9. sz. különkiadványa, 1935. (Harkai Schiller Pállal közösen). 39. 1.

Népesedési problémák. A M. Kir. Ferenc József-Tudományegyetem barátai egyesületének jog- és államtudományi szakosztályában tartott előadások. 16. szám. Szeged, 1935. 27. 1.

Jó, vagy rossz-e a konjunktúra? Közgazdasági Szemle, 1935. 746—775. 1.

Problèmes démographiques. Journal de la Société Hongroise de Statistique, 1936. 266—288. 1.

Magyarország nemzeti jövedelme 1924—25—1934—1935. A Magyar Gazdaságkutató Intézet 11. sz. különkiadványa, Budapest, 1936. Matolcsy Mátyással közösen. Laky Dezső előszavával. 144. 1.

Über die Messung der Erfolge des technischen Fortschritts und der Rationalisierung in der Industrie. Beiträge zur Konjunkturlehre, Hamburg, 1936. Hanseatische Verlagsanstalt, 225—238. 1.

Die Veränderungen des Ertragskoeffizienten (der volkswirtschaftlichen Rentabilität) des ungarischen Industriekapitals. Ungarische Jahrbücher, 1937. 216—234. 1.

A drágaság kérdéséről. Ünnepi dolgozatok Balás Károly és Heller Farkas születésének 60. évfordulója alkalmából. Budapest, 1937. 457—477. 1.

Über den Inhalt der Konjunkturschwankungen. Weltwirtschaftliches Archiv, 1937. 437—465. 1.

Devaluation und Depreziation. Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, 1937. 149—154. 1.

Dohányzási szokások Budapesten (Harkai Schiller Pállal együtt). A Magyar Gazdaságkutató Intézet 14. sz. külöнкиadványa, 1938. 78 l.

The National Income of Hungary 1924/25—1936/37 (Matolcsy Mátyással együtt, Laky Dezső előszavával). King & Son Ltd., London kiadása, 1938. VIII+116 l.

Mouvement de la Population et Conjoncture. Journal de la Société Hongroise de Statistique, 1938. 263—285. l.

A nemzeti jövedelem problémái. Budapest, 1938. 29 l.

Közgazdasági kérdések lélektani értelmezése. Közgazdasági Szemle, 1939. 32—45. l.

Borfogasztási szokások. Gazdaságpszichológiai tanulmány (Harkai Schiller Pállal közösen). A Magyar Gazdaságkutató Intézet 19. sz. külöнкиadványa, 1940. 62 l.

A lélektani módszerű piackutatásról. Lélektani tanulmányok, IV. kötet, 1940. 30 l.

Az áralakulás kérdése a magyar gyáripárban. 1941. 23 l.

A Magyar Gazdaságkutató Intézet e jegyzékben fel nem sorolt kiadványainak tekintélyes részét is Varga írta, de a többi is az ő irányítása mellett készült.

Dr. Varga István mindezekon kívül 1939 óta még a *Südost-Economist* című, kéthetenként megjelenő, németnyelvű közgazdasági szaklapot is szerkeszti. Ennek a folyóiratnak az a célja, hogy tudományos alapon világítsa meg hazánk és a délkelet-európai országok gazdasági kapcsolatait. Feladata kifejezésre juttatni azt is, hogy Délkelet-Európa gazdasági életében Magyarország van hivatva az irányító szerepet játszani.

Mindezek alapján annak a meggyőződésünknek adunk kifejezést, hogy megválasztása esetén dr. Varga Istvánban Akadémiánk II. osztálya igen érdemes munkaerőt nyerne.

Földes Béla t. t.

Kováts Ferenc l. t.

Heller Farkas r. t.

Balás Károly l. t.

Navratil Ákos r. t.

Neubauer Gyula l. t.

A II. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYABA

LEVELEZŐ TAGNAK:

EMBER GYŐZŐ egyetemi magántanár a Pázmány Péter-Tudományegyetem bölcsészeti karán, az Országos Levéltár fiatal tisztviselője következetesen egy irányban dolgozik: a magyar központi kormányzás- és közigazga-

tástörténet kutatása és feldolgozása terén. A kormányzás-, közigazgatás- és hivataltörténet külföldön, különösen francia és angol földön, régóta virágzó tudományág; Németországban kiterjedtebb levéltári kutatások alapján a múlt század végén, Ausztriában a jelen század elején kezdték meg; az alapvető porosz és osztrák kiadványsorozatok állami és akadémiai felügyelet alatt indultak meg. Az idevágó osztrák kiadványok a bécsi hatóságok magyar vonatkozású működésére is kiterjeszkednek, de érthető módon nem magyar érdekből, hanem az összbirodalmi szempontok állandó kidomborításával. Ennek a kutatásnak eredményeit az osztrák-magyar monarchia utolsó évtizedeiben Akadémiánk jeles közjogászainak, Andrásy Gyulának, Apponyi Albertnek, Wlassics Gyulának gyakran kellett visszautasítaniok, de az osztrákoktól megrajzolt folyamatok teljes aaptalansága csak akkor fog kíváncsú megvilágításba kerülni, ha a bécsi, majd pozsonyi és budai központi hatóságok működését magunk vizsgáljuk meg, s nem engedjük át szomszédainknak. Ez a munka rendkívül kiterjedt levéltári anyag átnézését, a kormányhatóságok működésének pontos ismeretét tételezi fel, s aki rászánja magát, az valóban tanúságot tesz a tudománytisztelet és idealizmus nagy mértékéről.

Ember Győző tudtunkkal ma az egyetlen kutató, aki e nagy jelentőségű munkának szenteli idejét. Az 1526-tól 1848-ig terjedő magyar központi kormányzástörténettel foglalkozó nagy művének első kötete, 1711-ig, készen van és a mai nehéz viszonyok közt kinyomatását várja. Eddig megjelent tanulmányai ugyanazon témakörbe vágnak; a teljesen ismeretlen levéltári anyagot széles történeti műveltséggel dolgozzák fel, felismerve a kormányzástörténet állampolitikai, kulturális és társadalmi vonatkozásait. Legyen szabad közülök a következőket felsorolnunk:

A m. kir. helytartótanács gazdasági és népvédelmi működése III. Károly korában (1933.), — *A commissariatus provincialis felállítása Magyarországon 1723-ban* (1934.), *Magyarország és az államtanács első tagjai* (1935.), *A egységes monarchia gondolata Mária Terézia korában* (1936.), *Mária Terézia úrbérrendezése és az államtanács* (1936.), *Jobbágyvándorlás és jobbágyvédelem a 18. század első felében* (1936.), *A helytartói hivatal történetéhez a 16. században* (1938.), *A magy. kir. helytartótanács ügykezelésének története 1724-től 1848-ig* (1940.), ez a kötete mindenre kiterjedő levéltárnoki, diplomatika és filológiai pontossággal rajzolja meg sokezer fasciculus,

akta, index és mutatókönyv alapján a legnagyobb magyar kormányhatóság belső életét, ügykezelését, hivatali szervezetét. Egyéb művei közül csak *A barokk rendi társadalom* c. tanulmányát említjük meg (a Domanovszky szerkesztette Magyar Művelődéstörténetben), ahol a történelmi folyamatok mélyebb összefüggéseit is nagy műveltséggel körvonalazta.

Nézetünk szerint levelező-taggá választása esetén Akadémiánk Ember Győzőben egy tiszta tudós szabású egyéniséget bátoritana nehéz munkájában.

Ember Győzőt a II. osztály B) alosztályába levelező tagnak ajánljuk.

Domanovszky Sándor íg. és t. t.

Szentpétery Imre r. t.

Szekfü Gyula r. t.

Heinlein István l. t.

Jánossy Dénes l. t.

Ajánljuk **dr. HARASZTI EMIL** c. rendkívüli egyetemi tanárt a II. osztály B) alosztályába *levelező* tagnak.

Az 1941-i nagygyűlésen beadott részletes ajánlatot nem ismételhetjük, csak azt jegyezzük meg, hogy a tavalyi választáson 28 igen szavazatot kapott 20 ellenében. Úgy gondoljuk, hogy a külföldi szakkörökben is jól ismert jelöltünk megérdemelné a néhány szavazat pótlásával a megválasztást.

Angyal Dávid t. t.

Mályusz Elemér r. t.

Madzsar Imre r. t.

Heinlein István l. t.

Tóth Zoltán r. t.

Balanyi György l. t.

A tavalyi akadémiai tagajánlás óta megjelent dolgozatai:

Opere italiani nei castelli dell'aristocrazia ungherese. Corvina, 1941. marzo.

Il Garibaldi della musica. (Giuseppe Verdi). Corvina, 1941. aprile.

Mattia Corvina protagonista di un opera italiana. Corvina, 1941. novembre.

Richard Wagner und Ungarn. Ungarn. 1942. Januar.

François Couperin, a rokokó zenésze. A Zene. 1941.

Liszt Ferenc édesanyja. A Zene. 1941.

Liszt Ferenc élettársa Sayn Wittgenstein hercegnő. A Zene. 1941.

Béla futása. Kolozsvárott született az első magyar opera. Ünnepe. 1940. október 15.

A barokk zene. Domanovszky Sándor: Magyar művelődéstörténet. IV. kötet. Budapest, 1941.

KUMOROVITZ B. LAJOS premontrei kanonokot, egyetemi magántanárt és prosezemináriumi előadót, a gödöllői premontrei gimnázium igazgatóját tisztelettel ajánljuk a II. osztály B) alosztályában *levelező* taggá való megválasztásra.

Kumorovitz Lajos tudományos munkáiban oklevéltani kérdésekkel foglalkozik és főként a pecsétnek az oklevélek szempontjából való jelentőségét, ennek fejlődését s az ehhez kapcsolódó történeti és jogtörténeti kérdéseket vizsgálja igen eredményesen. Figyelmét azonban az ú. n. történeti segédtudományok egyéb ágaira is kiterjeszti. Kutatásainak eredményeit tartalmazó dolgozatai, melyeknek száma húsznál többre rúg, mélyreható munkán és olyan széles körű vizsgálatokon alapszanak, hogy vastag kötetek anyaga telne ki belőlük. A bennük foglalt megállapítások nagyon értékesek a tudomány számára.

Dolgozatai három csoportba foglalhatók. Az egyik csoport szorosan az oklevéltan körébe vág. Ezek középpontjában *A leleszi konvent oklevéladó működése 1569-ig* című terjedelmes tanulmánya áll, (Turul, 1928.) mely a hiteles helyek középkori működésére vonatkozó ismereteinket egy hiteles hely beható és minden részletre kiterjedő vizsgálatával mélyíti ki és bővíti számos kérdés új megvilágításával. Ezt több, idevágó dolgozatával egészítette ki és a leleszi hiteles hely kancelláriájának szervezetét, a protocollumok vezetésének módját, fajait, általában a konvent külső és belső hiteleshelyi működését tökéletesen megvilágította.

A másik csoportba pecséttni tárgyú és a pecséttnből kiinduló olyan dolgozatai tartoznak, amelyek a kormányzást és igazságszolgáltatást végző intézmények szervezetének, okleveles működésének, és az ezzel kapcsolatos jogtörténeti kérdéseknek megvilágítására vezetnek. Ezek közül a tanulmányok közül kiemeljük *Mátyás király pecsétjei* című dolgozatát (Turul, 1932.), melyben Mátyás királynak zavaros pecséthasználata világosságot derítve, a speciális praesentia regia és a personalis praesentia regia működése ismeretéhez jelentékenyen hozzájárult; to-

vábbá *A speciális praesentia regia pecséthasználata Zsigmond korában* (1937.) és *A m. kir. egyszerű és titkos pecsét használatának alakulása a középkorban* (1937.) című tanulmányait, melyekkel a középkori m. kir. udvar bíróságai működésének Hajnik kutatásai óta sokat vitatott, de el nem döntött kérdéseit végre kielégítő megoldáshoz vezette. Az *authenticus pecsét* című dolgozatában pedig (1936.) a hitelességnek (authenticitásnak) a középkorban is homályos fogalmát vette vizsgálat alá, s ennek nyomán e fogalomnak a kánoni jogból nyugatról hozzánk jutását és itteni alakulását tárgyalta. Látnivaló, hogy ezek a dolgozatok, bár a pecséttanban gyökereznek, jogtörténeti kérdéseknek és kulturális kapcsolatoknak megvilágítására vezettek. Ugyancsak a jogtörténetbe is vág az *Audientia, praesentia* című dolgozata is (1941. Notter- emlékkönyv), melyben a kegyelmi és bírói természetű kihallgatás fejlődését a római kortól kezdve vette vizsgálat alá, s a király bírói jelenlétének, a praesentia regiának hazai kialakulását világította meg. A pecséttanban való nagy jártasságot igazoló dolgozatai alapján bízta őt meg a M. Történelmi Társulat a magyar pecséttan megírásával. Ezt előkészítő tanulmányai: *A magyar szfragisztika multja* (1938), *A pecséttan eredményeinek értékesítése a történetkutatásban* (1940) és *A szfragisztika fejlődése* (1941). Ez a könyv lesz hivatva az irodalmunkban Pray műve (1805.) óta érezhető hiányt pótolni és annak az állapotnak véget vetni, hogy a pecséttan terén nálunk egy évszázad alatt a pecsétközléseken kívül alig történt valami.

Nagyon jelentősek azonban Kumorovitznak a harmadik csoportba tartozó, címertani jellegű tanulmányai is, melyekkel a magyar címer részeinek eredetét és a magyar címer részeivel való visszaélést mutatta ki. A *magyar címer hármassal* c. dolgozat (1934, a bécsi M. Történeti Intézet évkönyvében) ennek a címerrésznek az eredetét is kialakulását, *A magyar címer kettős keresztje* (1941.) pedig a címer másik elemét tárgyalja világos és meggyőző módon. Az utóbbi dolgozat azért is jelentős, mert a kettős keresztnek az új szlovák államcímerbe való átvételének téves és helytelen voltát bizonyítja be.

Számos kisebb dolgozatának említését mellőzve, úgy gondoljuk, hogy az előadottak Kumorovitz B. Lajos történetírói munkásságának értékes és elismerést érdemlő voltát eléggé megvilágíthatják. Eddigi művei komoly és sikeres munka jelentős eredményei, s megnyugtatók arra nézve, hogy a jövőben is hasznos és érdemes tudományos

működést várhatunk tőle. Ezek alapján tisztelettel ajánljuk őt az akadémiai levelező tagságra.

Domanovszky Sándor ig. és t. t.	Hajnal István r. t.
Szentpétery Imre r. t.	Szekfü Gyula r. t.
Madzsar Imre r. t.	Mályusz Elemér r. t.

Tisztelettel bejelentjük, hogy **dr. PAULOVICS ISTVAN** egyetemi ny. rk. tanárt a II. osztály B) alosztályába *levelező* tagul ajánljuk. Tavalyi méltatásunk óta a nagy jelentőségű szombathelyi ó-keresztény feltárásokkal, számos brigetioi felirat mintaszerű közzétételével, pannóniai bronzszobrok értékes méltatásával gyarapította régészeti szakirodalmunkat. Megválasztását újból a legmelegebben ajánljuk.

Gerevich Tibor r. t.
Heinlein István l. t.
Alföldi András l. t.
Nagy Lajos l. t.
Tompa Ferenc l. t.

Alulírottak a II. osztály B) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk **dr. WELLMANN IMRE** egyetemi magántanárt, a Századok szerkesztőjét.

Wellmann Imre mint specialista a magyar mezőgazdaságtörténetnek hivatott művelője. A *gödöllői Grassalkovich-uradalom gazdálkodása, különös tekintettel az 1770—1845. esztendőkre* (1933. 187. l.) c. munkájában kiváló érzékkel festette meg a XVIII. század végének föllendülését, az úrbéri rendezés közvetlen hatását, II. József török háborújának és a napoleoni háborúknak válságos korát. Mesteri módon mutatja be az alapító pátriárkális, minden részletre és alattvalói minden érdekére kiterjedő igazgatását, majd a rideg anyagi szempontokat követő abszontizmust, amely a régi pátriárkális viszonyt felbontva, éles ellentétbe állította a földesurat és birtokosainak népét. Különös érdeme azoknak a különbségeknek a tisztázása, amelyek a nyugati és a magyar allodiális gazdálkodás között fennállanak. Sikeresen fejtette ki, hogy a török idők utáni földközösségünk nem egyenes folytatása a középkorinak, hanem a török idők utáni szabad foglалás szokásából fejlődött ki. Pompásan jellemzi Mária Terézia úrbéri rendezésének hatásait is. Sok, a gazdaság

vezetésének szempontjaira, a technikai haladásra, a job-bágyviszonyra stb. vonatkozó alapvető megállapítása teszi eredményekben gazdaggá ezt a munkáját. Mindezt logikailag szigorúan felépített szerkezetben adja az olvasó kezébe, formai szempontból is olyan sikerülten, hogy a szélesebb érdeklődésre számot alig tartó tárgy az olvasót könnyen vezeti át a tárgy nehézségein.

E munka hatása alatt Wellmanntól főképp gazdaságtörténeti, elsősorban mezőgazdaságtörténeti tevékenységet vártak. Így kapott megbízást a M. Kir. Mezőgazdasági Múzeum könyvtára részéről *A magyar gazdasági irodalom első századai könyvészetének (1505—1805) összeállítása*ra. Majd Lukinich Imre szőlította fel II. Rákóczi Ferenc halálának 200. évfordulója alkalmából kiadott Rákóczi-emlékkönyvben a *Rákóczi-birtokok sorsának* (1938. 32. l.) feldolgozására.

Szintézis szempontjából ki kell emelnünk *Mezőgazdaságtörténetünk új módjai* c. kiadványát (Domanovszky-emlékkönyv. 1937. 51. l.). Ebben a „Tanulmányok a magyar mezőgazdaság történetéhez” első 12 füzetének eredményei alapján vázolja a XVI—XVII. századi magyar nagybirtok művelésének fejlődését és viszonyait. Nem elsietett összefoglalást ad; figyelmeztet a természeti adottságokból következő változásokra és óva int a számszerű adatokból egyéb körülmények mérlegelése nélkül való egyoldalú következtetésre. Dolgozatának értéke úgy fogalmazható meg, hogy felhasználva mindazt, amit az egyes kutatók a rendelkezésükre állott anyagból közöltek és munkájukból eredményként levontak, összefoglaló szemszögből áttekintve, színes elevenségben vezeti olvasója elé nemcsak a fejlődés jelentős változásait, hanem a gazdasági élet koronkénti sarkalatos problémáit is, ilyen módon különösképpen érzékeltetve elmaradottságot és haladást. Itt is érvényesül széles látóköre, erős ítélete, amely mondanivalóját kivételes formakészséggel mindig érdekessé tudja tenni.

Wellmann azonban nem maradt a gazdaságtörténeti keretek közt. Mély műveltsége, szerkesztő és alakítóképessége hamarosan átvezette a politikai és a művelődési tényezők tanulmányozására. A Levéltári Közlemények 1935. évi folyamában jelent meg *Az 1707-i kassai gyűlés tárgyalásai* c. (49. l.) közlése, amelyben az 1707 decemberében Kassán tartott gyűlésnek az Országos Levéltárban őrzött hivatalos jegyzőkönyveit publikálta. A Rákóczi-kérdésben három évvel később *Az ónodi országgyű-*

lés történetéhez c. értekezésében (Szentpétery-émlékkönyv 1938. 49 l.) mutatott rá arra, hogy a gyűlésnek korántsem az abrenunciatio volt legfontosabb feladata, sem a túróciák elleni fellépés, hanem az, hogy a nagyszombati béketárgyalások megghiúsulása után a hadsereget és pénzügyet, az igazgatást és igazságszolgáltatást újra kellett szervezni, hogy a háborút folytatni lehessen. Onodon jövedelmekről kellett provideálni, helyre kellett állítani az értékét veszített ércpénz hitelét, meg kellett szervezni a sereget és az egész adminisztrációt. Hogy az adózást a dikarendszer alapján oldották meg, hogy a rézpénz devalválása nem történt egyedül a szegényeket sújtó alakban, a fejedelem érdeme. Az a törekvése azonban, hogy a tartozásokat és zálogügyeket rézpénzzel is meg lehessen oldani, mégis megghiúsult a rendek szűk látókörű önzésén, mert azok mindig húzódoztak a terhektől és a felelősségtől és nevetséges formakérdésekkel töltötték az időt. Katonai regulamentumával, igazságügyi intézkedéseivel, az adó- és pénzügy rendezésével az országgyűlés mégis lényegest alkotott, de elkésve, mert akkor a vereségek és az anyagi bajok hatása alatt már a lelki rúgók elernyedtek és felütötte fejét a békevágy.

Egészen szellemtörténeti tárgyának beállítása a *Rendi állás és hivatali rang a XVIII. századeleji kormányhatóságokban* c. tanulmányában (Levéltári közlemények, 1940—1941. 55. l.). Ebben a kor „competentia”, illetve „praecedentia” harcaival foglalkozik és végigmenve a középponti kormányhatóságokon, kúriai bíróságokon, az országgyűlésen, a megyén, igen élesen domborítja ki, hogy a közigazgatás familiáris szervezetének megszűntével, amikor a hatóságoknál a bürokratikus törekvésekkel a főurak tényleges hatalma megszűnt, ez mikép indította a rendiséget a rendi állásának megfelelő tekintély védelmére. A praecedentia kérdéseit a rendi felfogás vetette fel, a pusztá címadományozások azonban a viselt tisztségek figyelembe vételét tolták előtérbe. A „praecedentia”-harok ezért főképp a kormányhatóságok békéjét zavarták, az országgyűléseken s a megyéknél a régi rendi szemlélet maradt fölényben.

Mint irodalmi alkotás azonban minden munkája felett áll az a két összefoglaló tanulmány, amelyeket a Magyar Művelődéstörténet IV. kötetébe (1941.) írt *Barokk és felvilágosodás* (107 l.) és *Az udvari ember* (28 l.) címen. Az utóbbiban azt a nagy változást jellemzi, amelyen a régiebb idők földbirtokán, várában ülő magabízó hatalmas

földesura, aki fontos katonai és politikai hatalmat gyakorolt s a nemzet kulturális és társadalmi életében küldetösszerű hivatást töltött be, az abszolút elvek és hatalom érvényesülésével átment. Míg korábban a távollevő király helyett a főurak viselték a társadalom nevelésének és irányításának nagy hivatását, a familiáris szervezet felbomlásával ez a szerepkör teljesen kicsúszott kezükből s az udvar körében kapcsolataik a nemzettel megszakadtak, ők maguk egészen idegen kultúra hordozóivá lettek, a köznemesség és a jobbágyság pedig irányítás nélkül maradt. Ennek az átalakulási folyamatnak kitűnően sikerült felvázolásán is tútesz a korszak műveltségét és viszonyait, átalakító erőit és belső ellentéteit tárgyaló nagy összefoglalása, amelynek eredményeit itt nem ismertetjük.

Elég azt megállapítanunk, hogy Wellmann szakmájának ritka tehetségű művelője, aki széles látókörrrel, éles ítélettel mindig világosan és művészi formában közvetíti termékeny szellemének alkotásait s akitől irodalmi szempontból is sok szépet várhatunk.

Domanovszky Sándor ig. és t. t.

Szentpétery Imre r. t.

Hajnal István r. t.

Szekfű Gyula r. t.

Mályusz Elemér r. t.

Heinlein István l. t.

Jánossy Dénes l. t.

Dr. YBL ERVIN egyetemi c. ny. rk. tanár, kultuszminisztériumi min. tanácsos, művészettörténészt a II. osztály B) alosztályába levelező tagul ajánljuk.

A múlt évi tagajánlások során részletesen ismertettük és méltattuk nagyérdemű tudományos munkásságát, amely különösen a régi olasz és az újabb magyar művészet történetét öleli fel, s amelynek — egyebek között — az olasz reneszánsz szobrászat legteljesebb magyar feldolgozását és Lotz Károlynak, Akadémiánktól kiadott nagyszabású monográfiáját köszönhetjük. Azóta is, a lefolyt évben több értékes tanulmánnyal gazdagította művészeti irodalmunkat, I. Ferdinánd nejének, Anna királynénak arcképéről; Ferenczy Istvánnak, az újabb magyar szobrászat elindítójának ismeretlen művéről; gróf Károlyi Istvánné főtí síremlékéről; Lux Elek és Sidló Ferenc művészetéről; Schulek Frigyes építészeti és különösen műemléki munkásságáról. A Budapesti Szemlében folytatta finom és előkelő hangú beszámolóit képzőművészetünk eseményeiről.

Ugyancsak a múlt évben, tudományos érdemei elismerésül az egyetemi nyilv. rk. tanári címmel tüntették ki.

Megválasztását újból a legmelegebben ajánljuk a Tek. Akadémiának.

Gerevich Tibor r. t.

Heinlein István l. t.

Nagy Lajos l. t.

Alföldi András l. t.

Lepold Antal l. t.

A III. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

A III. osztályba *tiszteleti* tagnak ajánljuk **MAREK JÓZSEF** igazgatósági és rendes tagot, a III. osztály elnökét, nyug. egyetemi ny. r. tanárt.

Marek Józsefet az Akadémia 1918-ban levelező, 1938-ban rendes, 1940-ben igazgatósági tagjául, ugyanez évben a matematika-természettudományi osztály elnökévé választotta, mely utóbbi tisztségben kiváló buzgalmával, példaadó kötelességérzetével és finom tapintatával az osztály egyhangú elismerését, szeretetét és tiszteletét nyerte meg.

Érdemekben gazdag, hosszú, évtizedekre terjedő, rendkívül értékes, tudományos kutató munkásságából legyen szabad e helyen a kopogtatási hangok keletkezésére, a belcső verőereinek záródására, a lovak tenyészbenaságára, a mételybetegségre, a róla elnevezett fertőző polyneuritisre (Marek-féle tyúkbénulás), az angolkórra vonatkozó, a külföldön is elismert nagyszabású, alapvető munkáira utalni, melyekről jórészt az Akadémia ülésein is beszámolt. A M. Tud. Akadémia és az orvosi tudományok fejlődése az utolsó száz év alatt c. hosszabb tanulmányában behatóan ismertette a M. Tud. Akadémia befolyását a magyar orvostudományok fejlődésére.

Világszerte elismert tan- és kézikönyvei szinte páratlan sikert arattak, amennyiben Hutyrá Ferencsel, legújabb kiadásában Manninger Rezsővel együtt kiadott Állatorvosi Belgyógyászata német nyelven a VIII. kiadást, angol nyelven a III. kiadást, olasz nyelven II. kiadást érte el, lefordították ezeken kívül spanyol, török és orosz nyelvre is s ezzel valóban magister mundivá lett.

Kitűnő, tudós egyéniségének általános megbecsülésére utal, hogy a budapesti M. Kir. József Nádor-Műszaki és

Gazdaságtudományi Egyetemen kívül az utrechti, lipcsei és szófiai egyetem, továbbá a hannoveri állatorvosi főiskola is tiszteletbeli állatorvosdoktorrá avatta.

Maradandó eredményekben gazdag tevékenységének méltó elismerése lenne tiszteleti taggá választása, mely az Akadémia díszére és javára is válna.

Zimmermann Agoston r. t.	Herzog Ferenc r. t.
Mauritz Béla íg. és r. t.	Rohringer Sándor r. t.
Manninger Rezső r. t.	Wellmann Oszkár r. t.
Orsós Ferenc r. t.	Szabó Zoltán r. t.
	Csiki Ernő l. t.

A III. osztályban megüresedett egyik *tiszteleti* tagsági helyre **MAURITZ BÉLA** rendes tagot, az igazgató tanács tagját, a III. osztály titkárát ajánljuk.

Ajánlásunk indokolására kevés szó elég, pedig igen sokat lehetne mondanunk. Mauritzot 1923-ban választotta meg az Akadémia rendes tagjává addigi tudományos munkásságának elismerésül s abban a tudatban, hogy férfikora teljében szellemének értékeit gazdagon fogja gyümölcsöztetni Akadémiánk és a tudomány javára. Munkásságának eredményei minden reményünket teljesen igazolták. Az utolsó 19 év, amelyet Mauritz mint Akadémiánk rendes tagja eltöltött, lankadatlan, mélyen szántó tudományos munkálkodásának legnevezetesebb s eredményekben igen gazdag szakasza. Munkabírást, munkakedvét a férfikor éveit hatalmasan öregbítették. Kutató elmélyedése, átfogó, biztos ítélete a nagy kérdések megoldási lehetőségében egyre gazdagabban bontakozott ki. A legutolsó időben olyan területen is maradandó tudományos eredményeket ért el, amelyen fiatalabb éveiben nem tette próbára képességeit.

Mauritz Béla már kora ifjúságától kezdve nagy szeretettel és hozzáértéssel tanulmányozta hazai alkálalközeteinket. Először a ditrói nefelinsziemít-masszívum, majd a Mecsek eruptív kőzeteit vizsgálta a legnagyobb részletességgel s igen sok új eredménnyel gazdagította az ásványtant és a kőzettant.

Rendes tagsága első időszakában még folytatta a ditrói alkáli-terület kőzeteinek vizsgálatát, különösen petrokémiai szempontból. Több új szienittípust állapított meg a ditrói masszívumban. Nagy szintézisben összefoglalta a ditrói és a mecseki foyaitos kőzetcsoportok magmatikus

differentiációját. Majd egészen új feladatok, a dunántúli bazalt-területek kötötték le figyelmét s helyszíni és laboratóriumi vizsgálatai egyaránt fontos eredményre vezettek ezen a téren is. Különösen nagy szeretettel és gazdag eredménnyel tanulmányozta a Szentgyörgy-hegy, a Tátika-csoport, a Gulács, a Ság-hegy, a diszeli vidék stb. bazaltos kőzeteit. Kimutatta a többi között, hogy a Tátika-csoport bazaltos kőzetei nefelin nélküli alkálilikőzetek; az alkáliák erősebben vannak felhalmozva a zeolitokban. Ezek a kőzetek a theralitgabbroid és essexitgabbroid típusokba illeszkednek be. Ugyanilyen jellegű a Szentgyörgy-hegy alsó és felső bazalt takarójának kőzete; a tufát át-szelő telér kőzetének normájában azonban a nefelin nem jut kifejezésre. A Ság-hegy bazaltjában a nátronjelleg az anortoklász is elárulja. Megállapította a balatoni bazaltos kőzetek rokonságát a nógrádi bazaltos köze-tekkel és hogy mindezek átmenetek a pacifikus és az atlanti kőzetek között. Igen részletes tanulmányaiban ki-mutatta a zeolitok fontos szerepét a Dunántúl bazaltjai-ban; különösen gyakori a phillipsit gyakran valóságos alapanyag alakjában is. A bazaltok üregeiben pneumato-litos-hidrotermális eredetű ásványtársaságok elterjedését is megállapította.

Mauritz munkásságának eredményével külföldön is méltó elismerést aratott. Több ízben meghívták előadások tartására; legutóbb ez év januárjában Lipcsében és Bécs-ben — az egyetemek meghívására — mutatta be bazalt-kutatásának eredményét. Mint osztályunk titkára is min-dig elismerésre méltó buzgó munkát fejt ki. Szerény, tar-talmas, tudós egyéniségét közszeretet veszi körül.

Zemplén Géza r. t.

Vendl Aladár r. t.

Zimmermann Ágoston r. t.

Gróh Gyula r. t.

Marek József ig. és r. t.

Manninger Rezső r. t.

Rybár István r. t.

Herzog Ferenc r. t.

Szabó Zoltán r. t.

Vitális István l. t.

Csiki Ernő l. t.

Szentpétery Zsigmond l. t.

Telegdí Roth Károly l. t.

Dudich Endre l. t.

Vendl Miklós l. t.

Jávorka Sándor l. t.

Schréter Zoltán l. t.

Tokody László l. t.

Az Akadémia III. osztályába *tiszteleti* tagnak melegen ajánljuk **dr. ZIMMERMANN ÁGOSTON** anatómust, egyetemi ny. r. tanárt, Akadémiánk rendes tagját.

Zimmermann Ágoston 1922-ben lett az Akadémia levelező, 1935-ben rendes tagja. Már főiskolai tanulmányai folyamán kezdte meg és az azóta lefolyt közel 50 év alatt szakadatlanul, fáradhatatlan szorgalommal, fanatikus tudományszeretettel folytatja a kitűzött feladat mélyébe és lényegébe hatoló, nagyértékű kutató munkásságát az összehasonlító, a funkcionális és a konstitucionális anatómia, a szövettan és a fejlődéstan területén. A már 1893-ban Thanhoffer Lajos által az Akadémián bemutatott első szövettani dolgozatát immár több százra emelkedett tudományos közlései követték. Kutatási eredményeit 1922 óta mint levelező és utóbb rendes tag az Akadémia tudományos ülésein is bemutatta, az általa vezetett intézetben nagyszámú tanítványa tollából kikerült dolgozatokkal együtt, megjelentette továbbá hazai és külföldi szakfolyóiratokban és előadta külföldi kongresszusokon. Megállapításai a legnagyobb alaposság és megbízhatóság nemese jelzőjével nyertek tartós polgárjogot a szakirodalomban. Ugyanilyen tulajdonságokkal ékeskednek a modern tudós teljes tájékozottságáról tanúskodó, ritka jó magyarsággal megírt tankönyvei, melyek közül a három kötetes anatómia 3, a fejlődéstan 2 kiadást ért. A *háziynül természetrajza, tenyésztése és hasznosítása* címmel a Kir. M. Természettudományi Társulat kiadásában megjelent, javarészt az intézetben végzett vizsgálatok alapján megírt művét az Institut International de Coopération Intellectuelle az 1927-ben megjelent 10 legjobb könyv közé vette fel, azzal a jellemzéssel, hogy a gazdagabb külföldi irodalomban sem található annál jobb.

Ajánlottunk példaszerű, lelkes, nagyhatású tanári és ifjúságnevelő tevékenysége s reátermettsége az irányításra közismert. Csodálatraméltó a készsége és közreműködése a tudományos közületek, társulatok, egyesületek életében. A M. Tud. Akadémia ügyei iránt mindig lelkesen érdeklődik, tudományos üléseinek szinte sohasem hiányzó látogatója és gyakori előadója, több bizottságának tevékeny tagja. Elévülhetetlenek érdemei a Kir. M. Természettudományi Társulat életében, aminek szép bizonyítékát adta a Társulat centenáris ünnepi ülésén elmondott, mesterien felépített, alapos előtanulmányokon nyugvó, magas színvonalú elnöki beszédével. Intuícióra valló érveléssel, szép gondolatok felvetésével értekezett egy másik elnöki meg-

nyitójában az élet ritmusáról, egyetemi rektori székfoglaló és megnyitó beszédében az élet gépelméletéről, szabadegyetemi előadásában a gépemberről, egy más alkalommal a sejtten történetéről.

A tudományok népszerűsítését és a közműveltség terjesztését, miközben a népiesség mellett mindig fenn tudja tartani a tudományos színvonalat, hathatósan viszi előbbre nemcsak a Természettudományi Társulat erre irányuló törekvésének elnöki irányításával, hanem közvetlenül is a Társulat előadói estélyein és szakosztályainak ülésein mint előadó, azonkívül számos ismeretterjesztő közlésével. Egyáltalában azok közül a tudósaink közül való, akik a tudomány fejlesztésében és a kulturális élet sokféle megmozdulásában fáradhatatlan munkabírással, odaadó lelkiismeretességgel, a tudomány önzetlen szeretetével munkálkodnak. Ezeknek és sok egyéb érdemeinek elismerését jelenti többszöri egyetemi rektori és dékáni tisztje, a Kir. M. Természettudományi Társulattól kitüntetése a Szily Kálmán-éremmel és emlékjutalommal, melyet önzetlenül a Társulat centenáris kutató-alapja részére adományozott, nemkülönben külföldi tudós társaságok kebelében elfoglalt tiszteleti tagsága.

Az előadottak szerint Zimmermann Ágoston teljes mértékben méltó a M. Tud. Akadémiának tiszteleti tag-ságára.

Mauritz Béla ig. és r. t.

Marek József ig. és r. t.

Manninger Rezső r. t.

Orsós Ferenc r. t.

Herzog Ferenc r. t.

Rohringer Sándor r. t.

Wellmann Oszkár r. t.

Szabó Zoltán r. t.

Csíki Ernő l. t.

Dudich Endre l. t.

vitéz Varga Lajos l. t.

A III. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

Alulírottak **MIKOLA SÁNDOR** levelező tagot, ny. gimnáziumi igazgatót, c. kir. főigazgatót, a Mat. és Fizikai Társulat tiszteleti tagját, a III. oszt. A) alosztályába *rendes* tagnak ajánljuk.

Mikola Sándort Akadémiánk 1921-ben választotta levelező taggá. Azóta — a dielektromos anyagok kísérleti vizsgálatait folytatva — új eredményekkel gazdagította a tudományt. (L. pl.: *Kísérleti adatok a dielektromos anya-*

gok elektromozásához. Székfogl. értekezés. Mat. és Term. tud. Ért., XL. 1923. 30—37. l. — Über die permanente Polarisation der festen Dielektrika. Zeitschr. f. Physik. Bd. 32. 476—488. l.) Levelező taggá való megválasztása óta elsősorban a matematika és fizika ismeretelméleti problémáival foglalkozott. Tanulmányainak eredményeit két könyvben foglalta össze. A *fizika gondolatvilága* című munkájában (Budapest, 1934. a szerző kiadása. 411. l.) a művelt olvasó közönséghez szólva, a fizikai jelenségekre vonatkozó gondolatok és fogalmak történetét írta meg; a fizika művelődéstörténeti vonatkozásait nagy gonddal vizsgálva, ismerteti azt a hatást, mellyel a fizikai megismerés a műveltség fejlődésére volt. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet e munkát arany éremmel tüntette ki.

A *fizikai megismerés alapjai* című művében (Budapest, 1941. A Kir. M. Term. tud. Társ. kiadása, 360 l.) a szakemberekhez szól ugyan, de a fizika tudományában nem szakképzett művelt olvasó is megérti és haszonnal olvashatja e kitűnő munkát. E művében a szerző az ismeretek megszerzésének menetét ismertetve és elemelve jut a fizikai megismerés alapelemeihez, melyekben a közvetlen tapasztalás eredménye a fogalommal, gondolattal egyesül. Könyvének eredeti és legértékesebb részei azok, melyekben a tapasztalat és a fogalmak meghatározását adja, a fizikai fogalmakat megállapítja, a közmegállapodás szerepét és az oksági fogalom keletkezését fejtegeti.

Mikola Sándor, az utolsó hét évtized e tárgykörbe tartozó irodalmát alaposan ismerve, önállóan, külön úton keresi a fizikai ismeretek keletkezésére, fejlődésére és igazságértékére vonatkozó kérdések és feladatok megoldását. E munkája hézagpótló és úttörő.

Mikola Sándor tudományos működését méltatva, meg kell még emlékeznünk *Báró Eötvös Loránd egyénisége* c. értekezéséről is (Báró Eötvös Loránd-Emlékkönyv. Budapest, 1930. a M. Tud. Akad. kiad., 261—286. l.), és meg kell emlékeznünk nagyhatású tanári, oktató tevékenységéről és arról az eredményes munkáról, melyet annak idején mint az „Uránia” folyóirat természettudományi részének és a Mat. és Fizikai Lapok fizikai részének szerkesztője végzett.

Oktató és tudományos kutató munkája közepett Mikola Sándor szülőföldjének (Péterhegy, Vas megye) és népének sorsáról sem felejtkezett meg. A *Vendég multja és jelene* c. értekezésében (Budapest, szerző kiad.) és *Die Ungarischen Wenden* c. értekezésében (Budapest,

1941. szerző kiad.) alapos készültséggel és hazaszeretettel bizonyítja a vend nép hazánkhoz való tartozását.

Mikola Sándor több évtizedes tanári működését, tudományos kutató és irodalmi tevékenységét ismerve és érdekeit méltatva, ajánljuk a tek. Akadémia rendes tagságára.

Mauritz Béla ig. és r. t.

Hoor-Tempis Móric r. t.

Rybár István r. t.

Császár Elemér l. t.

Bay Zoltán l. t.

A III. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

A III. osztály B) alosztályába *rendes* tagnak tisztelettel ajánljuk **DUDICH ENDRE** egyetemi ny. r. tanárt, levelező tagtársunkat.

Dudich Endrét 10 évvel ezelőtt 1932-ben választotta meg Akadémiánk tagjául, elismerve azt a nagy és eredményes munkásságot, amelyet Dudich mint zoológus kifejtett. Ha az azóta eltelt 10 év munkásságára visszatekintünk, megállapíthatjuk, hogy se lelkesedése, se szorgalma nem lankadt, eredményekben pedig ezek az évek ugyancsak gazdagok. Munkásságának egyik fő iránya most is a rendszertan, amelynek keretén belül a modern szisztematikus legújabb segédeszközeit is felhasználja. A rendszeren belül főleg a Crustaceak érdeklik most is, amelyeknek mind szisztematikai, mind faunisztikai, mind pedig szövettani (polarisatiós) vizsgálatai kiváló eredményekre vezettek. E mellett kiemelkedik a barlangkutatásban nagy eredményeket elért sikere, amelyet a Marcibányi-jutalom odaitélésére kiküldött akadémiai bizottság a megjutalmazásra méltók közé sorolt, a külföld részéről pedig a barlangi állatok világkatalógusához bevezető értekezés írására kérték fel. E dolgozatokon kívül több összefoglaló módszertani és kritikai munkája jelent meg, vegyes tartalmú apróságokon kívül. Munkássága legszigorúbb tudományos kutatáson kívül népszerű munkák írásával is java munkákkal gazdagította zoológiai, illetőleg biológiai irodalmunkat. A Pázmány Péter-egyetemen előbb helyettes tanára volt az állattannak (1933—1934), 1934-ben az állatrendszertannak nyilvános rendkívüli, 1936-ban pedig nyilvános rendes tanárává nevezett ki. Ez idő alatt 1937-ben a nápolyi biológiai állomáson kutatott.

Mindezek alapján Dudich Endrét mint a hazai zoológiai kutatások széleskörű bűvárát a legmelegebben ajánlhatjuk a megüresedett rendes tagsági helyre. Ezt a kitüntetést bőségesen megérdemli és reméljük, hogy a jövőben saját kutató munkásságán kívül a köréje csoportosuló ifjabb zoológus generáció felnevelésével és a hazai zoológiai kutatások irányításával sikerülni fog neki magyar zoológiai iskolát alapítani.

Entz Géza r. t.	Weilmann Oszkár r. t.
Mauritz Béla ig. és r. t.	Szabó Zoltán r. t.
Zimmermann Ágoston r. t.	Csiki Ernő l. t.
Marek József ig. és r. t.	Jávorka Sándor l. t.
Manninger Rezső r. t.	Gombocz Endre l. t.
	vitéz Varga Lajos l. t.

Tudományos munkássága (1932—1942):

A) Szövettani vizsgálatok.

Die Wiederherstellung des Mosaikpanzers bei den Gammariden nach ihrer Häutung (Verh. internat. Ver. f. Limnologie, 5. 1932. p. 600—617.).

A rákok mészpáncélja (Pótfüzetek a Term. Közlönyhöz, 71. 1939. p. 16—29.).

B) Barlangtan.

Az aggteleki cseppköbarlang és környéke (Népszerű Természettudományi Könyvtár, Term. Társulat kiad., 12. 1932. p. 1—186.).

Biró Lajos mint barlangkutató (Debreceni Szemle, 6. 1932. p. 145—149.).

A postumiai cseppköbarlangról (Turisták Lapja, 44. 1932. p. 106—111.).

Az adelsbergi barlang biológiai állomásáról (Pótfüzetek a Term. Közlönyhöz, 64. 1932. p. 67—72.).

Die speläobiologische Station zu Postumia und ihre Bedeutung für die Höhlenkunde (Speläologisches Jahrbuch, 13—14. 1932—33. p. 51—65.).

A barlangok biológiai osztályozása (Barlangvilág, 2. 1932. p. 1—9.).

Die Klassifikation der Höhlen auf biologischer Grundlage (Mitteil. üb. Höhlen- und Karstforschung, 1933. H. 3. p. 35—43.).

„Einleitung” (in: B. Wolf: Animalium Cavernarum Catalogus, I. 1934. p. VII—XXIII.).

Vak rákok (Természettud. Közlöny, 66. 1934. p. 175—178.).

C) Crustacea.

A parti ászka mésztartaléktestjei és a Zenker-féle szerv (Állatt. Közl. 29. 1932. p. 1—15.).

Eine für die Fauna Ungarns neue, parasitische Copepodenart (Fragm. Faun. Hung., 2. 1939. p. 46—47.).

Ein neuer Niphargus aus Ungarn (Fragm. Faun. Hung., 3. Suppl. 1940. p. 1—16.).

Die im Gebiete des historischen Ungarn nachgewiesenen Amphipoden (Fragm. Faun. Hung. 4. 1941. p. 14—20.).

Nachträge und Berichtigungen zum Crustaceen-Teil des ungarischen Faunenkaloges. I. (Fragm. Faun. Hung., 4. 1941. p. 30—33.).

Niphargus aus einer Therme von Budapest (Ann. Mus. Nation. Hungar., Pars zool., 34. 1941. p. 165—176.).

Niphargus mediodanubialis sp. nov., die am weitesten verbreitete Niphargus-Art des mittleren Donaubeckens (Fragm. Faun. Hung., 4. 1941. p. 61—584.).

Nachträge und Berichtigungen zum Crustaceen-Teil des ungarischen Faunenkaloges. II. (Fragm. Faun. Hung., 5. 1942. p. 17—29.).

D) Faunisztika.

Adatok Bars megye madárvilágához (Kócsag, 5. 1932. p. 7—27.).

Faunisztikai jegyzetek. IV. (Állatt. Közl., 30. 1933. p. 120—129.).

Dudich & Wagner: Bars vármegye puhatestű (Mollusca-) faunájának alapvetése (Mat. és természettud. Értesítő, 53. 1935. p. 807—824.).

A visszatért Felvidék természeti kincsei. III. Állatvilág (Természettud. Közlöny, 70. 1938. p. 737—743.).

Dudich & Varga: Barsmegyei kerektestűek (Állatt. Közl., 36. 1939. p. 1—28.).

Dudich, Kolosváry & Szalay: Bars vármegye pókszabású (Arachnoidea-) faunájának alapvetése (Mat. és Természettud. Közl., 38. 3. sz., 1940. p. 1—71.).

Az állattani honismeret rögzös útjain (Állatt. Közl., 38. 1941. p. 131—140.).

E) Összefoglalások, módszerek, kritika.

Az ember származása (Az esztergomi kat. nyári egyet. kiadv., 1. 1935. p. 173—210.).

Az élettudomány belső tagozódása (Állatt. Közl., 35. 1938. p. 83—90.).

Dudich & Kesselyák: Die Anwendung des Urethans in der Konservierungstechnik (Museumskunde, 10. 1938. p. 69—71.).

Az új állattár (Magyar Szemle, 36. 1939. 2. sz., p. 167—171.).

Szilády Zoltán „Zoológiája” (Budapesti Szemle, 253. 1939. p. 344—356; 254. 1939. p. 73—101.).

Az akvárium élete (Természettud. Közlöny, 66. 1934. p. 545—593.).

Darwin és a Galapagos-szigetek (Természettud. Közlöny, 68. 1936. p. 566—580.).

A pingvinekről (Természettud. Közlöny, 70. 1938. p. 465—473.).

„Élettér, élőhely, életközösség” (Pótfüzetek a Természettud. Közlönyhöz, 71. 1939. p. 49—64.).

F) Megjelenőben.

Az állatok rendszere és elterjedése (in: Az állat és élete, II. rész. Természettudományi Társulat kiadásában. 1942. kb. 20 ív.).

A III. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

Alulírottak tisztelettel kérjük, hogy **dr. JÁKY JÓZSEF** műegyetemi ny. r. tanárt, akinek tudományos működését az alábbiakban ismertetjük, a M. Tud. Akadémia III. A) alosztályába levelező tagul megválasztani szíveskedjék.

Dr. tech. Jáky József 1893-ban Szegeden született. 1915-ben a M. Kir. József-Műegyetem mérnöki osztályán mérnöki oklevelet szerzett és ebben az évben mint tanársegéd, majd harctéri szolgálata után 1918-ban mint adjunktus a közlekedési és vasútépítési tanszéken Zelowich Kornél professzor mellett működött. 1924-ben a M. Kir. József-Műegyetemen kitűnő minősítésű mérnökdoktori oklevelet szerzett. Egy évi északamerikai tanulmányút és laboratóriumi kutatómunka után 1928-ban a műegyetem a „Földéptítmények mechanikája” c. tárgykörből magántanárrá habilitálta.

Tudományos munkássága a közlekedéstechnika és a

talajmechanika körébe tartozik. A talajmechanika tudományának hazánkban megalapítója, az első magyar nyelvű talajmechanikai munka szerzője és az első talajmechanikai laboratórium megszervezője.

A földnyomás elméletére vonatkozó tudományos kutatásai új nyomokon haladnak és nemzetközi elismerést nyertek.

Munkásságából az alábbi fontosabb műveket emeljük ki.

Az elméleti részü és alkalmazása a mélyépítésben. M. M. E. E. közlönye. 1925. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Hollán-díjával jutalmazva.

Zur Frage der einheitlichen Berechnung des Eisenbahnoberbaues. I. u. II. Organ f. d. Fortschritte d. Eisenbahnwesens. 1933—1934.

A talajmechanika alapfogalmai és technikai alkalmazásuk. 1933. Kir. Egyetemi-nyomda.

The Classical Earth Pressure Theory. 1934. A nemzetközi alkalm. mechanikai kongr. irataiban.

A klasszikus földnyomás-elmélet. 1935. Vizügyi Közlemények.

Stability of Earth Slopes. 1936. Az első nemzetközi talajmechanikai kongr. irataiban. Vol. II.

Die Trassierung von Sickerschlitten stb. A VIII. nemzetközi útügyi kongr. irataiban. 1938.

Die klassische Erddrucktheorie mit besonderer Rücksicht auf die Stützwandbewegung. A nemzetközi híd- és magasépítési kongr. irataiban. 5. Abhandl.

Mauritz Béla ig. és r. t.

Zemplén Géza r. t.

Fejér Lipót r. t.

Vendl Aladár r. t.

Zimmermann Ágoston r. t.

Hoor-Tempis Mór r. t.

Marek József ig. és r. t.

Rohringer Sándor r. t.

Doby Géza l. t.

Bay Zoltán l. t.

vitéz Verebély László l. t.

Alulírottak mély tisztelettel ajánljuk a Magyar Tudományos Akadémia III. A) alosztályában *levelező* tagul való megválasztásra **dr. NÁRAY-SZABÓ ISTVÁN** műegyetemi ny. r. tanárt, a M. Kir. József Nádor-Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem gépész- és vegyészmérnöki karának e. i. dékánját.

Náray-Szabó István 1899-ben született Szombathelyen. Budapesti műegyetemi tanulmányainak elvégzése után két

évet töltött a berlin-dahlemer Kaiser Wilhelm-Institut für Faserstoffchemie-ben Herzog professzornál, majd két évet a manchesteri Victoria University fizikai intézetében, hol Bragg W. L. professzor vezetése alatt kristályszerkezeti munkákkal foglalkozott, mint az egyetem megválasztott „honorary research fellow”-ja. 1930-ban a szegedi egyetemen magántanár lett „Az anyag szerkezete” c. tárgykörből, 1938-ban a műegyetem kémiai-fizikai tanszékére neveztetett ki.

Tudományos munkái főleg két tárgykörből valók:

1. elektrokémia, 2. kristályszerkezet.

Az elektrokémiai tárgykörben preparatív munkákkal, oxigénelektrod szerkesztésével és vizsgálatával, újabban pedig a túlfeszültség kérdésével foglalkozott. A higany anódikus tisztítására megadott eljárása azóta számos laboratóriumi és ipari alkalmazásban bevált. Nagy kísérleti felkészültséggel sikerült meghatároznia az amonium-amalgám elektrokémiai potenciálját.

A kristályszerkezeti tárgykörben egyrészt nagymolekulájú szerves anyagok (cellulózszármazékok, keményítő stb.) röntgenográfiai kutatásával, másrészt anorganikus kristályok, főleg szilikátok, apatit, kriolit és más ásványok, továbbá mesterséges kristályok szerkezetének meghatározásával foglalkozott. A keményítő szerkezetével foglalkozó, számos természetes keményítőfajtát megvizsgáló dolgozata igen sok hasonló tárgyú munkának vált kiindulási pontjává. A staurolit és a cianit elemi testének és teljes szerkezetének meghatározása egyszerűen indokolta a rombos staurolitnak és triklin cianitnak az ásványtanban régóta ismeretes összenövését. Az apatit szerkezetének szabatos meghatározása alapján későbbi szerzők több, az apatittal izomorf ásvány szerkezetét határozták meg, melyek között nem csupán foszfátok, arzenátok, vanadátok, hanem szilikátok és szulfátok is vannak. Összesen nyolc új szerkezeti típust határozott meg (az összes ismert anorganikus típusok száma kb. 300) és ezáltal igen tevékenyen vett részt a manchesteri iskola munkájában, mint azt Bragg összefoglaló munkájában hangsúlyozza.

Dolgozatai közül itt csupán a következő fontosabbak kiemelésére szorítkozhatunk:

Anodische Reinigung des Quecksilbers (m. E. Brummer) Z. f. Elektrochem. 31. 95. 1925.

Die Diffusion-Sauerstoffelektrode. Z. f. Elektrochem. 33. 15. 1927.

Das Röntgendiagramm der Nitrocellulose und Acetylcellulose (m. G. v. Šusich) Z. phys. Chem. 134. 264. 1928.

Das Röntgendiagramm der nativen Stärke. Liebigs Annalen 465. 299. 1928.

The structure of staurolite. Z. f. Kristallogr. 71. 103. 1929.

The structure of cyanite (w. W. H. Taylor and W. W. Jackson) U. o. 71. 116. 1929.

The structure of apatite. U. o. 75. 387. 1930.

The structure of apophyllite (with W. H. Taylor) Z. Kristall. 77. 146. 1931.

Az ammonium-amalgám potenciálja (Szlatinay Lászlóval). Mat. Term. Ért. 53. 155. 1935.

A hidrogén túlfeszültsége higanykatódon. Mat. és Term. Ért. 55. 672. 1937.

A kryolith szerkezete (Sasvári Kálmánnal). Mat. és Term. Ért. 57. 664. 1938.

Náray-Szabó István sokoldalú és az irodalomban sokat idézett munkássága már eddig is osztatlan elismerést szerzett nevének. Mély tisztelettel nyilvánítjuk azt a meggyőződésünket, hogy levelező taggá való megválasztásával Akadémiánk méltó érdemet jutalmaz.

Mauritz Béla ig. és r. t.

Pogány Béla r. t.

Gróh Gyula r. t.

Rybár István r. t.

Rohringer Sándor r. t.

Ortvay Rudolf l. t.

Bay Zoltán l. t.

vitéz Verebély László l. t.

A III. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

Alulírottak tisztelettel ajánljuk a M. Tud. Akadémia III. osztályának B) alosztályába *levelező* tagnak **dr. nemes BALOGH ERNŐ**-t, a budapesti Kir. M. Pázmány Péter-Tudományegyetem nyilvános rendes tanárát.

N. Balogh Ernő 1890. augusztus 11-én született Nagyszalontán. Egyetemi tanulmányait nyolc féleven át Budapesten, két féleven át Berlinben végezte, 1913. december 2-án avatták doktorrá. Már orvos korában Buday professzor vezetése alatt a kórbonctani intézetben dolgozott, ahol csakhamar tanársegéddé is lett. A világháború alatt a második hadsereg prosecturájának volt vezető főorvosa. Már ezen idő alatt beható vizsgálatokat végzett a gáz-gangraena és az influenza kórszövettani tisztázása

céljából. A háború után 1919-ben a Szent István-kórház boncoló főorvosa lett. 1923-ban magántanári képesítést nyert a budapesti egyetemen a kórbonctan tárgyköréből. 1925-ben a szegedi Ferenc József-Tudományegyetem kórbonctani tanszékére neveztetett ki, előbb nyilvános rendkívüli, majd az 1926—27. tanévtől kezdve nyilvános rendes tanári minőségben. 1927-ben pedig a budapesti II. számú kórbonctani tanszék vezetője lett.

N. Balogh Ernő az 1924—25. évet mint Rockefeller-ösztöndíjas Amerikában töltötte, ahol Bostonban Mallory, New-Yorkban Ewing, Baltimoreban Callung Mac neves kórboncnok-professzorok mellett dolgozott, majd Koppenhágában a híres rákkutató Fiebiger professzor és Londonban Tournbull professzor mellett töltött hosszabb időt.

N. Balogh Ernő évek óta tagja a német patológiai társaságnak és ennek gyűlésein úgyszólván minden évben előadást tartott. Tagja ezenkívül a breslaui Schlesische Gesellschaft für Vaterlandskultur és a párizsi anatómiai társaságnak, mely a világ legidősebb orvosi egyesülete. N. Balogh Ernő professzor mind a külföldön, mind itthon sok tudományos előadást tartott és a szakkörökben mindenütt mint kitűnő előadó és eredeti bűvár ismert.

N. Balogh Ernő tudományos kutatásai az infekció, a természetes ellenállóképesség (immunitas), a kísérleti tumor-kutatás, a vérpigmentek, a légembolia és a kísérleti tuberculosis-therápia fontos fejezeteit vitték előbbre. Külön kiemelendőnek tartjuk a légembolia tanát nagy lépéssel fejlesztő jeles kutatásait. Nagy kísérleti felkészültséggel és eredeti kísérleti módszerekkel úttörő munkát végzett a légembolia gyógyításában és mind pharmako-therapiái, mind fizikális, túlnyomásos módszerekkel sikerült teljesen gyógyítani a kísérletileg előállított légembóliát. Kétségtelen, hogy ezen eredményes kísérletek alkalmas esetekben az emberi légembolia gyógyításában is be fognak válni. Egyik fő munkatere a tüdő kórszövettani elváltozásainak kutatása, különösen a malleus, influenza és légembolia eseteiben.

N. Balogh Ernő valamennyi tudományos munkáját körültekintő alapos előtanulmányok, a szakirodalom kitűnő ismerete, eredeti gondolatok és módszerek és a nyert eredmények tárgyilagos értékelése jellemzik. Egyik legkiválóbb sajátsága, hogy állandóan nagy szeretettel és odaadással foglalkozik az ifjúság és az intézeti tanársegédek anyagi és tudományos támogatásával, nehéz sorsuknak javításával. Mindig sok időt és munkát áldozott az

orvosi közügyeknek, bár mint elméleti tanszék képviselője azokban csak nagyon kevéssé érdekelt. De ugyanez az önzetlenség és nemes törekvés jellemzi minden tanári és közéleti ténykedését is. Jól képzett és jelentékeny tudományos működést kifejtő tanítványai legjobb bizonyítékai annak, hogy milyen hasznos és megtermékenyítő munkása n. Balogh Ernő a magyar orvostudománynak. Joggal remélhetjük, hogy működésének java-része még a jövőé, és mindezek alapján a legmelegebben ajánljuk az Akadémia levelező tagságára.

Zimmermann Ágoston r. t.	Orsós Ferenc r. t.
Marek József ig. és r. t.	Herzog Ferenc r. t.
Manninger Rezső r. t.	Neuber Ede l. t.
	Issekutz Béla l. t.

Tudományos dolgozatai:

A bakteriológiai és szerológiai laboratórium gyakorlati hivatása és célkitűzései. Ujpesti Főiskolai Szociális Telep évkönyve. Budapest, 1917.

Die Feldprosekturen und die pathologisch-anatomische Tätigkeit in unserem Armeebereich. Feldärztl. Bl. 1917. No. 26.

Erfahrungen über die durch anaëroben gasbildenden Bakterien verursachten Wundinfektionen. Feldärztl. Bl. 1917. No. 29.

Zytologische und serologische Untersuchungen der Synovia in bes. bei akuten Gelenksentzündungen (mit Dr. M. Labor). Wien. klin. Wschr. 1919. 535.

A dysenteria epidemica kórboncolástana kül. tekintettel a galíciai haditerületeken és a háború után szerzett tapasztalatokra. Orvosképzés 1920. 3. sz.

Az ízületi nedv szerológiai vizsgálata ép és kóros viszonyok mellett, kül. tekintettel az egyes heveny fertőző betegségeken beálló ízületi gyulladásokra. Orvosi Hetilap 1921. 21. sz.

Zur Bakteriologie des Gasbrandes. Wien. kl. Wschr. 1921. No. 44.

A háborút kísérő heveny fertőző betegségek eseteihez fűződő járványtani, bakteriológiai, szerológiai és kórboncolástani tanulságok. Az Orvostanhallgatók Önképző Egyesületének felkérésére tartott előadás. Budapesten 1921. ápr. 15.

A falu közegészségügyi reformjához. A „Falú Ország-

gos Szövetség" közegészségügyi szakosztályának ülésén tartott előadás. Budapest, 1921. okt. 10.

Az agyalap lágyburkán keletkezett cholesteatoma. A Budapesti Kir. Orvosegyletben 1921. ápr. 16-án tartott bemutatás. Orvosi Hetilap, 1921. 228. l.

A gerincvelő burkainak vérzéseiről. Magyar Orvosi Archivum, 1922. XX. kötet.

A malleus kórismézéséről. Orvosképzés 1922. 2—3. sz.

Adatok az ú. n. „spanyol influenza” megbetegedés kórbonctanához és kórtanához kül. tekintettel a kórboncolástani elváltozások kórereditére. (Az 1921. évi országos pályázaton br. Korányi Sándor professzor bírálata alapján a Chinoin-gyógyszer és vegy. gyár 50.000 kor. pályadíjával első helyen jutalmazott pályamű.) Magyar Orvosi Archivum 1922. XIII. köt. 1—6. sz.

Unter dem Bilde der toxischen Formen von Paratyphus verlaufende Typhusinfektionen. Wien. Klin. Wschr. 1922. No. 43.

A csecsemőkori skorbut klinikai és kórboncolástani megvilágításban (dr. Faludi Géza főorvossal, aki a klinikai részt írta). Orvosi Hetilap 1922. 26. sz.

Adatok a typhus abdominalis pathogenesiséhez. Orvosi Hetilap 1922. 37. sz.

Zur Kenntnis der Nomainfektionen. Wien. Med. Wschr. 1922. No. 43.

Adatok az emberi paratyphus fertőzések kórtanához és kórboncolástanához. Orvosi Hetilap 1922. 45. sz.

A berlini Koch Róbert-intézet keletkezéséről és hivatásáról. Egészség 1922. 1—2. sz.

Weil Edmund professzor (Nekrológ). Egészség 1922.

Az állatokról átragadó és sokszor halálos hevenyes fertőző betegségek hatására keletkező kóros elváltozások az emberi szervezetben. Egészség 1922.

A bárányhimlős bőrelváltozások alaki kórereditére vonatkozó vizsgálódásokról. Orvosi Hetilap 1923. (Ref. Zbl. Hautkrkh. 16. köt. 509. l.)

A kórboncolásban az infectio problémájának szolgáltatában. (Magántanári próbaelőadás.) Orvosi Hetilap 1923.

A kiütéses typhus laboratóriumi kórismézéséről. (A Közkórházi Orvostársulatban 1923. május 9-én tartott előadás.) Orvosi Hetilap 1923. 238. l.

Pasteur (munkásságának méltatása születésének 100. évfordulója alkalmából). Egészség 1923. 34. l.

Heveny fertőző betegségek folytán váratlanul beálló hirtelen halálesetekről. (A Közkórházi Orvostársulatban

1924. május 21-én tartott előadás). Népegészségügy 1924. 14—15. sz.

A fertőző betegségek cellularis pathologiái alapon felépíthető csoportosításában kitűzhető irányeszmékről (tanszékfoglaló előadás). Szeged 1925.

A kóronctan jelenlegi állásáról és fejlesztéséről. A Természet-, Orvos-, Műszaki és Mezőgazdaságtudományi Országos Kongresszus munkálatai. Budapest, 1926. 432. l.

Szöveti elváltozások biológiai felértékelése fertőző betegségekben. Rigler-Emlékkönyv. Szeged, 1926. 600. l.

Az orvostudomány legnagyobb magyar génuszáról. A „Szegedi Egyetem Barátai Egyesületében” 1926. december 2-án tartott előadás. Szeged, Városi nyomda 1927.

Az Egészség országa. (Beszámoló az 1924—25. évben Rockefeller-ösztöndíjjal az Északamerikai Egyesült Államokban és Nyugat-Európában folytatott tanulmányúton tett tapasztalatokról). A „Szegedi Egyetem Barátai Egyesülete” hődmezővásárhelyi fiókjának 1927. febr. 12-i ülésén tartott előadás. Széphalom, 1927.

A kísérleti rákkutatásról. A szegedi egyetemen tartott orvosi továbbképző előadás. Szeged, 1927. június 1.

A H.-concentratio jelentősége szervek színének a halál utáni tartós megőrzésében. Orvoseképzés 1927. 1. füz.

A szervezet gümő- és genykeltő bakteriumos társfertőzéseiről. (Az Orsz. Természettudományi Tanács Kutató-alapjának anyagi támogatásával készült dolgozat). Orvoseképzés 1927. 3. sz.

Az ételmérgezések pathológiája. (A budapesti orvosi továbbképző tanfolyamon 1928. jún. 14-én tartott előadás.) Orvoseképzés 1938. 3—4. füz.

Ars medica-Medicina. (A Kir. M. Pázmány Péter-Tud. Egyetem II. sz. Kóronctani Intézetében 1927. október 24-én tartott tanszékfoglaló előadás). Orvosi Hetilap 1928. 16. sz.

Über die post mortem Diagnose der Rotzkrankheit des Menschen. (A boroszlói német-magyar tudományos héten 1929. júl. 4-én tartott akadémiai előadás). L. Budapesti Szemle 1929. 135. l.

The importance of the H-ion Concentration in the colour-preservation of museum specimens. (Prof. Turnbull londoni pathológiai intézetében végzett vizsgálatok alapján). Acta litt. ac. scient. reg. Univ. hung. Francisco-Josephinae. Sectio Medicorum T. III. 1929. (Veszprémi-emlékfüzet.)

Zur Aetiologie und Pathogenese der Mischinfektionen

bei tuberkulösen Meningitiden. Acta litt. ac. Scient. Sectio Med. I. III. Szeged, 1929. 51. l.

A pandemiás influenza egyes kórbonctani vonatkozásairól. Orvostudományok 1929. 4—5. füzet.

Über Lungenrotz. (A Német Path. Társ.-ban, Berlinben tartott előadás). Verh. Deutsch. Path. Ges. XV. Tagung, Berlin 1930. 358. l.

A morphologia szerepe és hivatása az orvosi tudományokban. (A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Elnökségének felszólítására 1929. évi soproni vándorgyűlésen tartott előadás). Magyar Orv. Arch. 1930. XXXI. köt. 365. l.

In E. Krompecher Memoriam. MONE Orvostársadalmi Szemle, 1931. márc. 1. sz.

A rák és gümőkór egyes határkérdéseiről. A Magyar Orvosok Tuberkulosis Egyesületének XI. nagygyűlésén 1922-ben tartott referatuma. Orvostudományok 1930. 3. füzet.

A sugárzás kezelése hatása a rák szöveti szerkezetére. A budapesti Kir. Orvosegyesületben 1930. máj. 3-án tartott előadás. Magyar Orvosi Archivum 1930. XXXI. köt. 372. l.

A rákdaganat művi és a rákbeteg szervezet magától jövő befolyásoltatásának kórbonctani vonatkozásairól. — (1931. IX. 19-én tartott orvosi továbbképző előadás, melyhez kapcsolódó kísérletek a Széchenyi István-Tud. Társaság anyagi segítségével végeztek). Orvostudományok 1931. 5. füzet.

Malleosis pulmonum kapcsán végzett kórszövettani tanulmányok. Magyar Orvosi Archivum 1930. XXXI. köt. 402. l.

Bilirubinbildung in Gewebekulturen. (A Német Path. Társ. nagygyűlésén Münchenben tartott előadás). Verh. Dtsch. path. Ges. 26. Tagung, München, S. 118.

Sur l'influence du pH dans la préparation colorée des pièces anatomo-pathologiques. (A II. nemzetközi összehasonlító path. congressuson, Párizsban, 1931. okt. 16-án tartott előadás). Extrait du Deuxieme Congrès international de Pathologie comparée. Paris, 1931.

A szervezet természetes ellenállásának vizsgálata heveny fertőzésekkel szemben. Magyar Pathológusok Társaságának nagygyűlési munkálatai, 1932.

Fusiformis-bacillusos fertőzések terjedése az ideg-pályák útján. A M. Path. Társ. nagygyűlésének 1933. évi munkálatai.

Az orvosi pálya lelki igényei. Orvostudományok 1933. 2. f.

Addition to the acquaintance of the behaviour of artificial locally influenced cancer tumours and to the various general questions of the organism attacked by cancer. Kir. Egyetemi-nyomda. Budapest, 1931.

Rákos betegek halálának közvetlen okairól. (A budapesti Kir. Orvosegyesületben 1932. márc. 11-én tartott előadás a Széchenyi-Tud. Társaság anyagi támogatásával végzett vizsgálatok alapján). Orvosi Hetilap 1932. 11. sz.

A gyermekkori növekedési zavarokhoz. (Felkért hozzászólás a M. Gyermekorvostársaság 1931. évi nagygyűlésének referatumaához). Magyar Orvosi Nagyhét Munkálatai 1931.

Sur la problème de la résistance naturelle. (L'étude de la résistance spécifique des rats blancs.) Ann. d'Anat. path. 1933. X. No. 1.

Über die Weiterverbreitung fusobacillärer und carcinomatöser Prozesse auf den Blut- und Lymphwegen des V. und X. Gehirnnerven. Beitr. path. Anat. 92. H. 1. (1933) Festschr. f. K. Buday.

Contribution a l'étude de l'histo-biochimisme de l'hémorragie cérébrale. Recherches sur la régression chimique du pigment du sang de foyer apoplectique. (A „Société anatomique de Paris” elnökségének meghívására 1933. október 12-én a társaság plenaris gyűlésén Párizsban tartott előadás.)

Tanévnyitó beszéd. (A Pázmány-Egyetem 300. tanévének dékáni minőségben tartott megnyitása alkalmából). Kir. M. Egyetemi-nyomda. Budapest, 1934.

Die Diagnose des Malleus an der Leiche. (A bécsi egyetemi kóronctani tanszék alapításának 100. évfordulója alkalmából nemzetközileg felkért szerzők által írt Rokitsansky Prof.-emlékfűzet számára készült dolgozat.) Wien. Med. Wschr. 1934. 14. sz.

Weitere Untersuchungen über Gallenfarbstoffbildungen in Milzgewebeskulturen. (Dr. Sümegi I. és dr. Csaba M. közreműködésével.) Virchows Arch. 293. (1934.)

Különböző szervek resistenciája gümőkóros fertőződéssel szemben. (Orvosi továbbképző előadás.) Budapest, 1934. szeptember hó.

Prof. Farkas Géza (Nekrológ). Orvosi Hetilap, 1934.

A basocellularis rák fogalmi köre. (A Magy. Path. Társ. Rákkutató Szakosztálya megalakítása alkalmából tartott szakosztályi elnöki megnyitó előadás.) Orvosi Hetilap 1934. 29. sz.

Das Schicksal des Hämoglobins im Inneren von Ge-

hirngeschwülsten. (Hozzászólás Henschen Prof.: „Gliome” című referatumaához.) Verh. Dtsch. Path. Ges. 1934. 74—75. l.

Gelber Farbenton des Schädeldaches in Fällen von Diabetes mellitus. (Hozzászólás Aschoff prof.: „Über den Karotinhalt menschlicher Gewebe” c. előadásához.) Verh. Dtsch. Path. Ges. 1934. 147. l.

Über erfolgreiche Heterotransplantation des Ehrlichen Mäusekrebses auf weisse Ratten. (Hozzászólás Domagk Prof.: „Neuere Beobachtungen an Transplantations-Tumoren” c. előadásához.) Verh. Dtsch. Path. Ges. 1935. 126. l.

A kísérleti rákkutatás tanulságai a klinikus számára. (A budapesti Kir. Orvosegyesületben 1934. nov. 3-án tartott előadás.) Orvoseképzés, 1935. 3. sz.

Teaching and researchwork in pathological Anatomy. (Az „Orvoseképzés”-nek a Pázmány-Egyetem 300 éves jubileuma alkalmából kiadott „Educatio Medicorum” ünnepi számába, felkérésre írt közlemény.) Orvoseképzés 1936. 85. l.

A kórbonctan művelése és tanítása. (Az előbbi közlemény magyar nyelven). Orvoseképzés, 1935.

Bemerkungen zur Frage der geschwulsterzeugenden Regeneration. Klin. Wschr. 1935. No. 8.

Válasz Follmann Jenő: „A daganatos regeneratio kérdése” c. cikkére. M. Orv. Archivum 1935. 2. füz.

Über den experimentellen renalen Zwergwuchs. (A Német Path. Társ. XXVIII. nagygyűlésén Giessenben tartott előadás). Verh. Dtsch. Path. Ges. 1935. 240. l.

Elgondolások a magyar orvoseképzés fejlesztésének érdekében. MONE Orvostársadalmi Szemle 1935. 6. sz.

Zur Entstehungsweise der Windpockeneruptionen. (A IX. Nemzetközi Dermatológiai Congressuson tartott előadás.) Deliberat. IX-i Congressus Internat. Dermat. II. köt.

Skin Lesions in Human Glanders. (A IX. nemzetközi Dermatológiai Congressuson angol nyelven tartott előadás.) Deliberat. IX-i Congressus Internat. Dermat. II. kötet.

Memorandum a Pázmány-Egyetem 300 éves fennállásának emlékéért megörökíteni hivatott egyetemi Tüdőbeteg-pavillon létesítése ügyében. Kir. M. Egyetemi nyomda. Budapest, 1935.

Ünnepi beszéd az Egyetemi Tüdőbeteg-pavillon alapkövetétele alkalmából 1935. szept. 27-én. A Kir. M. Páz-

mány Péter-Tud. Egyetem jubileumi Emlékkönyve. Budapest, 1936. 239—244. 1.

Adatok a gázgangraenás fertőzés kísérleti pathológiájához. Magyar Path. Társ. 1936. évkönyve.

Contributions à la pathologie expérimentale de la gangrène gazeuse. III. Nemzetközi összehasonl. path. kongresszus. Athen, 1936.

The rôle of the liver in the metabolism of cancerous rats. II. Nemzetközi rákkongresszus. Bruxelles, 1936.

Additions to the acquaintance of the natural resistance and immunobiological behaviour of tumorous animals against bacterial infections. Report on the work of the Széchenyi Scientific Society. 1937.

A porphyrinek klinikai jelentősége és szöveti elváltozásokban való kimutathatósága. Orvosképzés, 1937. évi 2. füzet.

Az egyetemi orvosdoktorra képzés hazai reformja. Az 1936. évi Orsz. Felsőokt. Kongresszuson előadott referátum „Magyar Felsőoktatás” 1937. és referálva Conférence internationale d'enseignements supérieur. Paris, 26—28. Juillet, 1937. Orsz. Felsőokt. Tanács kiadványa. 1939. Kir. M. Egyet.-nyomda.

Über Porphyrinbefunde. Verhandlungen d. Deutschen Path. Gesellschaft, 1937. Mikrofilmvorweisung von explantierten Bandwurmfinnen. Verhandlungen d. Deutschen Path. Gesellschaft, 1937.

Zur Frage der Anaemie von Krebsratten. III. Nemzetközi Geographiai Path. Kongresszus. Stockholm, 1937.

In Kolomani Buday Memoriam. Orvosképzés, 1938. I. füz.

Orvosok és a materialista világnézet. „Theologiai Szemle”. 1938. Debrecen.

Az egyetemi orvosi segédtanerőink helyzetének javításáról. „Egyetemi Élet”. 1938. 1—2. sz.

Über die röntgenologisch feststellbare anatomische Grundlage des plötzlichen Herztodes bei Luftembolie. (Mit ergänzenden experim. kinematographischen und histologischen Studien.). Verhandl. d. Deutsch. Path. Ges. 1938.

Über die funktionelle Pathologie und experimentelle Therapie der venösen Luftembolie (a Berliner Akademie f. ärztl. Vorbildung felkérésére az 1939. évi berlini Nemzetközi Orvosi Továbbképző Tanfolyamon tartott előadás megjelent: „Ein Querschnitt durch die neueste Medizin, dargestellt von ihren Schöpfern” kiadványban.). G. Fischer, Jena, 1940.

Neue funktionell-pathologisch begründete Richtlinien zur experimentellen Therapie der venösen Luftembolie. Deutsche Med. Wochenschrift. 1940. VI. sz.

Sejtek, szövetek kóros alakú tüneteit szemléltető újabb biofizikai módszerek. A budapesti Kir. Orvosegyesület: „Újabb kutatások eredményei a gyakorló orvos szempontjából” sorozatos előadásai bevezetőjeként tartott előadás. „Orvosképzés”. 1939. 2. füz.

Histological Studies on early epidemic influenza and measles virus-infections (Contributions to the behaviour of the bronchialwall ganglia.). Atti E Comunicazione del IV Congresso Internazionale di Pathologia Comparata. Róma, 1939.

A tüdő arterialis záróberendezéseinek kísérleti kórtani jelentősége. Magy. Path. Társ. 1939. évkönyve.

A kísérleti vénás légembólia halálos következményeinek elháríthatósága. (A budapesti Kir. Orvosegyesület 1940. évi Tauszk Ferenc-jutalomdíjával kitüntetett előadás.) Orvosi Hetilap: Orvostudományi közlemények. 1940. 2. szám.

Investigations on a New heterologous Tumor. Budapest, 1938. *Successfully propagated in Hungarian white rats.* The American Journal of Cancer Vol. XXXIX. 1940. május 1.

Hadi prosecturák feladatai és célkitűzései a heveny fertőző betegségek elleni küzdelemben. „Honvédorvos” 1940. 3—4. szám.

A tüdőbeli elsődleges rákok kórtani és kísérleti kórtani gyakorlati tanulságai. Orvosképzés, 1941. 1. füz.

Bausteine zur lebensrettenden Therapie der venösen Luftembolie. (A giesseni egyetem felkérésére az egyetem ünnepi hetén 1940. nov. 7-én tartott előadás.) Virchows Archiv. 307. kötet, 2. füz.

A tumor-katapsia alternáló módosíthatóságáról. M. Path. Társ. 1940. évkönyve.

„Quo vadis Medicina”. Mone Orvostudományi Szemle, 1941. 2. sz.

Légembolizált állatok megmentése túlnyomásos kamrában. (Budapesti Kir. Orvosegyesületben 1941. ápr. 18-án tartott előadás.) Orvosi Hetilap, 1941. 18. sz.

Kísérleti állatok gümőkórjának hormonális befolyásolása. (A budapesti Kir. Orvosegyesületben 1941-ben tartott előadás.) Orvosi Hetilap, 1941. 18. sz.

resistens állatokban. M. Path. Társ. 1941. nagygyűlésén tartott előadás. M. Path. Társ. Évkönyve 1942.

Megemlékezés néhai Genersich Antal professzorról, születésének századik évfordulója alkalmából. Orvosképzés, 1942. (nyomtatás alatt).

Alulírottak tisztelettel ajánljuk a M. Tud. Akadémia III. osztályának B) alosztályába *levelező* tagnak **dr. BEREI SOÓ REZSŐ**-t, a kolozsvári M. Kir. Ferenc József-Tudományegyetemen a növényrendszertan ny. r. tanárát.

Berei Soó Rezső 1903 augusztus 1-én született Székelyudvarhelyt régi székely nemesi családból. Iskoláit Kolozsvárott, majd a budapesti egyetemen kitűnő eredménnyel végezte és 1926 őszén sub auspiciis Gubernatoris bölcsészetdoktorrá avatták. Már mint egyetemi hallgató kutató munkákat végzett, előadásokat tartott, irodalmi munkásságot fejtett ki. Ezek alapján kiküldetést nyert botanikai kutató munkájának folytatására. Berlinben 1925—1927-ig dolgozott a botanikai múzeumban növényrendszertani és növényföldrajzi tárgykörben. Időközben több tanulmányutat tett (Olaszország, Anglia, Balkán, Kis-Azsia, Közép- és Nyugat-Európa). 1927. augusztusában mint a tihanyi Biológiai Intézet adjunktusa a Balaton vidékének növényzociológiai feldolgozásával foglalkozott. Munkásságának ez a szakasza 1929 decemberében zárul, amikor a debreceni egyetem növényteni tanszékére neveztetett ki 27 éves korában ny. rk., majd 1935-ben rendes tanárrá. E tanszéken 1940-ig működött, amikor a kolozsvári egyetemre nevezték ki. Jelenleg a kolozsvári egyetemen a növényrendszertan és növényföldrajz ny. r. tanára és a botanikus kert, továbbá az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytárának igazgatója. Munkásságában célul tűzte ki Magyarország vegetációjának korszerű synökológiai és szociológiai irányú feldolgozását, a flóra multjának kutatását, mikroklimatikai és phytopedológiai vizsgálatát, az ország természetes tájegységeinek szintetikus feldolgozását. Ezekben az irányokban nemcsak saját maga fejt ki a világirodalomban páratlan termékenységgű kutató munkát és irodalmi működést, hanem iskolát teremt, és tanítványainak egész sora vesz részt munkásságában. Több száz dolgozatában legjelentősebbek azok az eredmények, melyek a magyar pusztának és növényzetének keletkezését

tisztázták, a magyar flóra több egységét elemezték (Balaton, Nyírség, Mátra, Tiszántúl, Székelyföld), majd pedig egyes nehéz nemzetség feldolgozását kísérik meg (Rhinanthus, Orchis, Alchemilla, Potamogeton). Dolgozatai, amelyeknek felsorolását mellőzzük, a magyar nyelven kívül latin, német, francia, angol és olasz nyelven is megjelentek, részben hazai, részben külföldi folyóiratokban és művekben, valamint az általa alapított „Geobotanica Hungarica 1936-tól” c. folyóiratban.

Hírneve nemcsak művei révén terjedt túl az ország határán, hanem a nemzetközi kirándulásokon és kongresszusokon tartott előadásai, továbbá titkári és előadói munkássága, német csere-tanári előadás-sorozata, számos tanulmányútja révén is, minekfolytán több külföldi társaság tagja, számos külföldi folyóirat referense, gyűjteményes mű munkatársa lett. A Szent István-Akadémia 1937-ben rendes tagjai sorába iktatta. Az 1940. év nyarán a hallei kaiserl. Akademie der Deutschen Naturforscher választotta tagjává. Még megemlítjük, hogy tevékeny szerepet játszik a művészet, főképpen a magyar grafika kérdéseinek kutatása, valamint szaktárgyának népszerűsítése körül.

Irodalmi munkásságáról kiemeljük, hogy a florisztika köréből 12, a szociológia köréből 46, a rendszertan köréből 35, a flórakutatás területéről 25 nagyobb dolgozata jelent meg, amelyekhez még közel 650 kisebb-nagyobb közlemény csatlakozik. Ezek fontosabbjait alább közöljük.

Fontosabb művei:

I. Florisztikai és fejlődéstörténeti növényföldrajz.

Floren- und Vegetationskarte des historischen Ungarns. Mit 2 Karten. Tisza-Társ. Honismertető Biz. Kiadv. No. 30. (1933.) 1—35.

A magyar puszta fejlődéstörténetének problémája. (The Vegetation and the Development of the Hungarian Puszta.) Földr. Közl. 1931. 1—17.

Die Orchideen Europas und des Mediterrangebiets. I. (10 Karten) Pflanzenareale III. 7. (1932.).

Melampyrum. (8 Karten.) Pflanzpyrum (8 Karten).

Vergangenheit und Gegenwart der pannonischen Flora und Vegetation. Nova Acta Leopoldina N. F. IX. Nr. 56. S. 50, mit 10 Tafeln (1 Karte u. 18. Photos) u. 4 Abb.

Vergangenheit und Gegenwart der Vegetation der ungarischen Tiefebene. Verh. Bot. Ver. d. Prov. Brandenburg 1940. 94—97. Sitzungsberichte.

II. Szociológiai és ökológiai növényföldrajz.

Geobotanische Monographie von Kolozsvár (Klausenburg) I. Tisza-Társ. Honism. Biz. Kiadv. No. 15—16. (1927.) 1—152.

Vegetációtanulmányok a Déli Hargitán. — Vegetationsstudien in der südlichen Hargita. Tisza-Társ. Honism. Biz. Kiadv. No. 23. (1930.) 1—26.

Vergleichende Vegetationsstudien — Zentralalpen, Karpathen, Ungarn — nebst kritischen Bemerkungen zur Flora der Westkarpathen. Veröff. Geobot. Inst. Rübel, Zürich VI. (1930.) 237—322.

Kísérleti ökológiai tanulmányok a Balaton vidékén. I. M. Tud. Akadémia Mat. Természettud. Ért. 1929. 602—614.

A Balatonvidék növényyszövetkezeteinek szociológiai és ökológiai jellemzése. (incl. Kísérleti ökológiai tanulmányok a Balatonvidéken II.) M. Tud. Akadémia Mat. Természettud. Ért. 1933. (L) 669—712.

Adatok a Balatonvidék flórájának és vegetációjának ismeretéhez. M. Biol. Int. Munkái II. (1928.) 132—136. III. (1930.) 169—183. IV. (1931.) 293—319. V. (1932.) 112—121.

Összehasonlító növényyszociológiai tanulmányok. I. Botan. Közl. 1933. 58—69.

A Hortobágy növénytakarója. Debreceni Szemle, 1934. 56—77.

A történelmi Magyarország növényyszövetkezeteinek áttekintése. I. M. Tud. Akadémia Mat. Természettud. Ért. 1935. (LIII) 1—58.

A Nyírség vegetációja. I—III. M. Tud. Akadémia Mat. Természettud. Ért. 1938. (LVII) 888—896, 897—910. 1939. (LVIII) 833—844.

Növényyszövetkezetek Sopron környékéről. Acta Geobotanica Hungarica IV. (1941.) 3—34.

III. Genetika és rendszertan.

A saisonpolymorphizmus lényege, jelentősége és kritikája. M. Tud. Akadémia Mat. Természettud. Ért. 1926. 320—331.

Sur les caractères morphologiques des genres Melampyrum et Rhinanthus et leur valeur systématique. Bull. Soc. Bot. de la France 1929. 611—622.

A Saponaria nemzetség hazánkban és a S. officinalis alakköre. M. Bot. Lapok 1920. (1921.) 42—47.

Über die mitteleuropäischen Arten und Formen der Gattung Consolida (DC). S. F. Gray. Österr. Botan. Zeitschr. 1922. 233—246.

Aster tanulmányok. Botan. Közl. 1925. 56—64.

Systematische Monographie der Gattung Melampyrum. Berlin—Dahlem, 1927. S. 100. Mit 3 Karten. (Sonderausgabe aus Feddes Repert. regni veget. 1926—27).

Revision der Orchideen Südosteuropas und Südwestasiens. Botan. Archiv. XXIII. (1928.) 1—196.

A new Himalayan Orchis. Journal of Botany 1928. 15—17.

Revision der Orchideae-Ophrydineae von Ostasien und dem Himalaya. Annales Mus. Nat. Hung. 1929. (1930.) 339—384.

Sur les Dactylorchidées de l'Afrique septentrionale. Bull. de la Soc. d'Hist. Natur. de l'Afrique du Nord. 1933. 169—175.

Diagnoses plantarum novarum et revisio formarum specierum nonnullarum. Feddes Repert. 1926. 316—322.

Formes, distribution et genèse du Mélèze européen. Bull. Soc. Bot. de la France 1932. 651—667.

A magyar vizek virágos vegetációjának rendszertani és szociológiai áttekintése. M. Biol. Int. Munkái II. (1928.) 45—79. VII. (1934.) 135—153. VIII. (1936.) 223—240. (1 táblával), X. (1938.) 174—194.

Die Arten und Formen der Gattung Potamogeton in der Flora des historischen Ungarn. I—II. Feddes Repert. 1938. (XLV) 65—78, 244—256.

A Sorbus aria csoport a Magyar Középhegység keleti felében. Acta Geobotanica Hung. I. (Tisia II. 1937.) 215—228. 22 ábrával.

IV. Flóraművek, florisztika.

Nyírség-kutatásunk florisztikai eredményei. Botan. Közl. 1934. 218—252.

Pótlékok nyírségi flórakutatásunk eredményeihez. I—II. Botan. Közl. 1937. 33—34. 1939. 307—312.

A Mátra-hegység és környékének flórája. Flora regionis montium Mátra. Magyar Flóraművek I. 1 térképpel. Debrecen, 1937. p. XII. és 90.

Végigtekintve ezen a szokatlan munkabírásról és termékenységről tanúskodó munkásságon, kétségtelen előttünk, hogy Soó Rezső professzorban Akadémiánk oly tagot

nyerne, akitől még jelentős tudományos eredményeket várhat.

Szabó Zoltán r. t.
Dudich Endre l. t.
Doby Géza l. t.

Jávorka Sándor l. t.
Gombocz Endre l. t.
vitéz Varga Lajos l. t.

Alulírottak a III. osztály B) alosztályába *levelező* tagul ajánljuk **dr. JOHAN BÉLA** államtitkárt, egyetemi c. ny. rk. tanárt.

Johan Béla 1889-ben Pécsen született. Orvosdoktor. Kezdetben mint néhai Buday Kálmán tanár tanársegéde (1914.) és adjunktusa (1921.) s a székesfővárosi Szent István-kórház főorvosa (1917.) főleg kórbonctani és kórszövettani tanulmányokkal foglalkozott. Ebből a tárgykörből képesítették magántanárrá is (1919.). De már ebben az időben is erősen foglalkoztatták bakteriológiai kérdések. Nagyobb számú közlései ebből az időből a tudományos kutató munkára való különös rátermettségéről tesznek bizonyosságot és azt igazolják, hogy széleskörű, alapos képzettsége kitűnő ítélőképességgel párosul. Bakteriológiai tanulmányai során érdeklődése mindinkább ráterelődött a közegészségügyi problémákra, s nyilván ez késztette arra, hogy ismételten hosszabb tanulmányutakat tegyen Észak-Amerikában és Európaszerte. Különösen hosszú időt, majdnem egy évet, töltött Észak-Amerikában, ahol mint a Rockefeller-alapítvány ösztöndíjasa több intézetben bűvázkodott. Hosszabb időt töltött laboratóriumi munkával a bécsi Serothérapeutisches Institutban és a párizsi Pasteur-intézetben is.

Mikor a törvényhozás elhatározta a M. Kir. Országos Közegészségügyi Intézet felállítását, Johan Bélát bízták meg mint igazgatót az intézet megszervezésével (1925). Ugyanebben az időben nyerte el az egyetemi ny. rk. tanári címet is. Az intézet megszervezésével, majd fokról-fokra való kifejlesztésével alkotó képességének fényes tanújelét adta. Intézetében, melyről a külföldi szakkörök is az elragadtatás hangján emlékeztek meg, nemcsak maga folytatta eredményesen tudományos bűvázkodását, hanem vezetése és irányítása mellett nagyszámú munkatársa is általánosan megbecsült tudományos tevékenységet fejtett ki.

Mint az Országos Közegészségügyi Intézet igazgatója már 1927-ben megkezdte szívós és küzdelmes fáradozását

Magyarország, elsősorban a magyar falu közegészségügyének javításáért. Mint alapos ismerője a hasonló külföldi törekvéseknek, ritka éleslátással ismerte fel a sajátos magyar viszonyokat s ezekhez igazodva, nem pedig külföldi mintaképeket utánozva, építette ki, időnként nagy akadályokkal megbirkózva, azt az egészségvédelmi rendszert, melyet a zöldkereszt-mozgalom nevéen a nagyközönség is jól ismer. Ennek az egészségvédelmi rendszernek kialakítását elsősorban azok a nagyjelentőségű vizsgálatok tették lehetővé és indokoltá, amelyeket Johan Béla és munkatársai az intézetben végeztek. Később, most már mint belügyminisztériumi államtitkár (1935), továbbfejlesztette és mindinkább kiszélesítette ezt az egészségvédelmi rendszert, úgyhogy az a hatósági orvosi szolgálat újjászervezésével együtt országszerte fokozatosan kiépült s ma már biztos alapokon nyugszik. Legutóbb szervesen magába olvasztva a már korábban működött többi egészségvédelmi intézményeket, az 1940. évi VI. t.-c.-ben egységes egészségvédelmi rendszer alakjában jelent meg. Johan Béla működése bizonyossága annak, miképen párosulhat szerencsés formában a tudományos kutató munka a gyakorlati alkotó tevékenységgel.

Miként e rövid ismertetésből és a csatolt irodalmi jegyzékből is megállapítható, Johan Béla rendkívül értékes működést fejtett ki mint kutató tudós és mint az országos közegészségügyet magas színvonalra emelő szervező egyaránt. Irodalmi tanulmányaival, melyek javarésze német, angol vagy francia nyelven is megjelent, szintűgy a nemzetközi egészségügyi tanácskozásokon való eredményes tevékenységével a külföldön is ismertté és megbecsültté tette nevét. Johan Béla megítélésünk szerint nemcsak méltó arra, hogy Akadémiánk tagjai sorában helyet foglaljon, hanem megválasztása esetén nagyon tevékenyen kivenné részét Akadémiánk munkájából is.

Zimmermann Ágoston r. t.	Herzog Ferenc r. t.
Marek József íg. és r. t.	Szabó Zoltán r. t.
Manninger Rezső r. t.	Neuber Ede l. t.
Orsós Ferenc r. t.	Issekutz Béla l. t.

Főbb munkáinak jegyzéke:

Elsőleges elszarusodó laphámrák a tüdőben. (Budapesti Orvosi Ujság, 1914. 32. sz.)

Enyhébb reakciójú typhusvaccina. (Budapesti Orvosi Ujság, 1915. 19. sz.); *Über eine Typhusvakzine mit mil-*

derer Reaktion. (Deutsche med. Wschrift, 1915. 45. sz.); *Typhusvakzine mit milderer Reaktion.* (Deutsche med. Wschrift, 1915. 46. sz.).

Tarkómerevséggel járó typhus abdominalis esete. (Gyógyászat, 1915. 36. sz.).

Újabb tapasztalataink és kísérleteink a Besredka-féle sensibilizált typhusvaccinával. (Szécsi Jenővel együtt, Orvosi Hetilap, 1915.).

Typhusbacillus okozta gennyedésről. (Orvosi Hetilap, 1916. 39. sz.). *Über Typhusbazillen-Eiterungen.* (Centralbl. f. Bakteriologie, I. 1917. 79. k., 6. sz.).

Rhabdomyosarcoma chondro-myxomatosum a felkaron. (Magyar Orvosi Archivum, 1916. 6. sz.); *Ein Rhabdomyosarcoma chondro-myxomatosum des Oberarmes.* (Frankfurter Zschrift f. Pathologie, 22. k., 1. sz.).

A balassagyarmati és zsolnai anaerob sebfertőzések kórokozó bacillusára (Bacillus pyogenes anaerobius) vonatkozó vizsgálatok és kísérletek. (Orvosi Hetilap, 1917. 31—32. sz.); *Beiträge zur Biologie des Bacillus pyogenes anaerobius.* (Centralbl. f. Bakteriologie, I. 1921. 87. k., 4. sz.).

A typhusbacillusnak előzőleg védoltott betegek véréből való kimutatására vonatkozó kísérleti vizsgálatok. (Budapesti Orvosi Ujság, 1917. 39. sz.).

Über den Spirochätennachweis bei Syphilis. (Deutsche med. Wschrift, 1917. 39. sz.).

Anaerob streptococcusok által okozott sebfertőzésről. (Gyógyászat, 1917. 48. sz.).

Újabb adatok a himlő laboratóriumi diagnostikájához. (Vas Bernáttal együtt, Orvosi Hetilap, 1918. 9. sz.); *Beiträge zur histologischen Diagnose der Pocken beim Kornealversuch nach Paul.* (Wiener klin. Wschrift, 1918. 24. sz.).

A laza kötőszövetbe juttatott bakteriumok eltűnésének módjára vonatkozó kísérleti szövettani vizsgálatok, különös tekintettel a leukocyták viselkedésére. (Orvosi Hetilap, 1918. 19. sz.).

Pneumococcusok okozta megbetegedésekről. (Pénztézetek Hadikórházának II. évkönyve, 1920.).

Elmeszesedő cysticercus okozta tüneti epilepsia. (Orvosi Hetilap, 1920. 40. sz.).

Rosszindulatú daganatsejtek nucleolusairól. (Orvosi Hetilap, 1921. 7. sz.). *Über die Nucleolen maligner Ge-*

schwulstzellen. (Centralbl. f. allg. Path. u. path. Anatomie, 1922. 32. k., 16. sz.).

Veleszületett lymphosarcoma háromhetes csecsemő májában. (Orvosi Hetilap, 1921. 10. sz.). *Kongenitales Lymphosarkom der Leber eines drei Wochen alten Säuglings.* (Jahrb. f. Kinderheilk., 1922. 97. k., 3—4. sz.).

Gumma syphiliticum ovarii positiv spirochaeta-lelettel. (Kubinyi Pállal együtt, Orvosi Hetilap, 1921. 14. sz.); *Gumma syphiliticum ovarii, positiver Spirochätenbefund.* (Zentralbl. f. Gynäkologie, 1922. 2. sz.).

A reticuloendothelialis apparatus szerepéről a szervezet háztartásában, különös tekintettel a haemoglobin-anyagcserére. (Orvosképzés, 1922. 1. sz.).

Adatok a gyermekkori aplasiás anaemia kérdéséhez. (Orvosi Hetilap, 1922. 22. sz.).

A vörös nyirokcsomókról, különös tekintettel az anaemia perniciosára. (Magyar Orvosi Archivum, 1922. 20. k.).

Corpus pineale-daganat okozta korai pubertas, egyéb belső secretiós mirigyek elváltozásai. (Orvosi Hetilap, 1922. 38—39. sz.).

A miliaris tuberculosis gyógyulásának lehetőségéről. (Kern Tiborral együtt, Orvosi Hetilap, 1922. 49. sz.); *Über die Möglichkeit der Heilung der Miliartuberkulose.* (Beiträge zur Klinik d. Tuberkulose, 1922. 56. k., 1. sz.).

A simple and rapid method for preparing macroscopic bone specimens. (Bull. of the International Association of Medical Museums, 1924. 10. sz.).

Typhusbacillusokat phagocytáló leukocytákra vonatkozó megfigyelések. (Magyar Orvosi Archivum, 1924. 21. k.).

A vörheny aetiologiájáról és pathogenesiséről a Dick-féle munkák nézőpontjából. (Orvosi Hetilap, 1926. 4. sz.); *Erfahrungen mit der Dickschen Scharlachhautprobe und der prophylaktischen Immunisierung.* (Deutsche med. Wschrift, 1926. 31. sz.).

A vörheny elleni védekezés a Dick-féle eljárással. (Orvosi Hetilap, 1926. 26. sz.); *Die Scharlachprophylaxe nach der Dickschen Methode.* (Klin. Wschrift, 1926. 47. sz.).

What conclusions can be drawn from the different degrees of the Dick skin test reactions? (Journal of Immunology, 1931. 13. k., 1. sz.).

Neuere Bestrebungen auf dem Gebiete der Scharlach-

prophylaxe. (Monatsschrift f. Kinderheilkunde, 1927. 37. k.).

A tüst elleni küzdelem kérdésének állása hazánkban és a külföldön. (Népegészségügy, 1928. 10. sz.).

Az ápolónő- és védőnőkérdésről. (Budapest, 1929. 96. l.).

A diphtheria elleni hatósági és egyéni védekezés néhány kérdéséről. (Tomcsik Józseffel együtt; Népegészségügy, 1930. 6. sz.); *Über die Bekämpfung der Diphtherie in Ungarn.* (Klin. Wochenschrift, 1930. 29. sz.); *Über die aktive Immunisierung mit Diphtherie-Anatoxin in Ungarn.* (Klin. Wochenschrift, 1930. 40. sz.).

Die Diphtherie seit Bretonneau, herausg. v. J. v. Bókay: *Kapitel III. Aetiologie.* (Ergebnisse der inneren Medizin und Kinderheilkunde, 1922. 42. k.).

A falvak hastypus-járványairól. (Orvosi Hetilap, 1934. 28. sz.); *Rural typhoid fever.* (Journ. of infectious diseases, 1936. 58. k., 1—2. sz.).

Az orvosok képzése a közegészségügyi szolgálatra. (Ugyanez németül és angolul is: Orvosképzés 1935. jubileumi füzet.).

A diphtheria elleni védekezés mai állása. (Orvosképzés, 1936. 6. sz.).

A magyar falu vízellátása. (Népegészségügy, 1938. 10. sz.).

L'oeuvre de l'hygiène publique préventive en Hongrie. (La Presse Médicale, 1938. 51. sz.).

A tuberculosis-kérdés és a tuberculosis elleni küzdelem hazánkban. (Orvosi Hetilap, 1939. 5. sz.).

Gyógyul a magyar falu. (Budapest, 1939. 296. l.). A könyv megjelent németül is „*Gesundheitsdienst auf dem Lande in Ungarn*” és angolul „*Rural Health Work in Hungary*” címen.

A fertőző betegségek elleni küzdelem utolsó 10 éve Magyarországon. (Magyar Statisztikai Szemle, 1941. 10. sz.).

Akadémiánk III. osztályának B) alosztályába tisztelettel levelező tagnak ajánljuk **dr. SOÓS LAJOS**-t, a Magyar Nemzeti Múzeum állattárának nyug. múz. igazgatóját, mint zoológust.

Dr. Soós Lajos 1879. február 6-án született Magyar-gencsen. Evangélikus vallású. Egyetemi tanulmányainak elvégzése után rövidesen a Magyar Nemzeti Múzeum állat-

tárához került, ahol a puhatestűek (Mollusca) gyűjteményének őre lett. A hivatali hierarchia rangfokozatain átmenve, mint múzeumi igazgató vonult nyugalomba 1935-ben.

1904-ben, 1910-ben és 1914-ben hosszabb időt töltött külföldön. Dolgozott a párizsi és londoni múzeumban, valamint a villefranche-i zoológiai állomáson. 1910-ben Akadémiánk a *Vitéz*-féle pályázat kapcsán külön díjra érdemesítette egyik dolgozatát (15). 1914-ben a Természettudományi Társulat *Margó*-díját nyerte el. 1916—1919 között az akkori Állatorvosi Főiskolán az állattan és parazitológia előadója volt. A Természettudományi Társulat állattani szakosztályának folyóiratát, az „Állattani Közleményeket” szerkesztette 1908—1919 közt, majd ismét ő szerkeszti 1926-tól. Az Állattani Szakosztálynak 1932—1935. közt elnöke volt.

Soós Lajos a puhatestű állatoknak (Mollusca) világviszonylatban is elsőrendű bűvára, nemkülönben hazánkban is a malakológia vezéregyénisége. Első dolgozatának megjelenése (1904.) óta állandóan ezekkel foglalkozott és így tudományos munkásságának java erre a csoportra vonatkozik. Tanulmányait mindig széles és mély alapra építette fel. Valóban alig van szaktudományának olyan területe, amelynek ismeretéhez ne szolgáltatott volna adatokat.

Hivatali munkakörének megfelelően legnagyobb számúak rendszertani és faunisztikai dolgozatai, amelyeket sokszor nehéz egymástól élesen elválasztani, mert hiszen a kétféle terület ismeretei egymást szervesen kiegészítik. Dolgozataiban sok új csigafajt, sőt új nemeket is írt le. Minden rendszertani munkája anatómián alapszik. Azonban nemcsak így szolgáltatott becses adatokat a csigák rendszertani anatómiájához, hanem *sui generis* anatómiai tanulmányai is jelentek meg, amelyek ugyancsak nagy mértékben hozzájárultak a csigák természetes rendszerének kialakulásához. Fontosak és külföldön nagy sikert arattak cytológiai, ill. szövettani vizsgálatai is a csigák ivarsejteiről és izomzatáról.

Hazánk Mollusca-faunájának kutatásában tevékeny részt vett. Részletmunkáin kívül jelentősek összefoglaló dolgozatai. Így rendkívül találó képet festett a Nagy-Alföld puhatestű faunájáról, majd a híres bátorligeti fauna tanulmányozása alapján az Alföld állatvilágának eredetéhez szólt hozzá nagy avatottsággal. Ezek után természetes volt, hogy ő volt az első magyar zoológus, aki

egy állatcsoport sokesztendei beható vizsgálata és valamennyi adat alapján vállalkozott arra, hogy hazánk állatföldrajzi felosztását kidolgozza. E közleménye minden további magyar állatföldrajzi dolgozatnak kiinduló pontja és összehasonlítási alapja lesz. Hazánk állatföldrajzi ismerete szempontjából alapvető jelentőségű munka. Hazánk állatairól egy másik, de inkább közérthető ismertetést is írt, amely azonban a maga nemében ugyancsak sikerült munka.

Nemcsak a hazai puhatestűekről írt szakközleményeket, hanem alkalomadtán más területek puhatestűivel is foglalkozott. Így értékes rendszertani, faunisztikai és állatföldrajzi adatokat közölt a Balkán, Németország, Malta, Grönland, és Új-Guinea puhatestűiről. Nem zárkózott el fossilis anyag feldolgozásától sem, mert ebben a mai hazai fauna multjának a kulcsát látta. Ilyen irányú munkái sok fontos szempontot szolgáltatottak hazai faunánk történetéhez.

Közölt még fejlődéstani, ökológiai és faunatórténeti, továbbá származástani dolgozatokat, amelyek mind komoly eredményeket tartalmaznak és nemcsak éles megfigyelő képességről, hanem erősen fejlett kritikai érzékről is tanúságot tesznek.

Munkái közül különösen kiemelendőknek tartjuk a következőket:

A magyarországi Pomatias-fajokról írt tanulmánya egyfelől éles kritikával teremt rendet a genusz hazai fajainak sokaságában, másfelől az alaksorok megállapításával felderíti a fajok származástani kapcsolatait és bepillantást nyújt a fajképző tényezők szövevényébe. E munkáját a Természettudományi Társulat a *Margó*-díjjal tüntette ki.

A természetes rendszer kialakulásának szempontjából legnagyobb hatású és külföldön is számtalanszor idézett munkája a hazai Pulmonaták rendszertani anatómiájáról szól. E hatalmas munka vagy 50 hazai faj teljesen ismeretlen vagy alig ismert anatómiai viszonyait ismerteti. Különös érdeme az is, hogy olyan kistermetű fajokról is tökéletes anatómiai képet ad, amelyekhez azelőtt mások hozzá sem mertek nyúlni. Munkájában szakított a régebbi, erősen mesterséges színezetű rendszerezéssel és anatómiai eredményeiből egy új, származástani, természetes rendszer körvonalai bontakoztak ki. E rendszert azóta már nagyobb összefoglaló külföldi művek is magukévá tették.

Egyik legszebb tanulmánya a hazánk sajátos csigáneméről, az *Alopias*-genuszról szól. Önálló vizsgálatokon

nyugvó kritikai monográfia, amely nyugvópontra juttatta e sajátságos, sokszor ellentett csavarodású fajok rendszertani problémáit. *Dean J. Davy* a *Journ. of Conchology* 1932. évfolyamának 264. lapján azt írja Soós Lajos e munkájáról, hogy alkalmasint ez a leglenyűgözőbb monográfia, amelyet európai genuszról valaha is írtak. („Dr. Soós, of Budapest, has contributed an excellent paper on *Alopi*, probably the most fascinating monograph on any of the European genera yet published.”)

A *Helix arbustorum* himcsirasejtjeinek fejlődéséről szóló dolgozatát Akadémiánk a *Vitéz-féle* pályázat alkalmával 1910-ben külön díjban részesítette. *Simroth* professzor a *Bronn-féle* „Klassen und Ordnungen des Tierreiches” c. nagy monográfia-sorozat megfelelő kötetében a *Pulmonaták* spermioγένезisét, a *chromatinredukció* kérdését teljesen a Soós dolgozata alapján tárgyalja és egy tábla rajzát is átveszi.

E sokoldalú és a malakológia minden területére kiterjedő munkásság megkoronázása lesz az a nagy munka, amelyet Soós Lajos a már régebben Akadémiánktól kapott megbízás alapján ír és amely közvetlenül befejezése előtt áll. Ez hazánk teljes *Mollusca-faunáját* fogja tartalmazni és egy egyirányú munkás kutató élet minden tapasztalatának felhasználásával készül.

Nem malakológiai tárgyú munkái közül ki kell emelnünk a következőket:

Rendszeres állattan c. munkájának két kis kötete az első magyar újabkori rendszertani összefoglalás. Utolérhetetlenül világos és áttekinthető tárgyalási módjánál, valamint exakt tudományosságánál fogva kedvelt egyetemi segédkönyvvé lett.

Síralmas ének c. szinte megrázó közleménye az újabb természetvédelmi mozgalom kiinduló pontja, amely széles rétegeket eredményesen mozgatót meg a természetvédelem érdekében.

Entz Géza tagtársunkkal együtt írt könyve, *Élet a tengerben*, a magyar ismeretterjesztő irodalom egyik leg-sikerültebb alkotása, páratlanul lebilincselő módon és teljes tudományos fegyverzettel tárja elénk a tenger állat- és növényvilágát, egyéni és összéletét.

Nem volna teljes Soós Lajos munkásságáról adott képünk, ha nem emlitenénk meg, hogy szakközleményein kívül igen sok ismeretterjesztő és összefoglaló cikket is írt. Mindezekben az olcsó hatásokra vadászás helyett a

komoly, emelkedett stílus és a kiforrott tudományos eredmények uralkodnak. Nemcsak ismeretanyagán teljesen uralkodó természetbúvárnak, hanem a toll kiváló mesterének is mutatkozik bennük. Bizonyítéka ennek az, hogy egyik ilyen dolgozatával a Természettudományi Társulat Rauer-díját nyerte el 1933-ban.

Mindezek alapján tisztelettel ajánljuk a Tekintes Akadémiának, hogy Soós Lajost csaknem 4 évtizedes eredményes tudományos működése elismerésül levelező tagjai sorába beválasszani méltóztassék. Akadémiánk benne nemcsak érdemes tudóst, hanem munkás tagot is sorozhatna tagjai közé.

Mauritz Béla ig. és r. t.

Entz Géza r. t.

Zimmermann Ágoston r. t.

Marek József ig. és r. t.

Gelei József r. t.

Szabó Zoltán r. t.

Csiki Ernő l. t.

Dudich Endre l. t.

Jávorka Sándor l. t.

vitéz Varga Lajos l. t.

Irodalmi működése:

Magyarország Helicidái. Die Heliciden Ungarns. Állattani Közlemények, 3, 1904, 134—184. — *Magyarországi új Helicidák.* Annales Musei Nat. Hungarici, 2, 1904, 292—95. — *A puhatestűek származástanának főbb elvei.* Die Hauptprinzipien der Mollusken-Phylogeneses. Állattani Közlemények, 4, 1905, 126—139, 185—197. — *A tüdőcsigák köpenyszerveinek alakítási viszonyairól.* Állatt. Közlem., 5, 1906, 25—47. — *A korcsok formálódásának törvénye.* Pöttyűzetek a Természettudományi Közlönyhöz, 1906. 103—112. — *A magyarországi Neritinák kérdéséhez.* On Hungarian Neritinae. Annales Musei Nat. Hungarici, 4, 1906, 450—462. — *Az állatok rendszere.* A műveltség könyvtára (Az élők világa), 1907, 595—670. — *A Campylae coeruleans anatómiája és rendszertani helye.* Állattani Közlemények 7, 1908, 21—25. — *Új csiga-nem a magyar faunában.* U. o., 32—34. — *Magyarországi új Clausiliák.* Some new Clausilia from Hungary. Annales Musei Nat. Hungarici, 6, 1908, 384—388. — *Az élősködő csigákról.* Természettudományi Közlöny, 1908, 361—369. — *Anatomy and systematic position of Campylaea coeruleans.* Annales Musei Nat. Hungarici, 7, 1909, 40—45. — *A Diplodocus testtartása és életmódja.* Természettud. Közlöny, 1910, 287—290. — *A Planorbis corneus him csirasejtjének szerkezetéről.* Állattani Közlemények, 9, 1910, 1—13. — *A Helix arbustorum him csirasejt-*

jének fejlődése. Spermiogenesis of *Helix arbustorum*. Annales Musei Nat. Hungarici, 8, 1910, 231—343. — *Degeneration and phagocytosis of the egg-cells of the Gastropods.* U. o., 1911, 283—291. — *On a collection of Land shells from New Guinea and adjacent island.* U. o., 345—356. — *A csigapeték elsatnyulása.* Állattani Közlemények, 10, 1911, 1—14. — *A Molluscák harántcsíkos izmairól.* On the striped muscles of the Molluscs. U. o., 11, 1912, 99—104. — *A Pleurotomaria-nem.* U. o., 12, 1913, 14—21. — *A magyar faunaterület Pomatiasai.* U. o., 151—178, 193—224. — *A Nagy-Alföld Mollusca-faunájáról.* Über die Molluskenfauna der ungarischen Tiefebene. U. o., 14, 1915, 147—173, 194. — *A magyarországi Neritínák ivarkészülékéről.* U. o., 15, 1916, 135—157. — *Visszapillantás az Állattani Szakosztály eddigi működésére.* U. o., 15, 1916. — *Vizsgálatok a magyarországi Pulmonaták rendszertani anatómiája köréből.* Zur systematischen Anatomie der ungarischen Pulmonaten. Annales Musei Nat. Hungarici, 15, 1917, 1—165. — *Rendszeres állattan.* I—II. 1924. — *Puhatestűek.* A Magyar Tudományos Akadémia Balkán-kutatásainak tudományos eredményei (Csiki Ernő állattani kutatásai Albániában), I. 177—197. — *Über zwei arktischen Mollusken aus Grönland.* Archiv f. Molluskenkunde, 58, 1926, 178—184 (Schlesch H.-al). — *Eine neue Xerophila aus Deutschland.* Xer. geyeri, und anatomische Bemerkungen über *Xer. barcinonensis* (Bgt.). U. o. 58, 1926, 96—106. — *Zur Kenntnis des Genitalapparates von Orcula.* U. o. 56, 1924, 169—171. — *Az Archaeopteryx.* Pótfüzetek a Természettudományi Közlöny 1927. évi kötetéhez, 35—42. — *A rovarok korszaka.* Természettudományi Közlöny, 1927, 544—550. — *Igazgyöngy — hamisgyöngy.* U. o., 332—335. — *Adatok a magyarországi barlangok Mollusca-faunájának ismeretéhez.* Contributions to the knowledge of the Mollusc Fauna of some Hungarian caves. Állattani Közlemények, 24, 1928, 163—180, 207—211. — *Néhány faunisztikai és ökológiai adat.* Faunistical and oicological notes. U. o., 60—70., 110—112. — *A bátorligeti ősláp Mollusca-faunája és az Alföld multjának kérdése.* The Mollusc fauna of the moorland of Bátorliget and the Great Hungarian plaine's past. U. o., 25, 1928, 103, 113, 177. — *Az Alopia-nem.* The genus *Alopia*. Annales Musei Nat. Hungarici, 25, 1928, 261—426. — *Kutatóintézetek és kutatómunka.* Természettudományi Közlöny, 1928, 139—143. — *Brehm Alfréd.* U. o. 1929, 117—119. — „*Síralmas ének.*” U. o.,

593—608. — *A véglények halhatatlansága*. U. o. 700—704. — *A Daudebardia postembryonális fejlődéséről*. Állattani Közlemények, 27, 1930, 85—93. — *Ein Beitrag zur Kenntnis der postembryonalen Entwicklung von Daudebardia*. Zeitschrift f. Morphologie u. Ökologie d. Tiere, 19, 1930, 330—338. — *Két Clausiliida rendszertani helye*. The systematic position of two Clausiliids. Állattani Közlemények, 27, 1930, 6—17. — *Élet a tengerben*. 1931, kiadta a Kir. M. Természettudományi Társulat (Entz Gézával) 484 lap. — *A bölény tragédiája*. Természettudományi Közlöny, 1931, 597—606. — *A püspökfürdői pliocén Mollusca-faunáról*. On the Pliocene Mollusc fauna of Püspökfürdő. Állattani közlemények, 29, 1932, 64—72. — *A víziállatok táplálkozása*. Halászat, 33, 1932, 61—62. — *Akvárium-csigáink*. Természettudományi Közlöny, 1933, 115—124. — *Virágszín és rovarszem*. U. o., 364—371. — *Malakofaunisztikai adatok a Dunántúlról*. Contributions to the Molluscan fauna of the trans-Danubian district of Hungary. Állattani Közlemények, 30, 1933, 12—26. — *A systematic and zoogeographical contribution to the Mollusc-fauna of the Maltese Islands and Lampedusa*. Archiv f. Naturgeschichte, N. F., 2, 1933, 305—353. — *A Tacheopsis-nemről*. Note on Tacheopsis. Állattani Közlemények, 30, 1933, 83—93. — *Magyarország állatföldrajzi felosztása*. The zoogeographical division of historic Hungary. U. o., 31, 1934, 1—25. — *Az öcsi felsőpontusi Mollusca-fauna*. The upper Pontic Molluscan fauna of Öcs. U. o., 183—210. — *Még egyszer a rovarok színlátásáról*. Természettudományi Közlöny, 1934, 74—78. — *Magyar állatföldrajz*. U. o., 163—166. — *Faunánk egy új Helicella-fajáról*. Über eine neue ungarische Helicella-Art. Állattani Közlemények, 32, 1935, 127—134 (Wagner Jánossal). — *A magyarországi Melania-félék anatómiájához*. Zur Anatomie der ungarischen Melaniiden. Állattani Közlemények, 33, 1936, 103—134. — *Az eheto csiga életmódja és tenyésztése*. Természettudományi Közlöny, 1936. — *A magyarországi Melania-félék anatómiájához*. II. Állattani Közlemények, 36, 1937, 46—59. — *Az örök hidra*. Természettudományi Közlöny, 1937, 188—198. — *A levegő planktonja*. U. o., 1938, 558—560. — *A magyarországi állatok világa*. Az ezeréves Magyarország, 1939, 181—202. — *Adatok az Északkeleti Kárpátok Mollusca-faunájának ismeretéhez*. A contribution to the Mollusc fauna of the North Eastern Carpathians. Állattani Közlemények, 37, 1940, 140—154. — *Further contributions to*

the Mollusc fauna of the North Eastern Carpathians. Fragmenta Faunistica Hungarica, 4, 1941, 58—60. — *A Balaton élete.* Természettudományi Közlöny, 1941, 275—289. — *A brassói Fortyogóhegy praeglaciális csiga-faunája.* Die praeglaciale Molluskenfauna des Fortyogó-berges bei Brassó. Barlangkutatás, 4, 1916, 141—150, 189—196. — *A faj.* Pótfüzetek a Term. Közlönyhöz, 66, 1934, 49—63.

Az 1942. évben ajánlott belső tagok névsora:

Balla Antal	35
nemes Balogh Ernő	74
Berei Soó Rezső	84
Dudich Endre	68
Eckhardt Sándor	15
Egyed István	37
Ember Győző	53
Gajzágó László	39
Gáldy László	6
György Lajos	1
Haraszi Emil	55
Jáky József	71
Johan Béla	88
Kerecsényi Dezső	17
Kovács Alajos	22
Kumorovitz B. Lajos	56
Laky Dezső	24
Marek József	62
Mauritz Béla	63
Márai Sándor	19
Mikola Sándor	66
Molnár Kálmán	41
vitéz Moór Gyula	28
Náray-Szabó István	72
Paulovics István	58
Schwartz Elemér	12
Somogyi József	43
Soós Lajos	92
Theiss Ede	44
Tomcsányi Móric	33
Varga István	48
Wellmann Imre	58
Ybl Ervin	61
Zilahy Lajos	21
Zimmermann Ágoston	65
Zsigmond Ferenc	3

B110031

